

384

Ал-Сезим الوحي Ал-Ваъй

Кеңири көлөмдүү фикирый-сакафий журнал

Отуз үчүнчү жыл чыгышы, мухаррам 1440-х. – сентябрь 2018м

Ал-Ваъй сөзү

**ЭРДОГАН ИСЛАМДЫ
ПАЙГАМБАРЫБЫЗ МУХАММАД ﷺ
ТАРИКАТЫ НЕГИЗИНДЕ ЭМЕС,
БАТЫШ УСУЛУНА ЫЛАЙЫК
ТҮШҮНӨРҮН АЧЫК МОЮНГА
АЛУУДА**

**РАСУЛУЛЛАХ ﷺ ДЫН ХИЖРАТЫН – ИСЛАМ
МАМЛЕКЕТИНИН ТИКЕЛЕНГЕНИН ЭСКЕРҮҮ
КҮНҮНДӨ МУСУЛМАНДАРГА КАЙРЫЛУУ**

АХЛАККА ДАЪВАТ КЫЛУУ МЕНЕН КООМ ӨЗГӨРӨБҮ?

**САУДИЯ ФАЛЕСТИНАНЫ ЯХУДИЙЛЕРГЕ ТАПШЫРУУГА
КАРАШ БАРА ЖАТАТ**

**ХІХ ЖАНА ХХ КЫЛЫМДАРДАГЫ БАТЫШ
МУФАККИРЛЕРИНИН КҮЧ САЯСАТЫ СТРАТЕГИЯСЫ (2)**

384

Отуз үчүнчү
жыл чыгышы,
мухарам 1440х,
сентябрь 2018м

Ушул санда

- **Ал-Ваъй сөзү:** Эрдоган Исламды Пайгамбарыбыз Мухаммад ﷺ тарикаты негизинде эмес, Батыш усулуна ылайык түшүнөрүн ачык моюнга алууда3
- XIX жана XX кылымдардагы Батыш муфаккирлеринин күч саясаты стратегиясы – Дүйнөнү күч менен башкаруу (2)..... 11
- Пайгамбар ﷺдын хижраты 18
- Расулунна ﷺдын хижратын – Ислам мамлекетинин тикеленгенин эскерүү күнүндө мусулмандарга кайрылуу31
- Мусулмандардын белгилүү уламалары: Ахад хадис акыйданы түшүндүрбөйт (1)38
- Нусрат: анын мааниси, себеби, шарттары жана ага тоскоол болгон факторлор..... 47
- Ахлакка даъват кылуу менен коом өзгөрөбү? 56
- **Аалам мусулмандарынын кабарлары**...63
- **Куръани Карим сабагында**.....69
- **Бейиш бактары:** Тууганчылык алакаларын байлагандар жаннатка кирет, аны үзгөндөр мындай ниъматтан куру калат76
- Солих ата-бабалардын уламалар менен акимдер ортосундагы мамилеге карата позициясы (1).....80
- **Соңку сөз:** Саудия Фалестинаны яхудийлерге тапшырууга карап бара жатат 83
- Роберт Фиск: уятсыз «кылым келишими»
- Тынчтык акысына акча же баш тартуунун акысына жаза катары жакырчылык 84

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира
Яман 30 риял
Түркия 1 доллар
Пакистан 1 доллар
Австралия 2,5 доллар
Америка 2,5 доллар
Канада 2,5 доллар
Германия 2,5 евро
Швеция 15 крон
Бельгия 1 евро
Британия 1 евро
Швейцария 2 франк
Австрия 1 евро
Дания 15 крон

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**ЭРДОГАН ИСЛАМДЫ ПАЙГАМБАРЫБЫЗ МУХАММАД ﷺ
ТАРИКАТЫ НЕГИЗИНДЕ ЭМЕС, БАТЫШ УСУЛУНА ЫЛАЙЫК
ТҮШҮНӨРҮН АЧЫК МОЮНГА АЛУУДА**

Трамп 2016-жылдан бери Түркияда камакта кармалып турган америкалык пастор Брансон маселесин көтөрүү аркылуу Түркия менен финансылык кризисти жаратты. АКШ мунун артынан Анкара пасторду азат кылуудан баш тартып жатканын шылтоолоп, Түркиянын ички иштер жана юстиция министрлерине санкция киргизди. Өз кезегинде Анкара да дал ушундай жообу кайтарды. Андан соң Трамп Түркиядан экспорт кылынган алюминий жана болотко карата бажы алымын жогорулатты. Эрдоган да ушуга ылайык мамиле билдирди, мунун артынан талаш билдирүүлөр айтылды. Бул иштер түрк лирасынын кунсузданышына алып келди. Август айында түрк лирасы өз кыйматынын 20%ын, жыл башынан эсептегенде 40%ын жоготту.

Ушул жасалма кризисте малайлар өз кожоюндары алдында эч кандай кадыры жок экени даана көрүндү. Анткени, Эрдоган Америкага көптөгөн хызматтарды көрсөттү жана Сирияда дале хызмат көрсөтүп келүүдө. Ал Халаб шаарындагы Түркияга көз каранды согушкерлерди ал жерден чыгарып, аларды күрттөргө каршы согушуу менен алек кылып, мусулмандардын кылмышкер Асад режимине каршы козголоңуна сокку берди. Ошол эле учурда, кылмышкер Асад режими, Россия, Иран жана анын жалданган согушкерлери жана бардык карасанатай күчтөр Халабга каршы чабуул кылышты.

О.э. Эрдоган сириялык мусулмандарга карата эң жийиркеничтүү кылмыштарды жасап жаткан Россия жана Иран менен келишишти. Алар Сириядагы кырдаалды Асаддын кылмышкер режими жеңе турган абалга келтирүү үчүн Астана жана Женевада конференцияларды тынымсыз өткөрүп келишти. Америка өзү каалап жаткан чечимин ушул конференциялар аркылуу жүзөгө чыгарууну күтүп жаткан. Лекин, ага карабастан, Америка Эрдоганга (Түркияга) карата санкцияларды колдонду. Бул болсо,

Түркияны кыйын ахвалга салып, анын экономикасы чабал экенин көрсөттү. О.э. Түркия сыяктуу мамлекеттер картон мамлекетчелер экенин, туруксуздугун жана тез өзгөрүп кетишин ачыктады. Американын Түркияга бул даражада текебердик менен мамиле кылышы Эрдоганды жана анын тышкы иштер министрин айран-таң кылды.

Ушул жасалма кризистеги дагы бир этибарлуу нерсе ушул – калктардын кыйын ахвалга түшүүсү ири мамлекеттерди да, малай мамлекеттерди да кызыктырбайт. Т.а. алар калктын кыйын ахвалына айыптуу болушса да алар маани беришпейт. Мисалы, Эрдоган Америка кызыкчылыгын көздөп Сирия ишине аралашуусу ал жердеги мусулмандардын жеңилүүсүнө жана кыйынчылыктарга учуроосуна себеб болду. Бүгүн болсо, ушул жасалма күрөш аркылуу өз калкынын жашоо деңгээли төмөндөшүнө жана экономикасы коркунучка кептелишине себеб болууда. Американын эл аралык мамилелерде башка мамлекеттерге, малай мамлекеттерге мына ушундай мамиледе болушу айдан ачык.

Эгер Америка кызыкчылыктарына тескери келип калса, Америка эл аралык мыйзам, БУУ менен эсептешпейт. Американы башка мамлекеттердин жана калктардын кызыкчылыгы кызыктырбайт, жада калса, АКШнын кызыкчылыгы талап кылса, аларга проблема жаратат.

Бул жерде олуттуу маани берилиши зарыл болгон нерсе ушул – Эрдогандын дин жөнүндөгү түшүнүгү туура эмес. Эрдоган башка акимдер сыяктуу Ислам hukmdарынан алыс жана муну жашырбайт. Ал жеке адам катары мусулман экенин, лекин башкаруу жаатында илманий экенин бир нече жолу ачык айткан.

Эрдоган Түркия маалымат каражаттарына берген интервьюсунда мындай деген: «Биринчиден, шахстар (жеке адамдар) илманий болбойт, мамлекет илманий болот. Бул маанилүү фикир. Илманийлик – мамлекет бардык диндерге урухсат бериши. Илманий мамлекет бардык дин жана итикаддарга мына ушундай мамиледе болот. Бул Исламга тескери эмес. Мен илманийлик динге каршы нерсе же диндин жок болуусу деп эсептебеймин. Мен айткандай, шахс илманий болушу мүмкүн эмес, илманийлик – дин эмес. Мамлекет илманий болушу мүмкүн. Илманийлик – бардык дин жана итикаддар үчүн эркиндиктин кепили. Т.а. ал бардык диндерге, жада калса кудайсыздарга да ырасымдарын аткарышына чектебестен эркиндик берет».

Эрдоган бул билдирүүсү менен Ислам башка диндер сыяктуу шахсий ибадаттарга негизделген, шахска гана тиешелүү дин, анда башкаруу түзүмү да, мыйзам да жок деп жатат. Бул болсо, Исламга бүтүндөй карама-каршы болуп, ким ушундай фикирлесе Роббиси алдында чоң кооп-коркунучка жолугат.

Бу фикир Исламга тескери болуп, Эрдогандын шахс жана аким катары жасап жаткан иштеринде даана байкалат. Мисалы, ал Куръан окуйт, намаз окуйт, орозо кармайт, өз өлкөсүндөгү жана башка мусулман өлкөлөрүндөгү мусулмандарга исламий ураандар менен кайрылат. Лекин, мында шахсий тарапка гана чектелет жана башкаруу иштерине аралашпайт. Мисалы, ал рохинжа мусулмандарына тилектештик билдирүүгө жана гуманитардык жардам көрсөтүүгө чектелди, лекин алардын маселесин эл аралык деңгээлге көтөрбөдү. Анын мамлекеттер менен болгон алакалары ушул позицияга таянат. Эч бир мамлекет, жада калса Исламга эң касташкан душман Америка, Батыш жана яхудийлер да Эрдоганды исламий демилге менен чыгып жатканы үчүн айыпташпады. Тескерисинче, алар Эрдоган менен жакшы мамиледе болушууда. Өз кезегинде Эрдоган да алар менен бирге (Афганистан, Ирак жана Сириядагы) Исламга каршы согуштарга катышууда.

Бу нерсе өзгөчө Сирияда даана көрүндү. Эрдоган сириялык мусулмандарды качкындар катары күтүп алды о.э. башбаанек жана жардам берди. Лекин, Эрдоган башкаруу жаатында илманий мамлекеттин жетекчиси катары иш кылды. Ал хукмдарды исламий шариаттан албады. Ошондуктан, ал Сириядагы аскерий абалдан илманий мамлекет болгон Түркия мамлекетинин кызыкчылыгы үчүн пайдаланды.

Эрдоган өз билдирүүлөрүндө да, иштеринде да ушул позициядан чыкпайт жана аны жашырбайт. Анткени, ал Исламды ушундай түшүнөт, бул түшүнүгүнөн уялбайт жана аны туура деп эсептейт. Эрдоган Американын «Нью-Йорк Таймс» гезитине «Түркия АКШ менен болгон кескиндикке кандай карайт» аттуу макала жазды. Бул макалада ал Түркия жана АКШ ортосундагы кызматташтык тарыхы, кескиндиктин себебдери жана ушул кескиндикти жоюу жолдору жөнүндө сүйлөгөн. Эрдоган өз макаласында мындай дейт: «Акыркы алтымыш жыл ичинде Түркия менен АКШ мамлекети кызматташып, НАТО блогунда шериктеш болуп келди. Эки мамлекет Суук согуш доорунда жана андан кийин коркунучтарга каршы бирге турду». Эрдоган минтип кошумчалайт:

«Түркия зарыл болгондо Америкага жардам колун сунду. Аскерлерибиз жада калса аялдар Корея согушунда бирге согушту. 11-сентябрдагы террор чабуулдарынан кийин т.а. Вашингтон карасанатайлыкка каршы сокку берүүдө достор жана союздаштарга кайрылганда НАТОдогу милдетибизди аткаруу үчүн кошуундарыбызды Афганистанга жөнөттүк».

Эрдогандын бул билдирүүсү ал динди ушинтип түшүнүшүн көрсөтүүдө. Ал илманий мамлекеттин жетекчиси катары Исламга эмес, колдонууга ант берген илманий конституцияга амал кылууда. Эрдоган үчүн бул проблема эмес. Ал өзүнүн расмий позициясын т.а. Түркия Американын Советтер Союзу менен болгон кризисинде жана Афганистанда аны менен бирге болгонун айтты. Лекин, булардын баары Исламда харам болуп эсептелет. Эрдоган бул иштерди Исламга алакасы жок жана Советтер Союзу менен болгон Суук согушта Америка менен бирге болуунун эч кандай зыяны жок деп билсе да, Ислам бул иштерди харам эсептейт. Ислам Кореяга каршы согушта Түркиянын Америка менен бирге болушун да харам деп санайт. Мындан тышкары Түркия Афганистанды басып алууда катышты, «Терроризмге каршы согушта» катышууда, Сирияда Америка менен бирге аракет кылууда, булардын баарын Ислам харам деп эсептейт.

Эрдоган өзүнүн ушул позициясын динге алакасы жок деп билет. Анткени, Эрдоган Түркия мамлекетин илманий мамлекет жана өзүн шахс катары мусулман деп билет.

Ошондуктан, бардык мусулмандар ушуну жакшы билип алышы لازым, Эрдоган илманий мамлекеттин жетекчиси, анын артындагы партиясы да илманий. Ал илманий конституция менен башкарат, мамлекет ичинде жана тышында риба негизинде иш жүргүзөт. Анын тышкы алакалары Исламга негизделбеген жана ички мамилелери да илманий болуп, биз муну вакиъде көрүп турабыз.

Эрдогандын ишенимдери ушундай, ал Усманий мамлекетти ушул жол менен кайра тикелөөнү каалап жатат. Ал исламий мамлекетти тарыхта болгондой, Ислам буйруган жол менен тикелөөнү каалабай жатат. Эрдоган Ислам жана мусулмандарды азиз кыла турган, куфр жана кафирлерди кор кыла турган рошид Халифалыкты тикелөөнү каалабай жатат. Мындай шарый түшүнүктөр анын конституциясынан алып салынган.

Эрдоган ушул түшүнүгүнө таянып, эл аралык алакаларында риба негизинде мамиле кылат жана мунун эч кандай зыяны жок деп

билет. О.э. ал яхудийлер менен саясий, соода, дипломатиялык, разведка алакаларын кылат жана муну шариатка тескери эмес деп билет. Анын назарында мамлекет исламий эмес, илманий болушу керек. Ошондуктан, ал Исламга душман кафир Батыш мамлекеттери жана Америка менен НАТОдо союздаш. Аскерий амалияттарда НАТО менен кызматташып, анын максаддарын жүзөгө чыгарууда бирге аракеттенет. Ошондуктан, Эрдоган Исламдын башкарууга келишине каршы жана Афганистанды басып алууда НАТО менен бирге болду. Эрдоган бул түшүнүгүн жашырбайт, аны ачык айтат, өзүн шариатка тескери иш кылып, күнөөгө малынып жаткан адам деп эсептебейт.

Эрдоган өз өлкөсүн ушул негизге таянып, Исламга алакасы болбогон экономикалык түзүм менен башкарат. Бул түзүм кафир капиталисттик түзүмдөр негизделген нерсеге таянат. Калкынын чоң бөлүгү мусулман болгон Түркия калкы өзүнүн жашоо жөнүндөгү түшүнүктөрү жана итикады менен жашайт. Дин мамлекеттен бөлүнгөн. Эгер, бирер мусулман хамр ичсе, же зина кылса, же уурулук кылса, адам өлтүрсө, же динден чыкса ага шарыйй жаза колдонулбайт. Жада калса, айрым туристтик райондордо «секс-туризм» өнүгүп бара жатканын көрүүгө болот. Эрдоган шариат андан аким катары мындай иштерге тыюу салууну талаб кылышын билбейт. Башкаруу жаатында болсо Эрдоган бийликке келишинен мурун да, андан кийин да Түркия Ататүрк тарикаты негизинде башкарылды.

Ататүрк доорунда башкаруу менен Эрдоган доорундагы башкаруу бир тарабы менен гана айырмаланат. Ататүрк динге, өзгөчө Исламга душман илманийликти кабыл алган. Ошондуктан, ал азанды арабча айтууга тыюу салган, masjidдерди жаптырып, хижабга тыюу салган жана Куръанды түркчөгө которгон. Ал эми, Эрдоган динге душман болбогон илманийликти кабыл алды. Калктын чоң бөлүгү мусулман болгондуктан мындай мамиле мусулмандарга таасир кылды жана мусулмандар аны кабыл алышты. Өзгөчө, Эрдоган башкаруусу доорунда мурун кол жуушкан диний ибадаттары менен шугулданууга жетишишти жана жабылган көпчүлүк masjidдер кайра ачылды.

Мындан тышкары дүйнө мусулмандары да муну жакшы кабыл алышты. Алар бул өзгөрүүгө шариат талаб кылган өзгөрүү деп карашты. Илманий топтор Эрдогандын ар бир аракетине каршы чыгышы, анын жасап жаткан иштеринен кооптонушу жана аны

Ататүрк мурасын жоготууга аракет кылып жаткан адам деп эсептеши мусулмандар бул өзгөрүүнү дагы да бекем кармашына алып келди. Анткени, катардагы мусулмандар коомчулугу көбүрөөк реакциялык позицияда болот. Бул нерсе Эрдоган акыркы шайлоолордо жеңип чыкканда, аскерийлерге каршы эл аны колдоп-кубаттаганда жана төңкөрүшкө каршы аны менен бирге турушканда даана көрүндү.

Бардык жайлардагы мусулмандар Эрдоганга Умматты бириктире турган жана өзүлөрүнүн жаман ахвалын исламий абалга өзгөртө турган каарман катары карашты. Алар Эрдоганды коргоп, ал айтпаган жана кылбаган иштерди кылды деп, ал жөнүндө түрдүү фикирлерди айтышты. Айрым кишилер Эрдоган Исламды даражама-даража тикелөөнү каалап жатат дешти. Негизи, Эрдоган даражама-даражалыкка ишенбейт жана ага аракет да кылбайт. Анын ишеними бирөө гана, ал да болсо мамлекет исламий болбойт, илманий болот. Эрдоган муну жашырбай ачык айтат, анткени бул анын ишеними.

Эгер, бул акыйкаттарды аларга айтсаң, алар Эрдогандын максады исламий мамлекетти тикелөө, лекин ал бул нерсени ачык айтпай жатат дешет. Алар Эрдоганга акыйкатты көрө албаган сокур ашык болгон адам сыяктуу карашат.

Эрдогандын Сирияда кылган иши мусулмандарга каршы кылмыш жана Исламга каршы хыянат болуп эсептелет. Анткени, ал козголоңду жеңилүүгө учуратуу үчүн биринчилерден болуп салым кошкон адам. О.э. ал Россия жана Иран менен биргеликте иш алып барууда. Адамдар Россия менен Иранга Уммат душманы катары карап, ошол эле учурда кантип Эрдоганга үмүт менен карашат?!

Жогорудагыларга таянып, ушул макаланы окугандардан аны шайтаний каалоолорго берилбестен, Аллахты ыраазы кыла турган шарый фикирлөөнү сурайбыз. Анткени, мусулмандын каалоосу шариатка баш ийиши لازым. Бул жерде суроо туулат:

Мусулмандарга аким болушу фарз кылынган адам риба менен мамиле кылышы мүмкүнбү? Ал Аллахтан башкасын дос тутуусу мүмкүнбү? Американы дос тутушу мүмкүнбү? НАТОго мүчө болушу мүмкүнбү? Европа Союзуна кошулуу үчүн аракет кылышы шарый түрдө жаизби? «Израиль» менен алакаларды орнотуусу жаизби? Сирия жаатында Россия жана Иран менен кызматташуусу, козголоңду жеңилүүгө учуратуу жана Башар Асадды жеңдирүү үчүн аракет кылышы шарый түрдө жаизби? Аким катары кафир

илманий конституция менен башкарышы, Түркияда зина менен шугулданууга, хамр соодасына жана сойкуканаларга урухсат бериши мүмкүнбү?

Эрдогандын видеолорун карагыла, ал гомосексуализмди мыйзамга ылайык жазалана турган кылмыш деп эсептебешин, ал Түркия мыйзамдары коргой турган жеке адамдын эркиндиги экендигин ачык айтууда. Же анын маалымат каражаттары менен болгон акыркы жолугушуусунда айткан сөзүн тыңдагыла. Ал илманий мамлекеттин маңызы кандай болушун, хукмдарын инсандар белгилешин т.а. мыйзамдарды Аллахтан башкасы иштеп чыгышын айтты. Эрдоган жөнүндө айтылып өткөн ушул абалдар динге тескери болуп, ааламдардын Роббисин каардантат.

Биз бул макалада Эрдоганды кандай болсо ошондой, кошумча жана кемчиликтерсиз жеткирдик. Ал өзү жашырбай айткандай жана өзү ишенгендей сунуштадык.

Өкүнүчтүүсү, Ислам жеңишин каалап жаткан Эрдогандын тарапкерлеринин зээнинде Эрдоган исламий жетекчи деген ката элес пайда болгон. Исламды бөлүктөргө бөлүп окуткан исламий ЖОЖдордо таалим алган айрым уламалар да ушундай фикирде. Алар Исламдын айрым бөлүгүн алып, калган бөлүгүн таштап коюшкан.

Макаланы окуп жатып Эрдоганды түшүнүшүңөр керек. Исламды туура эмес түшүнүү мусулмандарда ушул сыяктуу позицияларды пайда кылууда.

Мусулмандар өз динин эң улуу дин деп сүйүшөт. Алар динден алыстатууга багытталган кафирлердин тил бириктирүүлөрүнө дуушар болушууда. Мусулмандар өз динин бекем кармоо жана колдонуу үчүн бардык нерсесин беришүүдө. Лекин, алар динди тикелөө үчүн Аллах алардан эмнени каалаганын түшүнө албай жатышат. Ошондуктан, буктурмада аңдып тургандар бул тармакта мусулмандарды оңой эле алдашууда. О.э. ар сафар башка көрүнүштө пайда болуп, Умматты оңой алдап, динди тикелөөдөгү максаддан оңой эле буруп жиберешүүдө. Буга акыркы эки аракетти мисал кылуу мүмкүн. Дин душмандары ИШИМ көрүнүшүндө Халифалыкты бузуп көрсөтүштү. Бул иштин артында Халифалыктан баш тарткан жалпы абалды жүзөгө келтирүү максады турат.

Алар көздөгөн максадга жетишкенден кийин саясат менен шугулданып жаткан исламий кыймылдарга басым кылышууда. Алар

исламий кыймылдардан Исламдагы саясий аракеттен жана саясий аракетте Исламдан баш тартууну о.э. бул кыймылдардан динди мамлекеттен бөлгөн башка илманий кыймылдар сыяктуу болушун талаб кылышууда. Бул жаатта алардан Эрдоганды үлгү кылууну жана Исламды түшүнүүдө анын жолун ээрчүүнү талаб кылышууда. Эрдогандын Исламды түшүнүүдөгү карманган жолу – Батыш көрсөткөн жол.

Эй мусулмандар, Эрдогандын жүзү мына ушундай, ага алданбагыла. Ал өз мойнундагы намаз, орозо жана Куръан окуу сыяктуу Аллахтын акысын аткарып жаткандыр, лекин ал Ислам менен хукм жүргүзбөй, динди Батыш үйрөткөндөй түшүнүп, динди жашоодон бөлүүгө негизделген илманийликти кабыл алып, аким катары мойнундагы Аллахтын акысын аткарбай жатат.

﴿أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾

«Жүз төмөн кулап бети менен жер сүзүп (баскан) адам хидаятка түшкөнбү, же туура жолдо түз баскан адам хидаятка түшкөнбү?!» [67:22] □

ХІХ ЖАНА ХХ КЫЛЫМДАРДАГЫ БАТЫШ МУФАККИРЛЕРИНИН КҮЧ САЯСАТЫ СТРАТЕГИЯСЫ

Дүйнөнү күч менен башкаруу (2)

Абдулхамид Абдулхамид

Биз алсыздарга орун бербеген ырайымсыз капиталисттик дүйнөдө жашап, ушундай бир мамлекетти тикелөөгө аракет кылып жатабыз, бул мамлекет күчтүү мамлекеттердин чабуулуна каршы бекем тура алышы, кийин күчкө толуп аймагы бардык исламий өлкөлөрдү камтып алышы жана бүткүл дүйнөнү Ислам менен башкаруу үчүн кеңейиши لازым. Ошондуктан, бул орунда Батыш муфаккирлеринин фикирлөө услубдарын жана дуняны башкаруу үчүн зарыл болгон негизги курал жөнүндөгү алардын көз караштары ар түрдүүлүгүнүн себебин түшүнүү үчүн күч саясаты эрежесине жана батыштыктардын ал жөнүндөгү назариясына токтоп өтүүнү зарыл деп билдик.

Биз өткөнү санда ушулар жөнүндө сөз кылганбыз:

1 – Күч саясаты түшүнүгү;

2 – Деңиз күчтөрү-деңиз стратегиясы жөнүндө саясий түшүнүк.

Бул санда болсо кургактык күчтөрү-кургактык стратегиясы жөнүндө сөз кылабыз.

Кургактык жашоо башталгандан бери түрдүү калктар ортосундагы атаандаштык жана жаңжал үчүн күрөш майданы болуп келген. Алар жашоо үчүн зарыл болгон каражаттарга ээ болуу үчүн жерлерди басып алышкан. Ошентип, кургактыктагы мамлекеттер ыңгайлуу учур пайда болору менен жерлерди басып алып, өз майдандарын кеңейтишкен. Вавилон, Ассирия, Фиръавн жана Фарстар сыяктуу белгилүү империялар ушул таризде түзүлгөн.

Кийин исламий мамлекет тикеленип, анын чегаралары Франция жана Кытайга чейин жетти. Бирок, аракеттенүү кыйын болгон Тавр тоолору мусулмандарды византиялыктар тарапка жүрүш жасашына тоскоолдук кылды. Ошондуктан, мусулмандар Умавийлер жана Аббасийлер доорунда Жер ортолук деңизиндеги аралдарды ээлөө жана Константинополго жетүү үчүн деңизге чыгууга мажбур болушту.

Кийин Монголдор империясы пайда болду. Алар түздүктөр аркылуу Батыш тарапка кеңейишти. Башка мамлекеттердин ички абалдарын билишкендиктен Венгриянын батышына чейин жетип барышты. Лекин калың токойлуу тоолорго барганда алардын

армиясы токтоп калды, анткени бул аймактар алардын түздүктөгү жашоосуна окшобойт эле. Кийин Усманий мамлекет Азия жана Европадагы өлкөлөрдү багындырды. Бул абал Францияда Наполеон империясы тикеленгенге чейин турду. Кийин Европа мамлекеттеринин келишүүсү менен Усманий мамлекет кулады.

Калктар ортосунданы согуштардын көпчүлүгү жер үчүн болгон. Бул согуштар жерди басып алууну, ал жердеги байлыктардан пайдаланууну жана адамдарды басып алгандардын мыйзамы менен башкарууну көздөгөн. Кургактык күчтөрү согушту чечүүчү жана кургактыктагы душманды кыйратуу үчүн негизги күч болгон болсо, деңиз күчтөрү кургактык күчтөрүнө жардамчы болгон.

Континенталдык мамлекет алыс региондорду жана деңиз жээктерин ээлеп, өз мүлкүн коргоо үчүн деңизге чыгууну зарыл деп тапты. Анткени, тышкы дүйнө менен боло турган экономикалык алакаларында деңизге таянган күчтүү мамлекеттин деңиз флоту анын жерлерине коркунуч туудурушу мүмкүн. Өз ордунда деңизчиликке негизделген мамлекет да ээлеп алган жерлеринде аскерий базаларды курушу لازым. Анткени бул мамлекет деңиз күчтөрүнө таяныч болушу үчүн кургактыкта өзүнүн базаларын курушу керек, антпесе борбор кулашы менен мамлекет да кулашы мүмкүн.

Британиялык географ Жон Маккиндер кургактык күчтөрү деңиз күчтөрүнөн үстөм деп билгендердин бири болуп эсептелет. Анын фикиринде, инсаният тарыхы эки күч ортосундагы күрөштөн турат. Ал кудум билерик билекти ороп тургандай айланасын деңиз жана океандар курчап турган материкте көөдөлөнгөн жердин вакиълигинен келип чыгып эл аралык саясий окуялар географиялык факторлорго байланыштуу деген назарияны алга сүргөн.

Маккиндер жерди үч чоң бөлүккө бөлөт: жердин жүрөгү, ички жарым ай жана тышкы жарым ай. Ал Байыркы Дүйнөнү (Европа) жердин эң маанилүү бөлүгү деп эсептеп, аны «жердин жүрөгүнө» кошкон. Анын майданы кургактыктын үчтөн бирине барабар болуп 149 миллион км. квадратты түзөт.

Маккиндердин фикиринде, «жер жүрөгү» бардык кургактыктын борбору. Батыштан Волга дарыясынан башталып, Сибирдин чыгыш бөлүгүнө чейин созулган. Майданы 21 миллион км. квадратка тең. Ал Россия жана Монголия түздүктөрүн, Кытай батышын, Афганистанды, Фарс өлкөлөрүн жана жээктерин кошпогондо

Балужистанды өз ичине камтыйт. Бул регион айланасы курчалган болуп, ага каршы согушуу кыйын. Анткени, аны түштүктөн өтүүгө кыйын болгон тоо рельефи, түндүк тараптан Түндүк муз океаны өзүнүн суук климаты менен курчап турат. Региондун чыгышындагы үч дарыя (Обь, Енисей жана Лена) Түндүк муз океанына куят. Бул жагдай душманга суу транспортунан пайдаланууну оорчундатат. Региондо дагы ички Тарим дарыясы жана Каспий деңизине куюлган жана кемчиликке ыңгайлуу Волга дарыясы бар. Ошондуктан, ушул регион коргонуу үчүн эң афзел жана кургактык күчтөрү үчүн эң бекем сепил болуп эсептелет.

Маккиндер «жер жүрөгүнө» Россиянын Европадагы бардык бөлүгүн, Европанын чыгышын жана Германиянын Эльба дарыясын, ресурстарга бай Улуу Европа түздүктөрүн жана Ыраакы чыгыштан тышкары Советтер Союзунун бардык жайларын кошкон. Ошондуктан, бул регион батыш тараптан тышкары бардык тараптары курчалган сепил болуп эсептелет. Маккиндер Батыш тарапты т.а. Кара деңизден Балтика деңизине чейинки аралыкты «ачык эшик» деп атаган. Анткени, ал жерден Германия жана Европа батышына кирүү мүмкүн.

Чыгыш Европа Варшава келишимине кошулгандан кийин Батыш тараптан чабуул кылынышы мүмкүн болгон «ачык эшик» тосулду. Ошондуктан, Маккиндер Россия менен Германия эл аралык мамлекет тикелөө үчүн союз түзүшүнүн зарылдыгын ойлогон.

Маккиндер Сахара чөлүнүн түштүгүн «жердин түштүк жүрөгү» деп эсептеген. Анткени, ал жерде тышкарыга чыга турган дарыялар бар. Алар Нигер, Конго жана Замбези дарыялары, алардын жогорку өзөндөрү кемчиликке ыңгайлуу. Төмөнкү бөлүктөрү болсо шаркыратмалар болгондуктан кемчиликке ыңгайсыз болгондон улам ал жерлерге деңиз тараптан согушуу кыйын. Араб өлкөлөрү чөл тегиздиктери жана Тигр, Ефрат жана Нил сыяктуу узун дарыялары аркылуу бул «жердин эки жүрөгүн» бириктирген көпүрө катары болот.

Ал эми, «ички жарым ай» региону «жердин түндүк жүрөгүн» курчап турат. Ал жердин чоң бөлүгү түшүмдүү жерлер болуп эсептелет. Бул регион Тынч, Индия жана Атлантика океандарын көзөмөлдөйт. Ал жерге Азиянын түштүгү, чыгышы жана түштүк-чыгышы, Азиянын түштүк-батышындагы араб өлкөлөрү жана Европанын батыш региондору кирет. Ал жердеги Дунай, Рейн, Эльба, Тигр, Ефрат, Инд, Ганг жана Янцзы дарыялары аркылуу

тышкарыга чыгуу мүмкүн. Ушул дарыялардын баары кемечиликке ыңгайлуу. Маккиндердин фикиринде, бул регион кургактык жана деңиз күчтөрү кагылыша турган регион.

Ал эми, «тышкы жарым ай» региону эки Американы, Австралияны, Жаңы Зеландияны, Филиппинди, Индонезияны, Малайзияны, Британияны, Япония жана Тынч океанындагы бардык аралдарды өз ичине алат. Ички жана Тышкы жарым ай региондорун деңиз жана океандар бөлүп турат.

Маккиндер Американын жылдызы жанып, Батыш Европа мамлекеттери экинчи даражага түшкөнүн көргөн соң НАТО аймагын «Ортоңку бассейн» деп атады. Германиянын Үчүнчү Рейхин болсо «түндүк жүрөк» менен «ортоңку бассейнди» бөлүп турган регион деп атады. Германия армиясын кыйратуу үчүн экөөсү союз түзүшү зарыл деп эсептеди. Бул иш бир аз кийинчерээк ишке ашты.

Маккиндер жыйынтыктап ким Европа чыгышына өкүмдарлык кылса борборго өкүмдар болот. Ким борборго өкүмдар болсо дуня аралдарына (Евразия жана Африка) өкүмдар болот. Ким дуняга аралдарына өкүмдар болсо дуняга өкүмдар болот деген. Экинчи дүйнөлүк согушта Советтер Союзу Германияны жеңди. Советтер Союзу ушул себедүү дунядагы эң күчтүү кургактык күчүнө жана стратегиялык жактан коргонуусу эң күчтүү борборго айланды.

Ал эми, Маккиндердин назарына сындаган фикирлер жөнүндө айтсак, кургактык тармагында болобу же деңиз тармагындабы, өнүккөн илимий жана өндүрүү базасына ээ болгон күчтөр чоң күчкө айланды. Маккиндер болсо аба күчтөрү тез өнүгүп, дүйнөнүн каалаган жерине сокку беришин жана башка куралдар да өнүгүшүн ойлогон эмес.

О.э. Маккиндер Япония Британияга окшоп аралда жайгашкандыктан келечекте үлкөн деңиз күчүнө ээ болушун ыктымалдан алыс деген. Лекин, эл аралык кырдаалдар өзгөрүп, бул ыктымал ката болуп чыкты. Анткени, Япония бүгүн эки кошуна чоң күчтүн ортосунда камалып калды. Алар Россия жана Кытай, Япония алар менен аскерий жактан атаандаша албайт. Анткени, Япониянын майданы кичине жана кен байлыктан турган экономикалык байлыгы аз. Ушул нерсе Япониянын алсыз жайы, ал өндүрүү техникасында жана илимде канчалык үстөм болушунун айырмасы жок. Сырьё импортуна болгон ар кандай коркунуч анын өнөр жайын кыйратып, өзүн кулатат.

Бүгүн Япония алдында үч жол турат:

1 – АКШга союздаш болгон көз карандылык. Мында ал Россия жана Кытайга коркунуч болот жана аларга каршы Америка найзасына айланат. Лекин, Япония мында Америка колундагы карта болуп, Америка андан каалаган убакта душмандары болгон Россия жана Кытай пайдасына баш тартышы мүмкүн. Япония мында өзү жана калкынын кызыкчылыгы үчүн эмес, Америка кызыкчылыгы үчүн хызмат кылат.

2 – Азия материгинин чыгышындагы Америка-Россия жана Америка-Кытай күрөшүндө бейтарап туруу.

3 – Кытай менен стратегиялык кызматташтык орнотуу. Мында Япония техникасы жана Кытай сырьёсу, жумушчу күчү жана коргонуусу биригет. Бул кызматташтыктын дагы бир этибарлуу жагы географиялык кошуначылык алакалары жана монгол тегине таандык эки улуттун жакындашуусу жүз берет. О.э. бул Азиянын чыгышында жана түштүк-чыгышында жашаган монгол тегине таандык калктарды бириктире турган чоң күч тикелениши үчүн башталгыч аракет болуп калат. Мындан тышкары Американын региондогу өкүмдарлыгына чекит коёт. Муну менен Американы биринчилик даражасынан түшүрө албаса да, дуня иштерин жеке өзү башкаруусуна чекит коёт.

Ал эми, америкалык географ Жон Спикмэн (1893-1943-ж.) Россиянын эл аралык саясатта транспорт, кыймылдаткыч күч, экономика, айыл чарба, өндүрүш тармагында борбордук роль ойношуна күмөн менен караган. Ал ким Россияны курчап турган региондорду ээлесе, Евразияны ээлейт, ким Евразияны ээлесе дүйнөнү ээлейт деген. Маккиндердин назарында бул «ички жарым ай» болуп, Спикмэн аны «Жер негизи» деп атаган, анткени, ал Европанын бардык жайларын, Араб жарым аралын, Шам, Ирак, Түркия, Иран жана Азиянын чыгышын жана түштүк-чыгышын өз ичине алат.

Спикмэн жерди кургактык күчүнүн ээси болгон Россия жана деңиз күчүнүн ээси болгон Британия ортосунда бөлүштүргөн. О.э. ал түшүмдүү топурак жана тышкарыга агып чыккан суулары болгон «жер негизи» деп аталган регионду кургактык жана деңиз күчтөрү ортосунда атаандашууга жана кагылышууга бута боло турган регион деп эсептеген. Спикмэн бул жаатта Маккиндер менен фикирлеш болгон.

Спикмэн АКШ өзүнүн күчкө негизделген саясатын «жер негизи» тарапка каратуусу зарылдыгын айткан. Анткени, ал ким «жер негизине» өкүмдар болсо Евразияга өкүмдар болот, ким Евразияга өкүмдар болсо дүйнөгө өкүмдар болот деп эсептеген. Америкалык саясатчылар бул жаатта анын фикирине кошулушкан.

Спикмэн Европа үстүндөгү өкүмдарлыкты алуу үчүн Россия кургактык күчтөрү, Британия деңиз күчтөрү жана АКШ кызматташтык кылышы зарыл деп эсептеген. О.э. ал Россия күчү келечекте өз регионунда, анагырагы Урал тоосунун батышында коргонот. Анткени, ал жер темир кендери, нефть, сууга бай жана айыл чарба мүмкүнчүлүгү кең регион деп эсептеген.

Спикмэн дуняны экиге: Батыш жана Чыгышка бөлгөн. Батыш бөлүк эки Американы өз ичине алса, Чыгыш бөлүк байыркы дуня жана Тынч океанындагы аралдардан турат. Анын фикиринде, Чыгыш бөлүк Батыш бөлүктү курчап турат. Чыгыш бөлүктүн жер майданы Батыштыкынан эки жарым эсеге чоң, калктын саны болсо он эсеге көп. 1937-жылдагы маалыматка ылайык, Чыгыш бөлүктөгү көмүр жана темир казуу бүткүл дунядагы казуунун үчтөн экисин түзгөн. Ошондуктан, Спикмэн АКШга Россия-Европа жакындашуусуна каршы турууну насаат кылган.

Фауст ким Европа чыгышына өкүмдар болсо «борбордук регионго» өкүмдар болот деген фикирге кошулган. Россия он алтынчы кылымдан бери бул регионго өкүмдарлык кылат.

Ошондуктан, ал ким борборго өкүмдарлык кылса дуняга өкүмдарлык кылат деген фикирди ашыкча деп эсептеген. Анткени, борбордук регион «жер негизи» региону үстүнөн өкүмдарлык кылышы үчүн жетиштүү күчкө ээ эмес. О.э. монголдордун согуштары сыяктуу ал жерден айланага жүрүш жасаган согуштар жүз берген болсо да ушул регион үстүнөн өкүмдарлык кыла албаган. Фаусттун фикиринде, дүйнөлүк империянын күчү борбордо эмес. Чыгыш Европа жерлери жашоо үчүн ыңгайлуу. Лекин, бул региондун борбор менен кошулуусу – Маккиндер күткөндөй – стратегиялык күчтү пайда кылбайт. Ошондуктан, Фауст борборду бүткүл Европа менен биригүүгө чакырды. Анткени, бул регион дунянын четки региондоруна өкүмдарлык кылуу мүмкүнчүлүгүн берген табигый жана инсаний ресурстарга ээ. Ошондуктан, ал байыркы дуняга өкүмдар болгон дуняга өкүмдар болот деп эсептейт.

Вайгерт өзү жашаган доордо (1949-жылдары) күч борбору назариясын эң күчтүү назария деп эсептеген. Лекин, ал Маккиндерди АКШнын ролуна маани бербестик жана аны дунядан бөлүнгөн регион деп эсептөө, ошондуктан аны «тышкы жарым айга» кошкон деп сындаган. Анткени, бүгүн АКШ Атлантика жана Түндүк муз океаны аркылуу борбор менен байланышкан.

«Ички жарым ай» калкы, өзгөчө Кытай жана Индия калкынын саны өсүп, Россия жана Батыш мамлекеттерин күчсүздөнтөт жана борбор мамлекеттери менен четки мамлекеттер ортосундагы алакага таасир кылат жана борборду кумдан жасалган сепилге айлантат деп күтүлгөн. Вайгерт Маккиндерди дунядагы күчтөрдү теңдештирүү үчүн борбор менен калган региондор ортосунда бекем алака орнотууга аракет кылган, лекин ошол кезде өнүгө баштаган АКШ сыяктуу күчтөр теңдемине зыян жеткире турган башка күч пайда болушу мүмкүндүгү жөнүндө ойлонбогон деп сындаган.

Уландысы бар □

ПАЙГАМБАР ﷺ ДЫН ХИЖРАТЫ

Мухандис Абдуллатиф Шамий

Расулуллах ﷺ-дын хижраты эскерилип жаткан күндөрдө анын минбарында туруп адамдарга хутба кылып жаткан имамдардан, кээ бир мусулмандар жана илманийлерден адамды таң калтырган нерселерди уктум. Алар ачык-айкын акыйкатты жашырууда болгон мүмкүнчүлүктөрүн ишке салышты. Ошондой болгон соң, табигый бир суроо туулат: алар эмне үчүн мындай кылышууда? Аларды эмне үндөөдө?

Хижратты эскерүү күндөрүндөгү жума хутбаларынын биринде имам хатиб Уммат үчүн хижраттан алына турган сабак – күнөөлөрдөн хижрат кылуу (качуу) жана Аллахка кайтуу деп тыянак чыгарууда. Ал намазкөйлөргө сүйлөп, хижрат бузукулук жана хамр (мас кылуучу ичимдик) сыяктуу маъсияттардан (чоң күнөөлөрдөн) качууну түшүндүрөт деп айтууда. Дагы бири хижратты Сурока ибн Малик атынын туяктары жерге баткан муъжиза менен эскеришүүдө. Башкасы болсо, Аллах Таала Расулуллах ﷺ-дын хижратта баскан издерин жок кылып жибергенин эскерүүдө. Кийин Аллах Тааланын ушул:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾

«Дагы Биз алардын алдынан бир тосмо арттарынан бир тосмо кылып, аларды чулган койдук. Эми алар көрө алышпайт»

[36:9]

аятын окуп, жөргөмүштүн желесин, көгүчкөндөрдү жана үңкүрдү эстеп жатат. Дагы бири болсо «Талаал бадру алайна»ны Имад Рамийге окшотуп ырдоодо. Ал эми, өзүн зээндүү деп эсептегендердин дагы бири хижратта Расулуллах ﷺ өз динин алып качкан деп айтууда. Алар жөнүндө сүйлөсөң сөз түгөнбөйт.

Биз бүгүн акыйкаттан алыстадык, ооба, акыйкаттан атайылап алыстадык. Аллах Таала Ниса сурасынын 105-аятында мындай дейт:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَافِيْنَ

﴿خَصِيْمًا﴾

«Албетте, Биз сага ушул Чындык Китебти адамдар арасында Аллах көрсөткөн жол менен хукм кылышың үчүн түшүрдүк. Сен кыянат кылуучуларды коргоочу болбогун» [4:105]

Аллах Таала бул аятта Куръанды Расулуна түшүрүүдөн максад – бул *«Адамдар арасында Аллах көрсөткөн жол менен хукм кылышың үчүн»* деп баян кылып жатат. Демек, максад – адамдар арасында Аллах Өзүнүн азиз китебинде көрсөткөн шарый хукмдар менен өкүм жүргүзүү. Ооба, Исламдын чокусу жана өркөчү – өз жарандарына, мусулман же кафирлигине карабастан, алардын баарына Аллахтын хукмдарын колдоно турган мамлекетти тикелөө.

Исламдын көздөгөнү ушул, ал аркылуу Исламды улуу максады т.а. Аллах үчүн кылына турган ибадат жүзөгө чыгат. Расуллаллах ﷺ хижраттан мурдагы доордо ушул максад үчүн аракет кылды. Хижрат кылганда да ушул нерсени т.а. Аллахтын буйругун ишке ашырды. Ибн Хажар Аскаланий «Фатхул Барий»де келтиришинче, Али ибн Абу Талиб мындай риваят кылат: «Аллах Таала Пайгамбарына араб урууларына кайрылууну буюрган соң, мен жана Абу Бакр Расуллаллах ﷺ менен бирге Минага бардык. Ал жерде арабдар жыйын куруп отурушкан экен. Ошондо санжыраны жакшы билген Абу Бакр аларга жакындашып: «Кайсы уруудансыңар?» деп сурады. Ошондо алар: «Робиа уруусунан дешти...»». Демек, бул Аллахтын буйругу. Себеби, Али رضي الله عنه «Аллах өз Пайгамбарына буюрган соң» деп баштап жатат. Бирок, ошол убактагы абал ушуну талап кылган, ошондуктан Расуллаллах ﷺ ушул жолду ижтихад кылган дегендик жаиз эмес. Себеби, Пайгамбарыбызды мужтахид болгон деп айтуу жаиз эмес. Аллах Таала Пайгамбарыбызга араб урууларынан Ислам мамлекетин тикелөө үчүн коргоо жана жардам сурап кайрылууну буйруду. Пайгамбарыбыз ﷺ Роббисинин буйругун алышы менен Меккеде уруулар чогула турган соода-сатык жана хаж мезгилдеринде аракетти баштады. Пайгамбарыбыз ﷺ бул ишти белгиленген максад жана жетик саясий план негизинде алып барды.

Бул иште Пайгамбар ﷺга Али ибн Абу Талибден тышкары Абу Бакр Сиддик رضي الله عنه шерик болду. Абу Бакр арабдардын насилини жана тарыхын жакшы билген адам эле. Ал киши урууларды ар тараптуу суроого тартты. Алардан: Саныңар канча? Коргоо жөнүндө эмне дейсиңер? Согушуп көргөнсүңөрбү? деген сыяктуу нерселерди сурады. Мына ошондон кийин Расуллаллах ﷺ аларга даъват менен кайрылган.

Сийрат китебдеринде Расуллаллах ﷺ даъват кылган жана Ислам мамлекетин тикелөө үчүн нусрат сураган уруулардын аттары келтирилген. Алар: Кинда, Бану Амир, Гассан, Бану Фазара, Бану

Мурра, Бану Ханифа, Бану Салим, Бану Абас, Бану Наср, Бану Шайбан ибн Саълаба ибн Акаба, Калб, Бану Харис ибн Каъб, Бану Узра, Бакр ибн Ваил, Кайс ибн Хатим жана Хазраж уруулары.

Расуллаллах ﷺ мынчалык көп уруулар менен жолугушуусу т.а. он алты ирет аракет кылышы – бул иш шарый тарыйкат экенин көрсөтүп жатат. Демек, биз ушул тарыйкаттан кылча ообошубуз лазым, себеби, ал Аллахтын буйругу. Бул услуб да эмес, себеби, услуб болгондо Пайгамбарыбыз беш же алты жолкудан кийин башка услуб издемек. Бирок, Расуллаллах ﷺ Аллах Таала ал кишиге Авс жана Хазраж урууларын жолуктурмайынча ишин улантты.

Расуллаллах ﷺ уруулардын коопсуздук, стратегиялык жана географиялык тараптары, алакалары жана вакиьсин билүүгө этибар каратты. Аларды Исламга чакыргандан кийин жардам суроодон мурда коргоосу, күчү жана келишимдери жөнүндө сурады. Себеби, жаңы курула турган мамлекетти коргой турган күч, коргоо жана уруулар аралык алакалар маанилүү нерсе болуп, алар жөнүндө маалымат болушу шарт. Себеби, жер жүзүндөгү бардык жырткыч жана батыл күчтөргө каршы чыга турган уруу душманды коркута турган, мамлекет жана даъватты коргой турган, кеңейүү жана жайылуудагы кыйынчылыктарды көтөрө ала турган жана тоскоолдуктарды алып жеңип өтө турган болушу зарыл.

Буга Расуллаллах ﷺ-дын Бану Шайбан менен алып барган сүйлөшүүсү далил болот. Биз Расуллаллах ﷺ-дын тарыйкатына ээрчигендиктен, Умматтын ар-намысын кайра тикелөөдө ал кишиден үлгү алгандыктан бул сүйлөшүүлөрдүн айрым жагын көрсөтүп өтөбүз. Жогоруда айтылган Али ибн Абу Талиб риваят кылган хадисте мындай делет: «... Кийин башка жыйынга бардык, алар тынч жана олуттуу отурушкан экен. Абу Бакр аларга салам берип: «Кайсы коумдонсуңар?» деп сурады, алар: «Шайбан ибн Саълабадан» деп жооб беришти. Абу Бакр Расуллаллах ﷺ-га карап: «Ата-энем сизге курман болсун, булар өтө жакшы адамдар», деди.

Алардын арасында сөзмөөр жана чечен Мафрук деген киши болгон, анын эки көкүлү көкүрөгүнө түшүп турган. Ал Абу Бакрга жакын тургандыктан Абу Бакр ага: «Канча кишисиңер?» деп сурады, Мафрук: «Миңден көп эмес, бирок, миң киши аз санда болгонунан жеңилбейт» деди. Абу Бакр: «Коргоо жөнүндө эмне дейсиңер?» Мафрук: «Биз согушта катуу ачууланабыз жана ачууланганда катуу согушабыз. Биз балдарга караганда аттарды, төшөккө караганда куралды жакшы көрөбүз. Нусрат болсо

Аллахтан, бир ирет бизге берсе, экинчи ирет башкасына берет» деди. Кийин: «Шеригиң курайштык эмеспи?» деди. Ошондо Абу Бакр: «Эгер ал киши Аллахтын элчиси экени жөнүндө хабарың болсо, ал киши алдында» деди. Ошондо Мафрук: «Эй курайштык боордош, эмнеге чакырып жатасың?» деди.

Расулуллах ﷺ:

«أَدْعُوكُمْ إِلَى شَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ، وَإِنِّي أَنَا تُؤْوُونِي وَتَنْصُرُونِي، فَإِن قَرِيبًا قَدْ تَظَاهَرَتْ عَلَيَّ اللَّهُ، فَكَذَّبْتَ رَسُولَهُ، وَاسْتَعْنَتْ بِالْبَاطِلِ عَنِ الْحَقِّ، وَاللَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَمِيدُ»

«Мен силерди Аллах шериксиз экенине, мен Аллахтын кулу жана элчиси экениме күбөлүк берүү, мага башбаанек жана жардам берүүгө даъват кыламын. Себеби, Курайш Аллахка каршы чыкты, элчисин жалганга чыгарды. Хак ордуна батылды тандады. Аллах мухтажсыз жана мактоого татыктуу», деди. Мафрук: «Аллахка ант болсун, мындан кооз сөздү укпагам. Дагы эмнеге чакырасың, эй курайштык боордош» деди. Ошондо Расул ﷺ ушул аятты окуду:

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ عَلَىٰ آلَا تَشْرَكُوا بِهِۦٓ شَيْئًا ۚ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ ۚ إِنَّهُۥٓ مَلَاقٌ لِّمَنْ يَّمْلَقُ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۚ وَلَا تَقْرُبُوا أَلْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ ۚ وَلَا تَقْتُلُوا أَلنَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَنَّمُ بِهِۦٓ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

«Айткын: «Келгиле, Роббиңер силерге харам кылган нерселерди окуп берейин. Ал Затка бир да нерсени шерик кылбагыла: ата-энеге жакшылык кылгыла; балдарыңарды кембагалдыктан (коркуп) өлтүрбөгүлө — силерге да, аларга да Биз ырызкы беребиз — бузук иштердин ашкересине да, жашыруунуна да жакындабагыла; Аллах харам кылган жандыктарды өлтүрбөгүлө, бирок, хак менен (өлтүрүшүңөр мүмкүн). Балким, акыл жүгүртөөрсүңөр, деп силерди ушул нерселерге буюрду» [6:151]

Мафрук: «Жакшы ахлакка жана ажайып амалдарга чакырдың. Коум ичиндеги жалган жалаачылар сага каршы чыгып, сени жалганчыга чыгарышат» деди. Кийин ишти Хани ибн Кабисага сунуштап: «Бул Хани, биздин аксакалыбыз жана динибиздин жетекчиси» деди. Хани: «Эй курайштык боордош, мен сөздөрүңдү уктум, бирок, бир сүйлөшкөндө эле динибизди таштап, сенин

диниңе ээрчүү – наадандык. Ошондуктан, фикирлөө жана акыбет жөнүндө ойлоо лазым, себеби, шашкалактык жаңылууга алып барат. Биз артыбыздагыларга маселе пайда кылууну каалабайбыз, бирок, кайра-кайра ойлонуп көрөбүз», деди. Кийин Масаний ибн Харисанын да катышуусун каалагандай: «Бу Масаний, ал аксакалыбыз жана аскерий жетекчибиз», деди.

Масаний (ал кийинчерээк Исламга кирген) айтты: «Эй курайштык боордош, сөздөрүңдү уктум. Динибизди таштап, сенин диниңди кабыл алуу туурасында жообум Ханий ибн Кабисанын жообу менен бирдей. Биз эки дарыя ортосунда жашайбыз, бири Ямама, экинчиси Самама» деди. Ошондо Расуллаллах ﷺ: «Бул эки дарыя кайсы дарыялар?» деп сурады, Ал: «Кисронун дарыялары жана арабдардын суулары. Кисронун дарыялары жөнүндө айта турган болсок, ал жакта күнөөлөрдү кечирбейт жана үзүрдү кабыл албайт. Биз бул жерге келип жайгашканыбызда эч бир жаңылык киргизбөө жана жаңылык киргизгенге башбаанек бербөө жөнүндө Кисрого убада бергенбиз. Эй курайштык боордош, сен айтып жаткан нерсени падышалар жактырбайт. Ал эми, арабдардын суулары жөнүндө айтсак, бул жаатта сага жардам беребиз» деди.

Ошондо Расуллаллах ﷺ:
 «مَا أَسَأْتُمْ فِي الرَّدِّ إِذْ أَفْصَحْتُمْ بِالصِّدْقِ، وَإِنَّ دِينَ اللَّهِ لَنْ يَنْصُرَهُ إِلَّا مَنْ حَاطَهُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِيهِ، أَرَأَيْتُمْ
 إِنْ لَمْ تَلْبَثُوا إِلَّا قَلِيلًا حَتَّى يُورَثَكُمُ اللَّهُ تَعَالَى أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ، وَيُفْرَشَكُمُ نِسَاءَهُمْ، أَسْتَبْجُونَ اللَّهَ
 وَتَقْدِسُونَهُ؟»

«Чырайлуу четке кактыңыз, себеби, туура сүйлөдүңүз. Аллахтын динине аны бардык жактан коргой ала турган киши гана жардам бере алат. Ойлонуп көрүңүз, жакында Аллах сизге алардын жер жана өлкөлөрүн мурас кылып берсе, аялдарын сизге хызматкер кылса, Аллахка тасбех айтып, Аны улуулайсызбы?», деди. Ошондо Нуъман ибн Шарик: «Эй Аллахым, Сен үчүн ушундай кылабыз», деди.

Адамдар даъватка тескери эл аралык келишим түзүшкөн болсо, мамлекет тикелөө үчүн алардан жардам суроо туура болбойт. Себеби, алар ушул абалда мамлекетти өз коргоосуна алса – алар менен келишим түзгөн мамлекеттер тарабынан – бул мамлекетти жок кылуу коркунучун пайда кылат. Мындан тышкары, бул келишимдерде Исламий мамлекеттин кызыкчылыктарына зыян жеткирүүчү коркунуч бар. Ошондуктан, шарт коюлган же толук эмес жардам көздөлгөн максадга алып барбайт. Эгер, Кисро жаңы пайда болгон Ислам мамлекетине каршы чабуул кылууну кааласа,

Бану Шайбан ага каршы согушка кирмек эмес. Бул нерсе алардын четке каккан жообунан белгилүү болду.

Эми Расуллаллах ﷺ-дын Бану Амир уруусу менен алып барган сүйлөшүүлөрдүн айрым тараптарын келтирип өтөбүз. Себеби, мындан шарый сабак алса болот. Бул сүйлөшүүлөр план жана изилдөө негизинде ишке ашырылды. Расуллаллах ﷺ жана Абу Бакр Бану Амир уруусун Курайш жана Хузаа сыяктуу саны көп, айланасы бекем, эч бир падышага моюн сунбаган, салык төлөбөгөн согушкер уруу деп билишкен. Расуллаллах ﷺ биринчи аларды Аллахка даъват кылды жана коргоону сурады. Ошондо алардын ичинен Байхара ибн Фирас деген киши: «Аллахка ант болсун, эгер мен бул жигитти Курайштан өзүмө оодуруп алсам, аны менен бүткүл арабдарды моюн сундуруп алат элем», деди. Кийин: «Эгер, биз бул туурасында сага байъат берсек жана Аллах сени сага каршы чыккандар үстүнөн жеңишке берсе, өкүмдарлык сенден кийин биздин колубузга өтөбү?», деп сурады. Расуллаллах ﷺ: «Хукм Аллахтыкы, аны каалаганына берет», деди.

Ошондо ал: «Сен өзүңдөн мурда бизди арабдарга бута кылмакчы белең? Аллах сени жеңишке жеткирип, өкүмдарлык бизден башкаларга тийсе, сенин бул ишиңе мухтаждыгыбыз жок» деди. Расуллаллах ﷺ нусрат ээлерине бирер кепилдик берүүдөн баш тартты. Т.а. алардын берген жардамы акысына сыйлык таризинде бийликти убада кылбады. Себеби, Ислам мамлекети – мусулмандардын мамлекети. Ошондуктан, жардам берип жаткандарда табылышы шарт болгон нерсе салтанат жана таасир сыяктуу жекече каалоолор эмес, Аллахка калыс болуу.

Расуллаллах ﷺ-дын Аллах сыйлаган ансарлар менен болгон сүйлөшүүсүн карап чыксак, Ислам мамлекети алардын жардамында тикеленди жана алардын коргоосу астында жайылды. Бул сүйлөшүүлөр үч жылда бышып жетилди: Биринчи жылы мадиналыктар менен биринчи жолугушуу болду, экинчи жылы биринчи Акаба байъаты (Ниса байъаты) жана үчүнчү жылы экинчи Акаба байъаты (согуш байъаты) болду.

Биринчи жолугушуу Расуллаллах ﷺ он беш урууну кезип чыгып, үмүтү үзүлгөндөн кийин жүз берди. Ибн Исхак ансарлар менен болгон биринчи жолугушуу туурасында мындай дейт: «Расуллаллах ﷺ ар мавсумда чыгып, араб урууларны өз ишин сунуштачу. Ал ансарлар менен жолугушкан мавсумда ар мавсумдагыдай араб урууларына өз ишин сунуштады. Аллах Өз динин үстөм кылуу,

Пайгамбарына күч берүү жана ага берген убадасын аткарууну каалады, ал Акабада Аллах жакшылык каалаган хазраждыктардын бир тобуна туш келди».

Ибн Исхак: «Асим ибн Умар ибн Катада коумунун шайхтеринен мага мындай риваят кылды: Расуллаллах ﷺ алар менен жолугушканда: «Силер кимсиңер?» деп сурады. Алар: «Хазраж тобубуз» дешти. Расуллаллах ﷺ дагы: «Силер яхудийлердин досторусуңарбы?» деди. Алар: «Ооба» дешти. Расуллаллах ﷺ: «Отурбайсыңарбы, силерге айта турган сөздөрүм бар» деди. Алар: «Макул», деп Расуллаллах ﷺ менен бирге отурушту. Расуллаллах ﷺ аларды Аллахка ыйман келтирүүгө даъват кылып, Куръан тилават кылды».

Ровий айтат: «Аллахтын жардамы менен алардын мусулман болушуна яхудийлер менен бир өлкөдө жашашканы себеб болду. Яхудийлер китеб жана илим ээлери болуп, алар болсо мушрик жана бутпарас эле. Эгер, алардын ортосунда бирер келишпестик жүз бергенде яхудийлер: «Жакында бир пайгамбар жиберилет. Буга өтө жакын калды. Биз анын динине ээрчийбиз жана аны менен силерди, Ад жана Ирам коумдорун өлтүргөндөй өлтүрөбүз», дешчү. Расуллаллах ﷺ хазраждык топ менен сүйлөшүп Аллахка ыйман келтирүүгө чакырганда алар бири-бирине: «Эй коум, Аллахка ант болсун, бул адам яхудийлер айтып коркуткан Пайгамбар. Алар бизден мурда аны менен жолугушпасын т.а. мусулман болушпасын» дешти. Тезинен Расуллаллах ﷺдын даъватын кабыл алып, аны тастыктап, аларга сунушталган Исламды кабыл алышты. Алар: «Биз коумубузду таштап келгенбиз. Алардын ортосундагы душмандык жана жамандык башка эч бир коумдо жок. Аллах сиз аркылуу аларды бириктиришине үмүт кылабыз. Коумубуз алдына барып, аларды да сиздин диниңизге чакырабыз. Бул динден биз кабыл алган нерселерди аларга да билдиребиз. Эгер Аллах аларды бул дин астында жамдаса, сизден өткөн кубаттуу адам болбойт», дешти. Кийин алар ыйман келтирип, аны тастыктап өлкөлөрүнө кайтышты жана кийинки жылы жолугушууга убадалашышты. Алар бул фикирлерден илхамданып, Расуллаллах ﷺ алдынан кетишти жана аны комуна жеткиришти».

Ибн Исхак айтат: «Бул топ Мадинадагы коуму алдына кайтышканда Расуллаллах ﷺди таанытып, баарын Исламга чакырышты, бул иш өтө кеңири түс алды. Жада калса, алардын

арасында Расулуллах ﷺ жөнүндө хабар таппаган бир да ансарийдин үйү калбады.

Кийинки жылы убада кылынган убакыт келгенде алардан он эки киши (ону Хазражтан жана экөөсү Австан) Расулуллах ﷺ менен жолугушуу үчүн келишти. Алар ошол жылы хажга келишкен эле. Алар Акабадагы убада кылынган жайда жолугушту жана Расулуллах ﷺга биринчи Акаба байъатын беришти. (Бул байъат кийинчерээк Ниса (аялдар) байъаты деп наам алды. Себеби, ал мазмуну жагынан Худайбия жылында аялдардан алынган байъатка ылайык болгон).

Ансарлар Расулуллах ﷺды чыдамсыздык жана күчтүү каалоо менен кабыл алышты. Өз кезегинде Расулуллах ﷺ да аларды кең кулач жайып жана жетик ахлак менен күтүп алды. Расулуллах ﷺ Аллах Өз убадасын ишке ашырышын үмүт кылып, аларга Ибрахим сурасынын:

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا﴾

«Эстегин, Ибрахим айткан эле: «Роббим, бул шаарды тынч шаар кылгын» [14:35]

аятынан суранын аягына чейин окуп берди. Ошондон кийин биринчи Акаба байъатынын амалдары аткарылды».

Ибн Исхак айтат: «Язид ибн Абу Хабиб, Абу Марсад ибн Абдуллах Язанийден, ал Абдурахман ибн Усайла Санабийден, ал болсо Убада ибн Самиттен мага ушуларды риваят кылды: Мен биринчи Акабада келгендердин арасында болгом. Биз он эки киши элек. Расулуллах ﷺга аялдардын байъаты усулунда байъат бердик. Бул окуя согуш фарз болордон мурда болгон. Бизден Аллахка эч нерсени шерик кылбоого, уурулук жана зынага барбоого, балдарды өлтүрбөөгө, жалган сүйлөбөөгө, жалаа жаппоого, ал затка итаатсыздык кылбоого байъат бердик. Ошондо Расулуллах ﷺ: «Эгер, ушуларга бапаа кылсаңар, бейиш силердики. Эгер, ким аны бузса, анын иши Аллахка калат. Кааласа азаптайт, кааласа кечирет», деди».

Расулуллах ﷺ алар менен кийинки жылы да жолугушуу жөнүндө убадалашып, шашылган жок. Себеби, алар Исламды жаңы гана кабыл алышкан эле. Алар Исламдан «ла илаха иллАллах Мухаммадун Расулуллах» жана аз гана нерсени билишкен. Ошондуктан, алар менен бирге динди үйрөтө турган жана жүрөктөрүнө акыйданы терең орното турган кишини жиберүү

зарыл эле. Анткени, алардын ортосунда болуп өткөн даъват «Дахис» жана «Габро» согуштарына, «Буас» күнүнөн көп деле убакыт өтпөгөн эле.

Имам Бухарий риваят кылган хадисте Аиша رضي الله عنها Буас күнү жөнүндө мындай дейт: «Буас күнү Аллах Өз Расулуна тартуу кылган күн». Ошондуктан, Авс жана Хазраж урууларын бири-бирине жакындаштыруу жана акыйда робитасы негизинде бириктирүү зарыл болгон. Себеби, Ислам мамлекетин тикелөөгө жардам бере ала турган чыныгы күчтү түзүү үчүн жардамчылардын сабын бирикирүү لازым эле. Ошондо Ислам мамлекети коомдогу куфр түшүнүктөрүн исламий акыйда түшүнүктөрүнө өзгөртөт, куфр коому адаттанып калган хукмдардан башка хукмдар менен коомду башкарат. Бул болсо, Аллах Таала Өз Расулуна адамдар арасында Аллах каалагандай хукм жүргүзүшү үчүн жиберген шарый хукмдар. Алар бир максатка карай аракет кылган соң, алардын күчүн бириктирүү лазым. Себеби, Авс өзү жалгыз же Хазраж өзү жалгыз эмес, экөөсү бирге аракет кылышы керек. Бул Пайгамбарыбыздын бизге берген сабагы болуп, биз аны жакшылап түшүнүшүбүз жана колдонушубуз лазым. Ошондуктан, Расуллаллах ﷺ Мусъаб ибн Умайрга ушул ишти жүктөп, аны элчи кылып жиберди.

Мусъаб Ясрибге барып, адамдарды Исламга даъват кылды, Авс жана Хазражды бириктирди, жардам берүүчүлөрдүн күчүн жамдады. Алардын аткара турган ролун жана вазыйфаларын баян кылды, алар менен жума намазына негиз салды. Бул иштерден бир жыл өтпөстөн Расуллаллах ﷺ Мусъабды Ясрибдеги Ислам жана анын тикелене турган мамлекети жөнүндөгү коомдун фикирин айтып бериши үчүн чакырды. Мусъаб Ислам көпчүлүк адамдардын үйүнө кирип барганын, адамдар ал кишинин келишин ынтызарлык менен күтүп жатышканын жана Робби алар үчүн ыхтыяр кылган нерсеге чечим кылып турушканын айтты. Ошондо Расуллаллах ﷺ кадыржам болду, жолугушуу боло турган, экинчи Акаба байъаты (согуш байъаты) боло турган күндү күттү.

Ибн Исхак айтат: «Каъб ибн Малик айтат: Кийин хажга карай жолго чыктык. Расуллаллах ﷺ менен Акабада Ташрик күндөрү жолугушууга убадалаштык. Хаж амалдарын аткарып, Расуллаллах ﷺ менен убадалашкан түн келгенде жаныбызда саййид жана таасирдүү Абу Жабир Абдуллах ибн Амр ибн Харамды бирге алып бардык. Бул ишибизди арабыздагы мушриктерден сыр тутат элек.

Аны менен ачык эле сүйлөшүп: «Эй Абу Жабир, чындыгында сен биздин кожобуз жана таасирлүү адамдарыбыздын бирисиң. Сен эртең тозокко отун болушүңдү каалабайбыз», дедик. Кийин аны Исламга даъват кылып, Расуллалах ﷺ Акабада бизге берген (жолугушуу) убадасын айттык. Ошондо, ал Исламды кабыл алды жана Акаба байъатына биз менен бирге күбө болду. Биздин накибибиз болуп тандалды».

Ибн Исхак Каъб ибн Маликтен айтат: «Коумубуз менен бирге ошол түнү жайгашкан жайыбызда уктадык. Кийин түндүн үчтөн бири өткөндө Расуллалах ﷺ менен жолугушуу жөнүндөгү убадабызга ылайык, турган жайыбыздан жашыруун алысташып, кекилик сыяктуу Акабада капчыгайда чогулдук. Жетимиш үч киши элек. Арабызда эки аял болгон: Бану Мазин ибн Нажжардан Насийба бинт Каъб (Умму Умара) жана Бану Салимадан (Умму Манийъ) Асма бинти Амр ибн Адий ибн Набийъ».

Каъб ибн Малик айтат: «Биз капчыгайда чогулуп, Расуллалах ﷺ-ды күтө баштадык. Расуллалах ﷺ Аббас ибн Абдулмутталиб менен бирге алдыбызга келди. Аббас ал убакта өз коумунун дининде болсо да, бирок, иниси менен бирге келип, анын өмүрүнүн коопсуздугуна ынануу каалады. Отурганда биринчи болуп сөздү Аббас ибн Абдулмутталиб баштады: «Эй хазраждыктар жамааты! (Каъбдын айтымында, арабдар ансарлардын баарын «хазраждыктар» дешкен). Билгениңердей, Мухаммад биздин арабызда өзүнүн деңгээли бар. Аны коумубуздагы тескери фикирдеги кишилерден коргодук. Ал коуму арасында күчтүү жана өз шаарында коргоо астында. Бирок, ал силерге гана ыктады жана силерге кошулууну каалады. Эгер, силер анын чакырган нерсесине бекем туруп, аны душмандарынан коргосоңор, такдыры жана жоопкерчилиги силерге таандык. Эгер, бул жерден чыккан соң аны душманынын колуна тапшырып кордой турган болсоңор, бул иштен азыр эле баш тарткыла. Себеби, ал коуму арасында жана өз шаарында урмат-сый жана коргоо астында», деди. Биз ага: «Сенин сөздөрүңдү уктук. Эми, сиз сүйлөнүз, эй Аллахтын Расулу ﷺ, өзүңүз жана Роббиңиз үчүн керек болгон убаданы алыңыз» дедик. Ошондо Расуллалах ﷺ сөздү баштап, Куръан тилават кылып берди. Аллахка ыйман келтирүүгө чакырып, Исламга үгүттөдү, кийин:

«أَبَايَعُكُمْ عَلَىٰ أَنْ تَمْنَعُونَ مِمَّا تَمْنَعُونَ مِنْهُ نِسَاءَكُمْ وَأَبْنَاءَكُمْ»

«Аялдарыңарды жана балдарыңарды коргогон нерселерден мени да коргоо жөнүндө силерден байъат алам» деди.

Ошондо Бароъ ибн Маърур Расулунна ﷺ-дин колунан кармап: «Ооба, сизди Пайгамбар кылып жиберген Затка ант, аялдарыбызды коргогон нерселерден сизди да коргойбуз. Эй Аллахтын Расулу! Аллахка ант, биз согушкер кишилербиз, курал калкыбыз, бул муундан муунга өтүп келүүдө» деди.

Бароъ Расулунна ﷺ-га сүйлөп жатканда Абул Хайсам ибн Таййихан сөзгө аралашып мындай деди: «Эй Аллахтын Расулу! Биз менен яхудийлердин ортосунда келишим бар. Биз аны бузабыз. Биз ушундай кылсак, кийин Аллах сизди үстөм кылса, коумуңузга кайтып бизди таштап кетпейсизби?» деди. Ошондо Расулунна ﷺ жылмайып:

«بَلِّدْنَا الدَّمَ، وَالْهَدْمَ الْهَدْمُ، أَنَا مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ مِنِّي، أَحَارِبُ مَنْ حَارَبْتُمْ، وَأَسَالِمُ مَنْ سَالَمْتُمْ»

«Эч качан, канга кан, жанга жан. Мен силерденмин, силер менденсиңер. Силер ким менен согушсаңар, мен аны менен согушамын, ким менен мунаса кылсаңар, мен аны менен мунаса кыламын», деди. Каъб ибн Малик айтат: «Расулунна ﷺ мага:

«أَخْرَجُوا إِلَيَّ مِنْكُمْ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا، يُكُونُونَ عَلَى قَوْمِهِمْ بِمَا فِيهِمْ»

«Араңардан өз коумуна жообгер он эки адамды тандагыла», деди. Ошондо алар Хазраждан тогуз, Австан үч адам тандашты.

Имам Байхакий айтат: «Ансарлар ичинен жашы улуу бир кишинин айтышынча: Акаба түнүндө Жабраил ﷺ Расулунна ﷺ-га кимди өкүл кылышы жөнүндө ишара кылган. Ассад ибн Хузайр ошол түнү өкүлдөрдүн бири болду».

Ибн Исхак айтат: «Абдуллах ибн Абу Бакр мага риваят кылды: Расулунна ﷺ өкүлдөргө:

«أَنْتُمْ عَلَى قَوْمِكُمْ بِمَا فِيهِمْ كَقَوْلَةِ الْحَوَارِيِّينَ لِعِيسَى بْنِ مَرْيَمَ، وَأَنَا كَقَوْلِ عَلِيٍّ قَوْمِي»

«Хаварийлер Ийса ибн Марямга кепил болгондой, силер да коумуңардын бардык ишине кепил болосуңар. Мен да коумума т.а. мусулмандарга кепил боломун», деди. Алар: «Ооба» дешти.

Асим ибн Умар ибн Катада мага мындай риваят кылды: Өкүлдөр Расулунна ﷺ-га байъат берүү үчүн чогулушканда Бану Салим ибн Авф уруусунан Аббас ибн Убада ибн Надла Ансарий: «Эй хазраждыктар жамааты! Бул адамга эмне үчүн байъат берип жатканыңарды билесиңерби?» деп сурады. Алар: «Албетте» дешти. Аббас: «Силер ага инсандардын кызылы-карасына каршы согушууга байъат берип жатасыңар. Эгер, силер малдарыңар азайышын жана башчыларыңардын өлтүрүлүшүн мүсибат деп билип, аны душманына тапшырып койсоңор, Аллака ант, бул иш бул дуняда жана ахиретте кордук болот. Эгер, силер

малдарыңардын азайышына жана башчыларыңардын өлтүрүлүшүнө карабастан даъват кылган ишинде ага садык болсоңор бул ишти колго алгыла. Аллахка ант, бул нерсе силер үчүн ушул дуняда жана ахиретте жакшылык болот» деди. Алар: «Биз муну малдарыбызга мусибат жетишине жана башчыларыбыз өлтүрүлүшүнө карабастан кабыл алабыз. Эй Аллахтын элчиси! Эгер, биз убадабызга садык калсак, бизге эмне болот?» дешти. Расулунлах ﷺ: «Бейиш» деди. Ошондо алар: «Анда колунузду сунуңуз» дешти. Ал ﷺ колун сунду жана алар байъат беришти».

Юнус ибн Исхактан, Убада ибн Валид ибн Самит атасы Валидден, ал болсо өкүлдөрдүн бири болгон чоң атасы Убада ибн Самиттен мага ушуларды риваят кылды: «Биз Расулунлах ﷺ-га согуш байъатын бердик. Жеңилдикте жана кыйынчылыкта да, кубаныч жана кайгыда да, башыбызга эмне түшсө, угуп итаат кылууга, кайда болсок да иш ээсине каршы чыкпоого, Аллах жолунда эч бир жемелөөчүнүн жемесинен коркпой акыйкатты айтууга байъат бердик. Кийин Расулунлах ﷺ: «Жайгашкан ордуңарга кайткыла» деди. Ошондо Аббас ибн Убада ибн Надла ага: «Сизди акыйкат менен жиберген Затка ант, эгер кааласаңыз эртең Мина калкына кылычтарыбыз менен кол салабыз» деди. Расулунлах ﷺ айтты:

«لَمْ نُؤْمَرْ بِذَلِكَ، وَلَكِنْ ارْجِعُوا إِلَىٰ رِحَالِكُمْ»

«Биз мындай буйрукту алган жокпуз. Бирок, азырынча жайгашкан ордуңарга кайткыла». Биз ордубузга кайттык жана ал жерде уктап таң аттырдык».

Ибн Исхак айтат: «Ансарлар Расулунлах ﷺ-га экинчи Акаба байъатын беришкенден кийин Мадинага кайтышты жана мусулман болушканын билдиришти. Алардын арасында мушрик абалда калган аксакалдар да бар эле».

Кийин Расулунлах ﷺ Мекке мусулмандарын Мадинаи Мунавварага хижрат кылууну буйруду. Расулунлах ﷺ болсо Абу Бакр (رضي الله عنه) менен бирге хижрат кылды. Андан кийин адамдар көп эстеген окуя т.а. Али ибн Абу Талиб Расулунлах ﷺ-дын төшөгүндө уктап жатканы жүз берди. Ошондо Аллах Тааланын:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾

«Дагы Биз алардын алдынан бир тосмо арттарынан бир тосмо кылып, аларды чулгап койдук. Эми алар көрө алышпайт»

[36:9]

аяты түштү. Кийин Сурака, жөргөмүш, көгүчкөндөр, үңкүр окуясы жана «Талаал бадру алайна» болду. Сийрат китебинен келтирилген ушул цитаталардан кийин хижрат – бул Расуллуллах ﷺ динди алып качышы деп түшүнүү туурабы? Жок, таптакыр, хижрат ушундай бир иштерден, Расуллуллах ﷺ ал аркылуу Ислам бүтүндүгүн коргогон мамлекетти тикеледи. Мамлекет биринчи күндө эле адамдар арасында шарият хукмдарын колдонду. Башкача айтканда, Пайгамбарыбыз башкаруу түзүмүн орнотту, Аллах көрсөткөндөй жер жүзүнө хукм жүргүзүү жана Ислам мамлекети болбосо колдонулбай турган бардык хукмдарды тикелөө үчүн кошуунду даярдады.

Жогорудагылардан келип чыгып ушуларды айтабыз, ансарлар Расул ﷺ Мадинада курула турган мамлекеттин акими болушун шексиз билишкен. О.э. тикелөөгө аракет кылынып жаткан башкаруу түзүмүнүн ошол убакта өкүмдар адат, урф жана келишимдерге каршы талап жана мажбурияттары бар экенин тунук түшүнүшкөн. Ооба, ансарлар бул байъат Пайгамбар ﷺ-дин буйруктарын аткаруу үчүн бардык күч жана мүмкүнчүлүктү ишке салууну талап кылып жатканын билишти. Алар маселе ошол убакта өкүмдар болгон уруулар аралык түзүмдөр ордуна келе жаткан исламий түзүмгө байланыштуу экенин жакшы түшүнүштү.

Ошондуктан, Абул Хайсам ибн Таййихан айткандай, ансарлар байъатты берүүдөн мурда көп ойлонушкан. Себеби, бул – жаңы түзүмдү кабыл алуу жана Абдуллах ибн Убай ибн Салуду Мадинага падыша кылуу үчүн келишилген келишимди бузуу эле. О.э. бул Мадина айланасындагы яхудий уруулары менен болгон алакаларды жаңы мыйзмага моюн сунган жаңы алкакка салуу болчу. Ошондуктан, Расуллуллах ﷺ жана Абу Бакр Мадина дарбазасына жетип келери менен жүздөгөн куралдуу ансарлар: «Амандык менен кириңиз, биз итаатыңыздабыз», деп күтүп алышты. Алар «Талаал бадру алайна»ны айтуу менен гана чектелишпеди. Биз Пайгамбарыбыздын хижратын мына ушундай түшүнүшүбүз لازым, себеби, бул улуулугубузду кайра тикелөө үчүн карманчу жол. □

РАСУЛУЛЛАХ ﷺ ДЫН ХИЖРАТЫН – ИСЛАМ МАМЛЕКЕТИНИН ТИКЕЛЕНГЕНИН ЭСКЕРҮҮ КҮНҮНДӨ МУСУЛМАНДАРГА КАЙРЫЛУУ

Мусулмандар нусратты хижратка жана хижратты Исламий мамлекеттин тикеленишине байланыштуу деп билишет. Исламий мамлекеттин кулатылганынан бир кылым өтсө да жаңы хижрий жыл кирип келгенде мусулмандар ал күндү эскеришет.

Эй мусулмандар, дээрлик бир кылымдан бери биз дале кыйроого карай бара жатабыз. Бул жылдары өлкөлөрүбүз кафирлердин өкүмдарлыгы астында калды жана биз кадыр-кыйматыбызды жоготтук. Кафирлер өлкөлөрүбүздө баймарал шүмшүндөп жүрөт, алардын кол салуусунан бизди коргой турган Каъка жана Бязиддер жок. Каныбыз төгүлүп жаткан учурда жаныбызды сактоочу жок. Ар-намысыбыз жана ыйык жайларыбыз тебеленип жатканда коргоочу жана ый-муңга кулак салуучу жок. Биз Аллахка гана жалбарып жатабыз.

Эй мусулмандар, жаңы хижрий жыл акимдер шариятты бекер кылып, Аллахтан өздөрүн үстөм коюп жаткан күндө кириб келди. Алар куфр өкүмдөрү менен өкүм жүргүзүшүүдө, баарынын көз алдында куфрду көрсөтүшүүдө. Аллахка душман болгон Америка, Россия, Европа, яхудийлер жана индустарды дос тутушууда. Алар өз калктарына душмандык кылышууда. Алар бизди т.а. бир дене болгон жана адамдар үчүн чыгарылган умматтын эң жакшысы болгон Умматты ыдыратышты! Алар эң жаман хукм чыгаруучулар эмеспи?! Алар арамза рувайбизалар эмеспи?! Бул акимдер кыйроого учурасын, биз алардан жана алар бизден эмес. Өз күнөөлөрүнөн баш тартышмайынча алар менен биздин ортобузда душмандык жана жаман көрүү бар.

Биз вахий берекесинен, Аллах түшүргөн шарият менен хукм жүргүзүү берекесинен куру калган күндө кезектеги мухаррам айы кирип келди. Бүгүн Куръан хукмдары бекер кылынган, анын хукмун орнотууну өз мойнуна ала турган халифа, аткара турган султан жок. Куръан масжид михрабынын жасалгасына же карылардын чырайлуу тилаватына айланып калды. Расуллалах ﷺ дын суннаты да хадис китебдеринде жазылган куру сөздөргө айланды.

Биз ушул кыйынчылыктар толкунунда, караңгылыкта хижрий жылды күтүп алуудабыз. Бүгүн мусулмандар моюн сундурулган, жеңилген жана начар абалда эмеспи? Ооба деген жооб болушу табигый. Бирок, бул күндөр унутка айланышы жана Билал ибн

Рабах ﷺ аны кызыган кумда кыйноого салган Умайя ибн Халафты өз колу менен өлтүрүп, кулдукту кетиргендей, бүгүнкү караңгы күндөр жоголушу керек. Расуллалах ﷺ буттарды талкалап жок кылгандай ушул кордук жана көз карандылык кылымы да жок кылынышы керек. Расуллалах ﷺ жахилият жана уруучулукту тарыхтан өчүрүп, урууларды Фарс жана Румду жеңген эң жакшы Умматка айланткандай ушул кордук кылымы тарыхтан өчүрүлүшү керек.

Аллах Таала Расуллалах ﷺ ды рисалат үзүлгөн доордо элчи кылып жиберди жана ал алып келген шарият мурунку шарияттарды бекер кылды. Расуллалах ﷺ даъватты Маккаи Мукаррамада баштап, шериксиз жана теңсиз Аллах Субханаху ва Таалага ибадат кылууга чакырды. Бул даъватка жооб кылып ыйман келтиргендер аз, куфр келтиргендер көп болду. Аллах Тааланын хак дини менен Курайштын батыл дини ортосунда кызуу күрөш башталды жана бул күрөш олуттуу түс алды. Себеби, хак менен батыл өз ара бирикпейт жана Аллах Субханаху ва Тааланын мыйзамы өзгөрбөйт. Батыл хакты жана анын ээлерин алсыз-бечара деп билип, аларды кыйноого салат, өлтүрөт, куугунтуктайт. Бирок, хак өз жолунда бекем турат, кыймылдабайт. Мындан башкача болушу мүмкүн эмес. Себеби, анын коргоочу досу Аллах жана ал эң жакшы дос, эң жакшы жардамчы.

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ

الظَّالِمِينَ مَعَذِرَتُهُمْ ۗ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾

«Албетте Биз пайгамбарларыбызга жана ыйман келтиргендерге дүйнө тирүүлүгүндө да, күбөлөр тура туган Күндө да жардам беребиз» [40:51]

Ооба, хак менен батыл бирикпейт жана мындан башкача болушу мүмкүн эмес. Себеби, хак – Аллах Өз пайгамбарына вахий кылган дин. Батыл болсо үстүндө конуп турган чымынды кууй албаган бутту кудай кылып алган дин. Демек, хак менен батылдын биригиши, орточо чечим жана мунаса болушу мүмкүн эмес. Хак батылды албетте жеңет. Бирок, хак коргой турган күчкө, баанек боло турган мамлекетке ээ эмес. Ушул орунда Курайш кафирлеринин, аныгыраагы Абу Жахлдын каршылыктарын эстеп өтүү орундуу. Ал Ясир үй-бүлөсүн өлтүрдү, Расуллалах ﷺ га эң

катуу азарларды жеткирди жана мусулмандарды капчыгайда курчоого алууну демилгеледи.

Ошентип, күрөш чокусуна жетти, Мекке коому даъват каршысында таштай катты жана коум жетекчилеринин жүрөгү ыйманга ачылбады. Ошондуктан, ыйман келтирип даъватты өз кучагына ала турган жана ага нусрат (жардам) бере турган коом керек болуп калды. Себеби, даъват Ислам менен хукм жүргүзө турган мамлекетте күч-кубатка ээ болот. Ошондуктан, Расулуллах ﷺ Таиф калкынан нусрат суроо үчүн Таифке барды. Бирок, Таиф калкынын жообу күтүлгөндөн да жаман болду. Расулуллах ﷺ Меккеге кайтып жатып Зайд ибн Харисага: «Албетте Аллах бул абалдан чыгуу жолун берет», - деп айтты.

Ооба, эй хабибим Расулуллах, албетте Аллах сиздин ишиңизге жол көрсөтөт. Расулуллах ﷺ даъватты өз кучагына ала турган кубатты издеп нусрат талап кылууда катый турду. Нусрат талабында бир нече ирет урууларды айланып чыкты. Амир ибн Саъсаа уруусу ага шарттуу нусратты сунуштаганда аны кабыл алуудан баш тартты. Бану Шайбан насил болгон Бикр ибн Ваил уруусу толук эмес нусратты сунуш кылганда аны кабыл албады. Мына ошондон кийин Аллах Таала Өз пайгамбарын ансарлардын (Аллах алардан ыраазы болсун) нусраты менен кубантты. Кийин Пайгамбарыбыз Ислам диярынын борбору, Ислам мамлекетинин баанеги болгон Мадинаи Мунавварага хижрат кылды.

Эй мусулмандар, Расулуллах ﷺ Авс жана Хазраж урууларынын коргоосунда Курайштын азарынан баанек табуу үчүн өз өлкөсүнөн саясий качкын катары хижрат кылбады. Ансарлар (Аллах алардан ыраазы болсун) ал затты буюруп кайтарса кулак салып, итаат кыла турган аким катары кабыл алышканы үчүн хижрат кылды. Сахих Бухарийде Анас ибн Малик رضي الله عنه нун мындай деп айтканы келет: «Расулуллах ﷺ Мадинага Абу Бакр رضي الله عنه менен чогу чыкты. Абу Бакр رضي الله عنه кары киши эле, Расулуллах ﷺ болсо жаш болчу. Жолдо Абу Бакр رضي الله عنه га бир киши жолугуп: «Эй Абу Бакр, жаныңдагы ким?», деди. Абу Бакр رضي الله عنه: «Ал мага туура жолду көрсөтөт» деп жооб берди. Ал Абу Бакр (жөнөкөй) жол көрсөтүүчүнү назарга алып жатат деп ойлоду. Түпкүлүгүндө, Абу Бакр хак жолду назарга алган эле. Абу Бакр رضي الله عنه бурулуп караганда кууп келе жаткан атчанды көрдү. Абу Бакр: «Эй Расулуллах, бул атчан бизди дээрлик кууп жетти», деди. Расулуллах ﷺ бурулуп карап: «Я Роббим аны токтот» дегенде ат үстүндөгү адамды кулатып, токтоп туруп калды.

Кулаган адам туруп: «Эй Аллахтын пайгамбары, буюруңуз эмнени каалайсыз?», деди. Расуллалах ﷺ: «Ордунда тур, эч кимге бизди кууп жетишине жол бербесе» деди. Ровий айтат: «Ал күндүн башында Расуллалахты өлтүрүүнү каалап жаткан, күндүн аягына келип ал затты коргоочуга айланды». Расуллалах ﷺ таштуу жайга токтоп, кийин ансарларга элчи жиберди. Ансарлар Расуллалах ﷺ жана Абу Бакр رضي الله عنه нун жанына келип салам беришти: «Улооңузду ээрлешиниз мүмкүн, силер амандыктасыз» деп айтышты. Расуллалах ﷺ жана Абу Бакр رضي الله عنه улоого миништи, ансарлар ар тараптан куралдары менен коргоп барышты. Мадинада кимдир бирөө «Расуллалах келди, Расуллалах келди», деп кыйкырды. Адамдар күтүп турушкан эле, алар да Расуллалах келди, Расуллалах келди деп кыйкырышты. Расуллалах ﷺ Абу Айюбдун үйү алдында токтоду...».

Мадинаи Мунаварада Ислам мамлекети тикеленди. Бул кандай гана жакшы мамлекет жана анын куруучулары кандай гана жакшы! Күчтүү, душмандарга моюн сунбаган, толук өкүмдарлыкка ээ мамлекет тикеленди. Бул мамлекет Ислам менен өкүм жүргүздү, арабдар Аллахтын динине ыктыярдуу жана мажбурий киришкенге чейин Аллахтын душмандарына каршы жихад кылды. Ошентип, Расуллалах ﷺ кадыржам болду.

Эй, эң жакшы Умматтын перзенттери, мусулмандар башынан өткөрүп жаткан бытырандылык жана кордук силерге сыр эмес. Колонизатор кафир өлкөңөрдө беймарал шүмшүндөп жүргөнүн көрбөй жатасыңарбы? Акимдериңер аларды дос тутуп, силерге душмандык кылып жатышканына өз көзүңөр менен күбө болуп жатасыңар го? Качанга чейин карышкырларга каршы иттерден, жырткычка каршы түлкүлөрдөн жардам сурайсыңар? Улутчулдукта жакшылык бар деп ойлогон элеңер, улутчулдук силерди кыйратты. Илманийликтен азиздикти издеген элеңер, илманийлик силерди кор кылды. Кафир Батышка жүздөнгөн элеңер, Батыш силердин башыңарды ийдирди. Ошондой болгон соң, Исламыңарга кайтуунун, Роббиңерге итаат кылуунун убагы келбедиби?! Азиздигиңердин булагы болгон Халифалыкты кайра тикелөөнүн убагы келбедиби?! Ислам жамаат менен, жамаат итаат менен жана итаат амирлик менен болот.

Эй мусулмандар, силер тогут рувайбизалардын башкаруусуна ыраазы болуп жашап жаткан куфр диярынан Ислам диярына т.а. мусулмандардын Халифалыгына хижрат кылуунун убагы

келбедиби? Илманийликти, мекенчилдик жана улутчулдукту таштагыла. Америка, Россия, Европа жана яхудийлер менен алаканы үзгүлө, Аллахтын арканын бекем кармагыла. Муавиядан риваят кылынган хадисте ал айтат: Мен Расуллаллах ﷺдын мындай дегенин үктүм:

«لَا تَنْقَطِعُ الْهَجْرَةُ حَتَّى تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ، وَلَا تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا»

«Тообонун кабыл алынышы үзүлүп калмайынча хижрат үзүлбөйт жана күн батыштан чыкмайынча тообонун кабыл болушу үзүлбөйт». (Абу Давуд риваяты).

Эй казармаларда жаткан армия офицерлери, эй кубат ээлери! Чечүүчү сөз силерге калды. Диниңерге жана Умматыңарга жардам бергиле, акимдер силерге кийдирген кордук тонун алып салгыла! Качанга чейин армиянын вазыйфасы залымдерди коргоо болот? Качанга чейин куралдар складдарда дат басып жатат? Мусулмандар качан кылычтарын кынында сактаган? Же силер кордукка көнүп калдыңарды?! Улуу армия кана? Кана эр жүрөк каармандар? Диниңерге, Умматыңарга карагыла, алар силерди жардамга чакырууда! Аллах Тааланын аятына кулак салгыла:

﴿وَالْعَدِيدِ صَبْحًا ﴿١﴾ فَأَلْمُورِيتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَأَلْغَيْرِتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَأَثَرَنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾﴾

﴿فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾﴾

«(Аллах жолунда) карсылдап чуркай турган, (чапкан убагында туяктарынан) чакмактар чагыла турган, таң убагында (жоо үстүнө) бастырып бара турган, дал, ошондо таң-тозоң көтөрүп, ошол (чаң-тозоң) менен (душман) топторунун ортосуна кирип келе турган (ат)тарга ант болсун» [100:5]

Эй Халифалыкты тикелөөгө аракет кылып жаткан Халифалык куруучулары, силерге эки кушкабар бар:

Биринчиси: Пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалык. Нуъман ибн Баширден риваят кылынган хадисте ал айтат: «Биз Расуллаллах ﷺдын масжидинде элек. Абу Саълаба келип: «Эй Башир ибн Саъд, Расуллаллах ﷺдын амирлер туурасындагы хадисин эстейсиңби?» – деди. Хузайфа Башир менен бирге отурган эле. Ошондо Хузайфа: «Мен ал заттын хутбасын эстеймин», деди. Кийин Абу Саълаба отурду, Хузайфа сөзүн улантты: Расуллаллах ﷺ айтат:

﴿إِنَّمُ فِي النَّبِوةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ خِلاَفَةً عَلَىٰ مِنْهَا النَّبِوةُ فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَاصِيًا، فَيَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ

أَنْ يَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا جَبْرِيَّةً، فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَىٰ مِنْهَاجِ النَّبُوَّةِ. ثُمَّ سَكَتَ».

«Силердин араңарда Аллах каалаганча пайгамбарлык уланат. Кийин Аллах каалаганда аны көтөрөт. Кийин пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин зордукчул падышалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин жабыр көрсөтүүчү залым падышалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык болот. Андан соң Пайгамбар ﷺ сүкүт кылды». (Абу Давуд ат Таяласий муснады).

Экинчиси: Улуу жана Кудуреттүү Аллахтын ыраазылыгы. Ибн Умар رضي الله عنهдан риваят кылынган хадисте ал айтат: Расулуллах ﷺ айтты:

«إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ، يَغِطُّهُمْ الشُّهْدَاءُ وَالنَّبِيُّونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِقَرَبِهِمْ مِنَ اللَّهِ تَعَالَىٰ وَمَجْلِسِهِمْ مِنْهُ فَجِئْنَا أَعْرَابِيًّا عَلَىٰ رُكْبَتَيْهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، صِفْهُمْ لَنَا وَجَلِّهِمْ لَنَا. قَالَ: قَوْمٌ مِنْ أَفْنَاءِ النَّاسِ، مِنْ نِزَاعِ الْقَبَائِلِ، تَصَادَفُوا فِي اللَّهِ وَتَحَابُّوا فِيهِ، يَضَعُ اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ- لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، يَخَافُ النَّاسُ وَلَا يَخَافُونَ، هُمْ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ -عَزَّ وَجَلَّ- الَّذِينَ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَخْرَتُونَ»

«Аллахтын ушундай пенделери бар, алар пайгамбар да, шейит да эмес. Алар Аллахка жакын болушканы жана Аллах алдында ылайык орунга ээ болушканы үчүн аларга пайгамбарлар жана шейиттер суктанышат. Ошондо бир аъробий тизелеп отуруп: Эй Расулуллах, аларды бизге сыпаттап бериңиз жана алар жөнүндө айтыңыз, деди. Расулуллах ﷺ айтты: Алар түрдүү жай жана түрдүү калктардан, алар өз урууларынан ажыраган болот. Алар Аллахтын жолунда өз ара достошушат жана Аллахтын жолунда бири-бирин жакшы көрүшөт. Аллах Азза ва Жалла Кыямат күнү аларга нурдан болгон минбарларды коёт. Адамдар корккондо алар коркушпайт. Алар Аллах Азза ва Жалланын достору болуп, аларга кооп-коркунуч жок жана алар капалуу болушпайт». (Хаким «Мустадрак»).

Расулуллах ﷺдын хижраты улуу окуя. Хижрий жылдын кирип келиши акимдер өз жардамчылары жана жүгүртөктөрү менен бир жайга топтоло турган, бул жыйында залымдер алдында Куръан тилават кылына турган, сөз сүйлөп, ырлар окула турган, кийин бул жыйын бүткөндөн кийин мусулмандар ойрон бойдон кала бере турган күн эмес. Расулуллахтын хижраты – Халифалык мамлекетин

тикелөө үчүн аракет кылгандар үлгү ала турган окуя. Хизб-ут-Тахрир бардык кыйынчылыктарды сабыр жана кайрат менен басып өтүп, Халифалык мамлекетин тикелөө үчүн аракет кылууда. Ал Аллахтын уруксаты менен нусрат келип Ислам мамлекети тикеленгенге чейин аракетин улантат жана жардамсыз калтыргандардын ага зыян жеткире албайт.

Я Роббибиз, бизди итааткөй пенделериңден кылгын, биз диниң үстөм болушуна, шарият орнотулушуна, Ислам жайылышына, адамдар топ-топ болуп Исламга киришине кубанабыз. Я Роббибиз, Ислам жана анын калкын азиз кыла турган, күфр жана анын калкын кор кыла турган Рошид Халифалык менен бизди сыйла. Албетте Сен ар ишке кудуреттүүсүң! □

МУСУЛМАНДАРДЫН БЕЛГИЛҮҮҮ УЛАМАЛАРЫ: АХАД ХАДИС АКЫЙДАНЫ ТҮШҮНДҮРБӨЙТ (1)

Абу Убайда Муавия Хайжий

Аллахка мактоолор, саййидибиз Расулullaхка салаваттар болсун. Мен ушул макалада көп талкууланган маселе т.а. ахад хадис жөнүндөгү уламалардын сөздөрдү жамдадым. Себеби, ахад хадис зонду түшүндүрөбү же якиндиби деген маселе көп көтөрүлөт. Маселенин маңызы ушул, андан бир нече маселелер келип чыгат. Алардын эң белгилүүлөрү жана көп талкуулангандары – ахад хадисти акыйдага алуу же албоо маселеси.

Бул маселе белгилүү жана көп талкууланат, бирок, аны талкуулап жаткандардын көпчүлүгү анын маанисин түшүнүшпөйт. Ахад хадисти акыйдага алуу важиб деп айтып жаткандар өзүлөрү ахад хадис зонду түшүндүрөт, бирок, аны акыйдага алуу важиб дешет. (Алардын эң белгилүүсү Албаний). Алардын ушул сөздөрү алар акыйданын мааниси жазм жана якин экенин түшүнбөстүгүн билдирет. Бул топтогулар ахад хадисти акыйдага албагандарды четке кагып китебдерди жазышкан. Мына ушунун өзү алар экинчи топтун сөздөрүн түшүнбөстүктөрүн билдирет. Экинчи топтогулар – алар ойлогондой – пайгамбарыбыздын хадистерин инкар кылышпайт. Тескерисинче, алар – акыйданы эмес, күмөндү түшүндүргөн т.а. якин жана илимди айгинелебеген – ахад хадисти инкар кылууга тыюу салат.

Экинчи топтогулар: «Ахад хадис зонду түшүдүрөт, ошондуктан, аны тастыктоо важиб, аны четке кагууга тыюу салынат. Бирок, ал акыйданы т.а. якинди түшүндүрбөйт» дешет. Көрүп турганыңардай, бул сөз түшүнүү кыйын болбогон өтө тунук жана ачык-айкын сөз. Бирок, айрым кишилер аны тескери т.а. өзүлөрү каалагандай, өзүнө жаккандай жана кыялына келгендей түшүнүп жатат. Бул жерде айтып өтүү зарыл болгон дагы бир акыйкат ушул – ахад хадис акыйданы түшүндүрбөйт деп айтып жаткандардын айрымдары өз фикирин чырайлуу түшүндүрүп бере албашы адамдарда айрым кыйынчылыктар пайда болушуна себеб болууда. О.э. атайылап болбосо да, адамдардын назарында ал Пайгамбар ﷺдин хадисин тастыктабай жаткандай болуп көрүнүүдө. Ошондуктан, биз аларга өз фикирлерин жөнөкөй, баары түшүнө турган, шектенбей турган жана жаркын көрсөтүүнү насаат

кылабыз. Себеби, адамдар ахад хадисти акыйдага албоо Пайгамбар хадисин четке кагуу деп түшүнүшпөсүн.

Ошондуктан, бул фикирди чаташсыз жөнөкөйлөтүп берүү афзел.

Бул жаатта мени уламалардын сөздөрүн чогултууга үндөгөн себеб экөө: Биринчиси, айрым кишилер салаф уламалар ахад хадисти акыйдага алууну важиб дешкен деп жаңылышууда. Мен алардын сөздөрүн четке кагуу, салафтардын сөздөрү алардын сөздөрүнө тескери экенин баян кылуу жана Ибн Таймийя жетектеген бардык салафтар ахад хадис акыйданы эмес, зонду түшүндүрөт деп айтышканын баяндоо үчүн уламалардын сөздөрүн топтодум.

Экинчиси, ахад хадисти акыйдага алуу важиб деп жаткандар алардын фикирине каршы чыгып жаткандарды кафир, же фасык, же ахли суннадан эмес деп эсептешүүдө, кудум өзүлөрү ахли сунна, башка мусулмандар жана белгилүү уламалар алардын назарында бидъатчылардай.

Бул туурасындагы уламалардын сөздөрүн келтирүүдөн мурда айрым нерселерди түшүндүрүп берүүнү зарыл деп таптым:

1 – Уламалардын ахад хадис акыйданы түшүндүрбөйт деген сөздөрү Пайгамбар ﷺдин сөзүн инкар кылуу болуп эсептелбейт.

2 – Уламалардын хадис илимди түшүндүрбөйт деген сөзү акыйданы т.а. якинди түшүндүрбөйт дегени.

3 – Айрым уламаларды эсепке албаганда, дээрлик бардык уламалар ахад хадис жалгыз өзү акыйдага хужжат болот деп айтышпаган. Ахад хадисти акыйдага алуу важиб деген уламалардын мурункулары Ибн Хазм болсо, учурдагысы Албаний. (Албаний бири-бирине карама-каршы сөздөрдү айткан, төмөндө аларды айтып өтөбүз). Мындан тышкары, алардын фикирлери салаф уламалардын, муфассирлердин жана хадис китебдерине шарх жазган уламалардын айткандарына тескери.

4 – Ахад хадисти акыйдага алуу важиб деген уламалардын баары бул хадис кариналар менен кубатталышы керек дешкен. Башкача айтканда, бул хадис жалгыз өзү күмөндү түшүндүргөндүктөн аны якин даражасына көтөрө турган каринасы болушу зарыл дешет.

5 – Уламалар бул кариналардын маани-маңызы туурасында ихтилаф кылышкан. Бирок, алар хадистин Куръанга, мутаватирликке жана исламий шариятка ылайык келиши сыяктуу кариналар туурасында бир фикирде.

6 – Айрым уламалар, өзгөчө Ибн Таймийя жана Абу Салах Уммат кабыл алган хадис карина болуп эсептелет деп билишет. Башка уламалар, өзгөчө имам Нававий аларды карина деп эсептешпеген.

7 – Салаф уламалар да, Халаф (кийинки) уламалар да амалда ахад хадиске таянууну важиб деп эсептешет. Муътазилалар гана амалда ахад хадиске таянуу важиб эмес дешет.

8 – Ахад хадис акыйданы түшүндүрөт деп жаткандардын китебдеринде өзүлөрүнүн фикирлерин далил катары көрсөтүү үчүн уламалардын сөздөрүн келтиргенин көрөсүң. Бирок, ушул көчүрүлгөн нусхалар менен таанышып чыксаң ал жердеги маани башка, нусха көчүрүүчүлөрдүн фикири башка экенин көрөсүң. Себеби, уламалардан көчүрүлүп келтирилген нусхаларда алар амалда, аракетте ахад хадиске таянуу важиб деп айтышкан жана мында – жогоруда айтып өткөнүбүздөй – эч кандай ихтилаф жок. Бирок, нусха көчүргөндөр муну өздөрүнүн фикирлерин кубаттоо үчүн келтирип жатышат. Алар уламалардын амал кылуу важиб деген сөздөрүн иътикад кылуу важиб деген фикирлерине хужжат кылышууда. Муну алар уламалардын сөзүн туура эмес түшүнүп жатышат же алдап жатышат деп түшүндүрүү мүмкүн.

9 – Шайх Насир Албаний ахад хадисти акыйдага алуу важиб деп айтса да, ал башка жайларда мунун тескерисин сүйлөгөн. Албаний ушул сыяктуу карама-каршы сөздөрү менен илим алуучулар арасында белгилүү болгон.

Мен уламалардын бул туурасындагы сөздөрүн топтодум жана ар бир топту өзүнчө бөлдүм. Алардын биринчиси муфассирлер, кийин хадис шархтоочулар, кийин мусталахул хадис уламалары, кийин усул фикх уламалары, кийин түрдүү уламалардын сөздөрү.

Аллах Өзү пенделерин жакшылык бар нерсеге жетиштирсин.

Муфассирлердин сөздөрү

1 – Жассас өзүнүн «Ахкамул Куръан» китебинде (5-бөлүк, 279-бет):

﴿إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ﴾

«Эгер силерге бир фасык кимсе бирээр хабар келтирсе [49:6] аятынын тафсиринде мындай дейт: «Бул аятта ахад хабар илимди важиб кылбашына далил бар. Себеби, илимди важиб кылганда бул хабарды аныктоонун кажети калбаган болоор эле. Айрымдар бул аятты адилеттүү кишинин хабарын кабыл алса болот деп хужжат

кылышат. О.э. фасыктын хабары үчүн далил керек дешет. Бирок, бул ката, себеби, бир нерсени хостоо башкасынын хукму анын тескериси экенине далалат кылбайт».

2 – Куртубийдин «Жамиъ лиахкамил Куръан» китеби (16-бөлүк, 332-бет): Көпчүлүк шаръий хукмдар кыяс жана ахад хабар сыяктуу зонго негизделген».

3 – Нисабурыйдин тафсири (2-бөлүк, 93-бет):

﴿إِذْ قَالُوا لَنَبِيِّ هُمْ﴾

«Ошондо, алар өздөрүнүн пайгамбарларына айтышты...»

[2:246]

аятындагы адамдар жана пайгамбар ким экени жөнүндө мутаватир хабар жок. Ахад хабар болсо зонду гана түшүндүрөт».

4 – Кушайрийдин тафсири (5-бөлүк, 478-бет):

﴿قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾

«Айтты: Сен чын сүйлөдүңбү же болбосо жалганчылардан болдуңбу көрөбүз»

[27:27]

аяты ахад хабар илимди важиб кылбашына далалат кылат. Демек бул туурасында урухсат берилген чегарада токтоо лазым. О.э. бул аят хабарды таштап койбой, ал чын же жалган экенине аныктык киргизүү важиб экенине далалат кылат».

5 – Исмаил Хаккий ибн Мустафа Истанбулий Ханафий Халутийдин «Рухул Баян» тафсири (3-бөлүк, 154-бет): «Ахад хабар жалаң гана зонду түшүндүрөт, ал эми, иътикад бабында зон алынбайт». Ушул китебдин 10-бөлүгүнүн 41-бетинде:

﴿قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾

«Сен чын сүйлөдүңбү же жалганчылардан болдуңбу»

[27:27]

аятынын тафсириnde мындай делет: «Бул аят ачыктап жаткандай, ахад хабар – бул бир, эки же андан көбүрөөк киши риваят кылган маалымат, бирок, алар белгилүү жана таватурга жетпеген хадис жана ал илимди түшүндүрбөйт. Ошондуктан, анда урухсат берилген чегарада токтоо лазым». Китебдин дагы бир жайында (12-бөлүк, 445-бет) минтип келген: «Ахад хабар бардык шарттарды өз ичине алган болсо да ал зонду гана түшүндүрөт. Ошондуктан, ал акыйдаларда эмес, амалдарда этибарга алынат».

6 – Шавканийдин «Фатхул кадир» китеби (5-бөлүк, 92-бет): «Зондун өзүнүн ээрчий турган орду бар. Көпчүлүк шаръий хукмдар

кыяс жана ахад хабар сыяктуу зонго негизделген». Китебдин 5-бөлүгү, 158-бет: «Умумий далалат (т.а. ифада), кыяс, ахад хабар жана ушул сыяктуулар зонний. Аларга амал кылуу зонго амал кылуу болуп эсептелет. Биз бул шарый далилдерге амалга тиешелүү иштерде таянуубуз керек».

7 – Имам Розийдин «Мафатих ал-Гайб» (1-бөлүк, 162-бет жана 6-бөлүк, 144-бет): «Ахад хабар зонду гана түшүндүрөт».

8 – Дамасктык Абу Умар ибн Али ибн Адил Ханбалий «Аллубаб фи улумил китаб» деген тафсириде (2-бөлүк, 215-бет):

﴿أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

«Же Аллах жөнүндө билбеген нерсеңерди айтып жатсыңарбы?» [2:80]

аятынын тафсири жөнүндө мындай дейт: «Кыяс же ахад хабарды инкар кылуучулар ушул аятты далил катары көрсөтүшөт. Алар: «Кыяс жана ахад хабар илимди түшүндүрбөйт, ошондуктан, бул билбеген нерсени Аллахтын атынан сүйлөө болуп эсептелет» дешет. Аларга жооб катары ушуну айтабыз: эгер кыяс жана ахад хабардан пайда болгон зонго амал кылуу важиб экенин көрсөткөн далил болсо, ага амалда таянуу важиб. Себеби, ошол кыяс жана ахад хабар аркылуу чыгарылган нерсе белгилүү нерсе болуп калат».

9 – Абу Таййиб Мухаммад Садик Хан Бухарий Кинавжий өзүнүн «Фатхул баян фи макасидил Куръан» аттуу тафсириде (7-бөлүк, 390-бет):

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾

«Өзүң анык билбеген нерсеге ээрчибе!» [17:36]

деген аяты жөнүндө мындай дейт: «Бул аят билбеген нерсеге амал кылуу жаиз эместигине далалат кылат. Бирок, аят ахад хабар, күбөлүк, кыбланы табуу жана аңчылыктын жазасы сыяктуу зонго амал кылууну жаиздиги жөнүндө келген далилдер менен хостолот. Бирок, аят жалпылыгында калат т.а. зон акыйкатты түшүндүрбөйт. Бирок, ага амал кылуу жаиздигине далил болсо, амалда ага таянуу жаиз». Китебдин башка жайы (13-бөлүк, 147-бет): «Көпчүлүк шарый хукмдар кыяс, ахад хабар жана умум далалаты (умумий мааниге ээ болгон лафз мааниси) сыяктуу зонго негизделген. Бирок, амал кылуу важиб болгон бул зон ага амал кылууну важиб кылган тараптар менен кубатталышы шарт».

10 – Ибн Жавзий өзүнүн «Навасихул Куръан» китеби (1-бөлүк, 83-бет): «Ахад хабар аркылуу накл кылынган хабарлар Куръандагы насхты жокко чыгара албайт. Себеби, алар – ахад хабар – жалаң гана зонду түшүндүрөт, Куръан болсо илимди важиб кылат. Ошондуктан, зонго ээрчип, катый хужжатты таштап болбойт».

Хадис шархтоочулар

1 – Абу Умар Юсуф ибн Абдуллах ибн Мухаммад ибн Абдулбир ибн Асим Намрий Куртубий (хижрий 463-жылы көз жумган) «Муватта» китебинин маани жана санадар туурасындагы кириш бөлүгүндө (1-бөлүк, 7-бет) мындай дейт: «Биздин мектеб жана башкалар ахад хабар туурасында ихтилаф кылышкан. Айрымдар аны амалда да, акыйда да кабыл алуу керек дешти. Башкалар болсо аны амалда гана алуу керек деген фикирди айтышты. Көптөгөн факихтер ахад хабар акыйдада эмес, амалда алынышы керек дешкен. Бул фикирди Имам Шафийий жана ар түркүн тармактагы көпчүлүк уламалар карманышкан. Алар Аллахтан экени анык болгон жана ихтилафсыз катый болгон хабар гана илимди түшүндүрөт дешкен».

2 – Мухаммад Анвар Шах ибн Муаззам Шах Кашмирий Хиндийдин Махмуд Ахмад Шакир ондогон «Урфушшазий» китеби (1-бөлүк, 25-бет): «Ахад хабар жалаң гана зонду түшүндүрөт, ошондуктан, биз амалда гана ага таянуубуз керек».

3 – Заркавий Имам Маликтин «Муватта» китебине жазган шархында (2-бөлүк, 251-бет) мындай дейт: «Көпчүлүк уламалардын фикиринде, ахад хабар амалда гана алынышы керек, катыйликти талаб кылган нерселерде кабыл алынбайт».

4 – Имам Нававий Муслимдин хадистерине карата жазган шархында (1-бөлүк, 131-бет) мындай дейт: «Сахабалар, табииндер, мухаддистер, факихтер жана усул фикх уламаларынан турган көпчүлүк мусулмандардын назарында ахад хабар ишеничтүү шарый хужжаттардан болуп, ага амал кылуу лазым, бирок, ал илимди эмес, зонду түшүндүрөт». Китебдин 1-бөлүгүнүн 132-бети: «Ким ахад хабар илимди түшүндүрөт десе кибр кылган болот. Ахад хабарда ката, жалган жана башка нерселер табылышынын ыхтымалы бар, ушундай болгон соң, ал кантип илимди түшүндүрүшү мүмкүн. Аллах билүүчү». Китебдин 1-бөлүгүнүн 20-бети: «Мухаккиктер жана көпчүлүк уламалар мутаватир болбогон сахих хадистер зонду түшүндүрөт, себеби, алар ахад хабар дешкен. Ахад хабарлар зонду түшүндүрөт, аларды Бухарий, Муслим жана

башкалар риваят кылышынын айырмасы жок. Аларга амал кылуу важиб болгону үчүн Уммат аларга амал бабында ээрчиген жана бул муттафакун алайх болуп эсептелет. Эки сахихтен башкасында келген ахад хабарлардын санаддары сахих болсо, аларга амал кылынат. Бирок, алар да эки сахихтеги ахад хабарлар сыяктуу жалаң гана зонду түшүндүрөт. Эки сахихте жана башка китебдерде хабарлардын сахихтиги айтылган болсо, аларды кайра карап чыгуу шарт эмес. Эки сахихтеги хабарларга амал кылуу важиб. Алардан башкасында сахихтик шарттары табылса гана амал кылуу важиб болуп эсептелет. Эки сахихте келген хабарлар Пайгамбар ﷺ дыкы экенине катый ижма кылынганы үчүн, аларга амал кылуу туурасында Умматтын ижмасы шарт эмес».

5 – «Умдатул карий шарх сахих ал-Бухарий» китеби (4-бөлүк, 444-бет): «Эгер, ахад хабар кариналар менен кубатталган болсо, ал якинди түшүндүрөт».

6 – Ибн Хажардын «Фатхул барий» китеби (13-бөлүк, 234-бет): «Кармоний ахад хабар акыйдада эмес, амалда алынат деген. Кийин үч амалга (азан, намаз, орозо) этибарды каратып, ахад хабар мына ушуларда алынат деген».

7 – Ибн Ражабдын «Фатхул барий» китеби (1-бөлүк, 174-бет): «Ахад хабар кариналар менен кубатталган болсо гана илимди түшүндүрөт».

8 – Ибн Асирдин Жазарий «Жамиуль усул фи ахадиси Расул» китеби (1-бөлүк, 125-бет): «Ахад хабар илимди түшүндүрбөйт, бирок, биз ага моюн сунуп амал кылабыз. Мухаддистердин илимди түшүндүрөт деген сөзүнө келсек, мүмкүн алар илимди түшүндүрөт дегенде амал кылуу важибдигин айтышкандыр же зонду илим деп аташкан. Ошондуктан, алардын айрымдары үстүртөн илимди пайда кылат дешкен. Илимде үстүртөн да, ички да жок. Ошондой болгон соң, ахад хабар зондон башка нерсе эмес. Шайх Абдулкадир Арнаутий «Жамиуль усул» китеби үстүндө изилдөө алып барып, бул жөнүндө мындай дейт: «Эки шайх анын сахихтигине иттифак кылган болобу, же алардын бири риваят кылган болобу, же башкалар алардын шартына ылайык риваят кылган болобу, же бирер имам ошонун жолунан жүргөн болобу, ал илим болбойт. Бул фикирди көпчүлүк мухаккик жана уламалар карманышат. Алар жүйө катары ахад хабарда жаңылыштык жана унутуу ыктымалы болушу мүмкүн дешет. Ошондуктан Имам Нававий Муслимдин шархында (1-бөлүк, 20-бет) мындай дейт: «Алар (мухаккиктер)

айтат: Мутаватир болбогон сахих хадистер зонду түшүндүрөт. Себеби, алар ахад хабар, ахад хабар болсо зонду түшүндүрөт. Бул Бухарийде келгенби же Муслимдеби, же алардан башкасындабы, айырмасы жок. Уммат бул экөөсүндө келген ахад хабарды алганы аларга амалда таянуу важибдигин түшүндүрөт. Ал эми, экөөсүнөн башкаларда көрсөтүлгөн ахад хабарларга келсек, эгер алардын санады сахих болсо, алар амалда алынат. Бирок, алар да эки сахихтеги сыяктуу зонду түшүндүрөт. Эки сахихтин башка китебдерден айырмасы ушул, экөөсүн кайра карап чыгуу шарт эмес, сахихтиги анык. Ага амалда таянуу важиб. Башкалардагы ахад хабарларды кайра карап чыгып, сахихтик шарттары табылса, аларга да амалда таянуу важиб болот. Умматтын эки сахихтеги хабарларга амал кылуу важибдиги жөнүндөгү ижмасы алар Пайгамбарыбыздын сөздөрү экенин катый түшүндүрбөйт». Шайх Абдулкадир Арнаутий айтат: «Ким хадис санады менен алектенсе, анын санадарын текшерсе жана терең үйрөнсө, Имам Нававийдин сөздөрүнө моюн сунуудан башка чарасы калбайт».

9 – Ибн Мажжанын «Хашиятус санадий» китеби (4-бөлүк, 83-бет): «Ахад хабарлардан болгон хадистер зонду түшүндүрөт. Ошондуктан, уламалар амалда ахад хабарды кабыл алууда «важиб» сөзүн колдонушту, ал эми, «фарз» сөзүн аят жана мутаваттир хадис сыяктуу катый шарый тексттер менен ырасталган мыйзамдарга колдонушту».

10 – Насайидин «Хашиятус санадий» китебинде (5-бөлүк, 47-бет) «Аллах рамазандын зекетин фарз кылды» хадисинин шархында мындай делет: «Эки сөз бар: «фарз» жана «важиб». Экөөсү «милдеттүү» маанисин түшүндүрөт. Ошондуктан, ахад хадистер ыктымалдуу маанини билдиргендиктен, уламалар ахад хабар менен ырасталган нерсени важиб деп, ал эми, аят жана мутаваттир хадис менен ырасталган нерсени фарз деп атоону чечишти».

11 – Шайх факих Абу Хафс Умар ибн Ибрахим хафиз Ансарий Куртубийдин «Ал-Муфхим лима ашкаля мин талхис китаб Муслим» китеби: «Ахад хабарлар зонду түшүндүрөт. Ал эми, зон таржихке карап күчтүү жана заиф болот».

12 – Кази Ияздын «Икмал ал-Муаллим шарх сахих Муслим» китеби (1-бөлүк, 138-бет): «Бул уламалардын жолу. Алар бул жолдо көп эмгек кылып, мындай тыянакка келишкен, катуу аракет кылышкан. Алардын фикирине ылайык, ахад хабарлар – жогоруда айтканыбыздай – илимди түшүндүрбөйт. Аларда ровийи бирөө

болгондуктан капилетте калуу, жалган аралашуусу мүмкүн. Алардын ровийлери чынчыл болгондуктан, адилет жана фазилатта белгилүү болгондуктан алардын сөзү чын болгондугунун ыхтымалы күчөйт. Ошондуктан, биз аларды амал бабында алабыз». Китебдин 1-бөлүгүнүн 134-бети: «Имам Муслим айтат: «Бир киши тарабынан риваят кылынган ишеничтүү ахад хабар амалга милдеттендирет». Салаф жана халафтар, факихтер, мухаддистер жана усул уламаларынан турган көпчүлүк мусулман уламалары ушул фикирди карманышкан. Бир же андан көп киши тарабынан риваят кылынган, бирок, таватур даражасына жетпеген хабарлар шариятта якин жана илимди эмес, зонду түшүндүрөт».

13 – Абул Хасан Убайдуллах ибн Мухаммад Абдуссалам ибн Хан Мухаммад ибн Амануллах ибн Хисамуддин Рахманий Мубаракфурийдин «Мураат ул-Мафатих шарх Мишкат ул-Масабих» китеби (1-бөлүк, 381-бети): «Лексикалык назардан алганда, ахад хабар – бир ровий тарабынан айтылган хабар. Мусулман уламаларынын термининде ахад хабар – бул таватур даражасына жетпеген хабар т.а. мутаватирлик шарттары табылган эмес хабар. Ошондуктан, ахад хабар зонду гана түшүндүрөт».

уландысы бар □

НУСРАТ: АНЫН МААНИСИ, СЕБЕБИ, ШАРТТАРЫ ЖАНА АГА ТОСКООЛ БОЛГОН ФАКТОРЛОР

Абдулкарим Абу Мусъаб

Аллах тавфик беришин сурап, бүгүн мусулмандардын түшүнүктөрү жат сакафаттардан таасирленгендиктен жана алар Ислам хукмдарына туура байланбагандыктан алардын көпчүлүгүндө нусрат түшүнүгү тунук эмес. Бул болсо, аларды нусратты жүзөгө чыгаруу абалы туурасында келише албай жатканына себеп болууда. Ошондуктан, алардын бүгүн исламий дүйнөдө болуп жаткан окуяларга карата позициялары да ар түрдүү.

Айрым мусулмандардын оюнда, нусрат Аллахтын белеги болуп, Аллах аны каалаган пендесине берет. Алардын айтымында, бул үчүн кызмат кылуу, даярдык көрүү, сыноо жана кыйынчылыкка туш болуу шарт эмес. Бул ката, себеби, Аллах Таала Өз китебинде мындай дейт:

﴿وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَأَنْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٦٠﴾ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصَلِّحُ بِأَهْمِهِمْ ﴿٦١﴾ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَفَهَا هُمْ ﴿٦٢﴾ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ تَنْصَرُوا لِلَّهِ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾

«Эгер Аллах кааласа алардын үстүнөн (согушсуз да) үстөм болушар эле, бирок, Ал Зат силердин кээ бириңерди кээ бириңер менен сыноо үчүн (силерди согушка буюрду). Аллах жолунда өлтүрүлгөн заттардын иштерин эч качан бекерге кетирбейт. Аларды хидаят кылат жана иштерин оңдойт. Аларды (Аллахтын) Өзү аларга тааныткан бейишке киргизет. Эй момундар, эгер силер Аллахка жардам берсеңер Ал Зат да силерге жардам берет жана согуш майданында кадамыңарды бекем кылат» [47:4-7]

Ошондуктан, Аллахтан келе турган нусраттын шарый мажбурияттары бар. Нусрат – ахли китебдердин куру кыялы сыяктуу куру кыял эмес.

﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزِ بِهِ وَلَا تَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾

«Силердин куру кыялыңар да, ахли китебдин куру кыялдары да туура эмес — кимде-ким жаман амал кылса, жазасын алат жана өзү үчүн Аллахтан башка бир да дос, бир да жардамчы таппайт» [4:123]

Дагы айрымдары бүгүнкү вакиъ нусрат келе турган вакиъ эмес, нусрат али алыс дешет. Ошондуктан, алар вакиъге сиңип кетишет. Дагы башкалары болсо нусратты Махдийдин чыгышына жана акыр заман жөнүндөгү хадистерге байлашат. Кыскасы, бул туурасында сөздөр өтө көп.

Тарыхка жана хазараттар күрөшүнө көз чаптырсак, адамдар жана мамлекеттер арты-артынан алмашып турушу барлык мыйзамы экенин көрөбүз. Себеби, бүткүл адамзат тарыхын өз ичине алган же чексиз уланган мамлекет жок. Инсаний коомдо күндөрдүн алмашып турушу – Аллахтын мыйзамы. Себеби, ал бир ирет батыл калкына караган болсо, башкасында акыйкат калкына караган. Бирок, эгер хак ээси хакта бекем турса, акыбет аныкы болушу кепилденген. Илахий мыйзам өзгөргүс мыйзам болуп, ал бирөөсүнө да жан тартпайт жана андан бирер киши сырткары эмес. Бул мыйзам өз чөйрөсүндөгүлөрдүн баарына бирдей ылайык келет. Аллах Таала Али Имран сурасында айтат:

﴿إِن يَمَسُّكُمُ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلَهُ ۚ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ ۗ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾

«Эгер, силерге жараат жеткен болсо, ал коумго да кудум ушундай жараат жеткен, Аллах чыныгы ыйман келтирген кишилерди билиши о.э. араңардан шейиттерди тандап алышы үчүн бул күндөрдү (т.а. жеңиш жана жеңилүү күндөрүн) адамдар арасында айлантып турабыз. Аллах залым кимселерди сүйбөйт» [3:140]

Ошондуктан, нусрат түшүнүгүн умумий түрдө айкындаштырууну лазым деп таптык:

Нусрат сөзү лугатта жардам берүү, колдоп-кубаттоо сыяктуу маанилерди өз ичине алат. Анын истилахий мааниси болсо колдоп-кубаттоо, душмандарга каршылык кылуу, алар үстүнөн жеңишке жетүү жана аларды моюн сундуруу. «Наср» лафзы Куръани каримде өтө көп орундарда түрдүү көрүнүштөрдө келген.

Ал эми, нусрат сөүнүн шарый мааниси он бир орунда келген, аяттын сиякына (сөздүн агымына) карап, ар бир орунда ар түрдүү келген. Алардын эң маанилүүлөрүн келтирип өтөбүз:

Биринчи: коргоо маанисинде болуп, көпчүлүгү кафир жана күнөөкөрлөрдү коркутуу агымында о.э. түрдүү сыйгаларда келген:

1 – Ахирет азабынан коргобоо сыйгасында:

﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾

«Ал Күндө алардын айла-амалдары эч бир пайда бербейт жана алар (Аллахтын азабынан) корголбойт!» [52:46]

2 – Азапты кетирүүгө жеке кубаты жетпестиги сыйгасында:

﴿وَيَقْوَمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾

«Эй коумум, эгер мен аларды айдасам, ким мага Аллахтан (т.а. Аллахтын азабынан) нажат берип куткарат? Ойлоп көрбөйсүңөрбү?!» [11:30]

3 – Зулумдан кийин өч алуу сыйгасында:

﴿وَلَمَنْ أَنْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ﴾

«Албетте ким зулум чеккенден кийин өч алса анда, алар(ды алган өчтөрү үчүн айыптоо)го жол жок» [42:41]

4 – Көмөктөшүү жана жардам берүү сыйгасында:

﴿مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لِيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ﴾

«Кимде-ким: «Аллах эч качан ага жардам бербейт», деп ойлоочу болсо, анда бир аркан менен асманга-шыпка асылып, (өзүн жерден) үзсүн (т.а. өзү үчүн дар жасап, ага асылсын), андан соң карасын – бул айла-амалы ачуусун кетирээр бекен» [22:15]

Уламалар нусрат менен жардамды бири-биринен айырмалашкан. Алар айтышынча, нусрат жалаң күрөш алып барып жатканга берилет. Жардам болсо, ар кандай абалда берилет.

Экинчи: жеңиш. Нусрат дегенде заматта ойго келе турган маани мына ушул. Аллах Таала Анфал сурасында мындай дейт:

﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

«Аллах кушкабар болсун деп жана көңүлүңөр кадыржам болушу үчүн гана ушундай кылды. Жеңиш Аллахтын даргөйүнөн келет. Чындыгында, Аллах үстөмдүк кылуучу жана даанышман» [8:10]

Бул нусрат жалгыз Аллах тарабынан болушун баса белгилейт.

Үчүнчү: нусрат лафзына мааниде жакын болгон сөздөр. Алар Куръанда өтө көп, фатх, мүмкүнчүлүк берүү, жеңишке жеткирүү, ийгиликке жетишүү, фуркан, нажат жана жеңиш сыяктуулар ушулар катарынан.

Жогорудагылардан келип чыгып, усул илиминдеги сабабдын түшүндүрмөсү т.а. сабаб бар жайда мусаббаб бар, сабаб жок жайда мусаббаб да жок деген түшүндүрмөгө ылайык, нусраттын сабабы – нусрат Аллах тарабынан экени. Бирок, анын шарттары экөө, усул илиминдеги шарттын түшүндүрмөсү т.а. шарт жок жайда маршрут жок, бирок, шарт бар жайда маршрут табылбашы да мүмкүн деген түшүндүрмөгө ылайык нусратты берүүчү Аллах гана. Бул эки шарт төмөндөгүлөр:

1 – Бизден Аллахка итаат кылууну, жалгыз Андан жардам суроону жана Ага моюн сунууну талап кылып жаткан ыйман. Аллах бул жөнүндө мындай дейт:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَأَنْتَقِمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا
وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾^ط

«Чынында, Биз сенден мурда да пайгамбарларды өз коумдоруна жибергенбиз. Анан алар ачык-айкын далилдерди келтиришкен. Кийин Биз кылмыш кылган адамдардан өч алганбыз жана муминдерге нусрат берүү Биздин мойнубуздагы акыйкат болгон» [30:47]

2 – Умумий маанидеги күчтүү даярдык жана аятта буйрулгандай мүмкүнчүлүк жеткенче күч даярдоо:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ
وَعَدُوَّكُمْ وَأَخْرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ^ع وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾

«Алар үчүн мүмкүнчүлүгүңөр жеткенче күч жана токулуу аттарды даярдап койгула, муну менен Аллахтын жана

өзүңөрдүн душманыңарды жана да алардан тышкары силер билбеген — Аллах билген башка бирөөлөрдү да коркунучка саласыңар. Аллах жолунда эмнени жумшасаңар, силерге зулумдук кылынбастан толук кайтарылат» [8:60]

Бирок, нусраттын түрлөрү бир нече, төмөндө аларды келтирип өтөбүз:

1) Аллах эки шарт т.а. ыйман жана мүмкүнчүлүк жеткенче күч даярдоо шарттарынын акысына убада кылган нусрат. Мында кемчиликке жол берүү жана ага тескери иш тутуу нусратты жок кылат. Мисалы, Ухуд согушунда айрым сахабалар өз орундарын таштап, Расулүллах ﷺдын буйругуна каршы иш тутушкандыктан Аллах аларга нусрат бербеди. Хунайн күнүндө мусулмандар Аллахка эмес, өз күчтөрүнө ишенишкенде Аллах аларга нусрат Анын колунда экенин көрсөтүп койду.

2) Үстөмдүк нусраты т.а. Аллахтын хикматы талабына ылайык бир тараптын экинчи тарап үстүнөн жеңиши. Аллах Таала бул жөнүндө мындай дейт:

﴿غَلَبَتِ الرُّومُ ﴿۱﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَلَيْهِمْ سَيِّئَاتُ ﴿۲﴾ فِي بِضْعِ

سِنِينَ ﴿۳﴾ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿۴﴾

«Абдан жакын жайда Рум жеңилди. (Бирок) алар бул жеңилүүлөрүнөн кийин бир нече жыл ичинде албетте жеңип чыгышат. Абалкы-акыркы бардык иш Аллахтын (колунда). Ошол күндө момундар Аллахтын нусраты себептүү шаттанышат» [30:4]

3) Идеологиянын жеңиши, башкача айтканда инсан өз идеологиясы үчүн жан бериши. Мында инсан Аллах алдында ийгиликке жетишкен болот. Буга Үңкүр ээлери мисал. Алардын баары каза болушту, бирок, мабда жагынан жеңишке жетишишти. Себеби, алар Аллахка болгон ыймандарында бекем турушту.

Бул нусраттын түрлөрү, бирок, Аллах убада кылган жана Расулу башарат кылган нусрат биринчи номурдагы т.а. биз акылуу болгон нусрат. Аллахтан ошол нусратты жакынкы күндөрдө беришин сурайбыз.

Бирок, нусраттын сыноого, күрөшкө жана инсаний аракетке байланышы жөнүндө айта турган болсок, Куръани Каримдеги өзгөргүс акыйкат ушул: сыноосуз нусрат болбойт. Кээ бирөөлөр айтат, жеңишке жетишүү үчүн сыналышыбыз зарылбы? Ооба,

албетте, Аллахтын суннаты ушундай, болгон күч жумшап, машаккат жана кыйынчылыктарга туш болуп, бардык нерседен үмүт калбагандан кийин нусрат келет.

(أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمِ الْبَاسَاءِ

وَالضَّرَّاءِ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصَرَ اللَّهُ إِنْ نَصَرَ اللَّهُ

قَرِيبٌ)

«Же силерден мурунку өткөндөрдүн өрнөгү силерге келбей туруп бейишке кирүүнү ойлодоңарбы? Аларга балээ жана мусибаттар (катар-катар) келе бергендиктен, алар ыргылжың болуп калышты, ал тургай пайгамбарлар жана момундар: Акыры, Аллахтын нусраты качан келет? дешкен эле. Аларга мындай жооп болду: «Билип койгула, Аллахтын нусраты жакын» [2:214]

Эгер, Аллах Таала батыл калкын хакты кармагандар менен жок кылып турбаса, батыл калкы жеңип чыгып, солих кишилерге зулум кылат, натыйжада жер жүзү бузгунчулукка толот. Ошондуктан, нусраттан мурда жок кылуу жүз берет. Башкача айтканда, акыйкат батыл менен күрөшөт жана күрөш катуу болот. Кийин Аллах Таала хакты кармагандарды нусрат менен сыйлайт.

(الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ

بَعْضُهُمْ بَعْضٍ هُدًى مَتَّ صَوْمِعٍ وَبِيعٍ وَصَلَوَاتٍ وَمَسْجِدٍ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا

وَلْيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ)

«Алар өз диярларынан «Биздин Роббибиз Аллах» дешкени үчүн гана куулгандар. Эгер, Аллах адамдардын айрымдарын айрымдары менен кайтарып турбаса, шек-күмөнсүз Аллахтын аты көп зикр кылына турган (рохибдердин) монастырлары, (насронийлердин) чиркөөлөрү, (яхудийлердин) ибадатканалары жана (мусулмандардын) масжиддери ойрон кылынган болот эле. Албетте Аллах Өзүнө жардам бергендерди үстөм кылат. Шексиз, Аллах күчтүү, кудуреттүү» [22:40]

Айрым мусулмандардагы ката түшүнүктөр аларда кайдыгерликти пайда кылды. Себеби, алар бул дин адамзат турмушу үчүн илахий программа экенин билишпейт. Ошондуктан,

маддий (материалдык) окуяда инсандар тарабынан аракет болушу лазым. Нусрат жүзөгө чыгышы үчүн бир топ инсандар бул диндин жоопкерчилигин көтөрүшү, ага толук ыйман келтириши, анда сыналышы жана башкалардын жүрөгүндө аны орнотууга аракет кылышы керек. Алар бекемдик менен турушу жана өз динин бекем кармашы аркылуу өз нафсилери үстүнөн жеңишке жетишкенден кийин т.а. инсаний өзгөрүү жүзөгө чыккандан кийин, илахий өзгөртүү келет жана нусрат жүзөгө чыгат.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾

«Аныгында бир коум өздөрүн өзгөртүшмөйүнчө Аллах алардын абалын өзгөртпөйт» [13:11]

Нусраттын тоскоолдуктары бар:

1 – Өз ара жаңжал жана бөлүнүү.

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَأَصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ

الصَّابِرِينَ﴾

«Дагы Аллахка жана Анын Пайгамбарына итаат кылгыла жана талашып-тартышпагыла, антпесе араңар суздашып, күч-кубатыңар кетет. Сабыр кылгыла! Албетте, Аллах сабыр кылуучулар менен бирге» [8:46]

Өз ара жаңжал Аллах жолунда согуш алып барып жаткандар кубатка ээ болушкандан кийин пайда боло турган келишпестик.

﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾

«Жана талашып-тартышпагыла, антпесе араңар суздашып, күч-кубатыңар кетет» [8:46]

2 – Маъсият жана буйрукка каршы чыгуу. Бул орунда маъсият – бул Аллахтын буйруктарына каршы чыгуу. Буйрукка каршы чыгуу болсо командачылардын буйругуна каршы чыгуу. Ошондуктан, Аллахтын каары келбей турган иштерде да командачылардын буйруктарына каршы чыкпоо, мал-дүйнө жана хызмат артынан жүгүрбөө лазым.

3 – Аллахтан башкасын дос тутуу жана Аллахтан башкасынын жолуна ээрчүү. Эгер, Аллах бизге нусрат беришин кааласак, Аллахтан башкасын дос тутпашыбыз жана Аллахтан башкасынын жолуна ээрчибешибиз керек.

﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِيَدَانِي مِّنْ دُونِكُمْ لَا يَأْتُونُكُمْ حَبَالًا وَدُّوْا مَا عِنْتُمْ قَدْ
بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفَىٰ صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنتُمْ
تَعْقِلُونَ﴾

«Эй момундар, өзүңөрдү коюп, (мунафыктарды) сырдаш дос тутпагыла! Алар силерге зыян жеткирүүдө күчтөрүн аябайт жана жаман абалга түшүүңөрдү арзуу кылышат. Алардын силерди жаман көрүүсү ооздорунан ашкере болду. Жүрөктөрүндөгү душмандыктары болсо андан да чоңураак. Эгер, акыл жүргүзсөңөр силер үчүн аят-аламаттарды ачык-айкын кылып бердик» [3:118]

Өзүбүз Аллахтан алыс болуп, Аллах убада кылган нусрат качан келет деп сурайбызбы? Кээде хак жолдо жүргөн жана исламий жашоону кайрадан баштоого аракет кылып жаткан кишилерге нусрат кечигиши мүмкүн. Мунун себеби – нусрат кокусунан келбейт. Ал Роббаний мыйзамга моюн сунат жана анын кечигиши Аллахтын хикматына байланыштуу. Бул хикматтын көрүнүштөрү төмөндөгүлөр болушу мүмкүн:

1 – Умнат нусратты кабыл алуу үчүн бышып жетилбеген болушу мүмкүн. Мындай абалда Умнатка нусрат берилсе, ал аны сактай албай калышы мүмкүн.

2 – Же Умнат бүткүл дүйнө күчтөрү жамдалса да, ага Аллахтан башка эч ким нусрат бере албашы жөнүндө тунук канааттануусу болбошу мүмкүн.

3 – Же Умнат нусрат жүзөгө чыккандан кийин туура жолдо туруктуу болуунун бирден-бир кепилдиги Аллахка байлануу экенине толук ишеним пайда кылбаган болушу мүмкүн.

4 – Же бардык жасалма жана алдамчы нерселер ачыкка чыкпай жана түрдүү көрүнүштөгү батыл калкынын жүзү ачылбаган болушу мүмкүн.

Бирок, нусратка шашылуу айып да, харам да эмес. Аллах Тааланын ушул:

﴿وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا﴾

«Инсан жакшылык сурап жакшы дуа кылганы сыяктуу жамандык тилеп жаман дуа да кылат. Инсан шашкалак»

[17:11]

сөзүнө ылайык инсан шашкалак. Мындан тышкары Расуллаллах ﷺдин сахабалары да Пайгамбарыбыздан Аллахтан нусрат сурап, дуа кылышын сурашкан. Хаббаб ибн Арат айтат: «Расуллаллах ﷺдин алдына арызданып барганыбызда ал киши Каъбанын көлөкөсүндө чапанына башын коюп жаткан экен. Биз ал кишиге «Биз үчүн жардам сурап, дуа кылбайсызбы?» дедик, Расуллаллах ﷺ айтты:

«قَدْ كَانَ مِنْ قَبْلِكُمْ يُؤْخَذُ الرَّجُلُ، فَيُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ، فَيُجْعَلُ فِيهَا، فَيَجَاءُ بِالْمَشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُجْعَلُ نَصْفَيْنِ، وَيُمَشَّطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ وَعَظْمِهِ فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ. وَاللَّهِ لَيُتِمَّنَّ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّكَّابُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتِ، لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ وَالذَّنْبَ عَلَى غَنَمِهِ وَكَيْفَ تَسْتَعْجِلُونَ»

«Силерден мурункулардын доорунда киши кармалып келип, ага чуңкур казылып, кийин ушул чуңкурга салынып, араа менен башынан ылдый экиге бөлүнүп салынган. Темир тарактар менен таралып, эти сөөгүнөн ажыратылып алынган. Бирок, бул нерсе аны дининен кайтара албаган. Аллахка ант болсун, албетте Аллах бул ишти акырына жеткирет. Мына ошондо Санъадан Хазрамавтка жол алган атчан эч нерседен коркпойт. Ал Аллахтан жана койлорун карышкыр жеп кетишинен гана кооптонот. Лекин, силер шашылып жатасыңар».

Нусрат жөнүндө кыска түшүндүрмө бергенибизден кийин, мындай дейбиз, эгер нусрат шарттарын аткарсак, албетте нусрат келет. Өзгөрүү биринчи инсандар тарабынан болушу шарт. Ичибиздеги ар бир адам Аллахтын динине ыхлас менен даъват кылып жаткан ушул жамааттан болуу вазыйфасын өз мойнуна алышы لازым. О.э. аракет алып барып жактандарга кошулуп, күнөөдөн арылуулары шарт. Бүгүн бизге көпчүлүк жасалма жүздөр жана ураандардын акыйкаты ачык-айкын болуп калды. Майданда өтө азчылык калган. Эй мумин боордош, эгер аз эле аракет кылсаң жаркын долбоор жана мабдаий максадга ээ, Аллахтын китеби, Расулунун суннатынан кылча ообогон жамаатты табасыңар. Эгер, силер өзгөртүү үчүн жамаий амалга кошулсаңар Аллах силерге албетте жакшылык берет жана жүрөгүңөрдү ачат. Силердин бул амалыңар мойнуңардагы күнөөдөн арылтат. Аллах Таала пенделеринин максаттарын билүүчү. □

АХЛАККА ДАЪВАТ КЫЛУУ МЕНЕН КООМ ӨЗГӨРӨБҮ?

Лутфий ибн Мухаммад – Малайзия

Көп жылдардан бери диний хутба, өзгөчө, расмий, урухсат берилген жана маалымат каражаттарында чыккан диний хутбалар жалаң бир багытка каратылды. Ал да болсо, даъватты ахлакый жакка чектөө жана түрдүү каражаттар менен бууп салуу. Бул демилге эелери мусулмандардын проблемасы алардын хулку төмөндөшкөнүндө, ошондуктан, хулк оңдолсо, алардын абалы өзгөрөт деп жатышат. Тынымсыз конференциялар өткөрүлдү, китебдер жазылды жана бекерге таркатылды. Булар мусулмандардын ахлагын оңдоо жана мусулмандын күндөлүк иштерине негиз салуу үчүн ишке ашырылды. Алар өз сөздөрүн хадистер, сахабалар суннаты жана акындардын ырлары менен кубатташты. Ахлак негизинде мекемелерди түзүштү, башка илимдерди да «ахлакташтырууга» чакырган колдонмолорду иштеп чыгышты.

О.э. университеттерде факультеттерди ачышты, ахлакты диний ахлак жана дүйнөлүк ахлак кылып бөлүүгө урунушту. Ахлак бардык дин жана рисалаттар ортосундагы ортоктош нерсе деген этибарда бардык диндердеги ахлакий фикирди салыштырууга чакырышты. Бардык masjid минбарларында Расуллуллах ﷺдын ахлагы жана ал киши эң чырайлуу кулк ээси болгону айтыла турган болду. О.э. Расуллуллахтын рисалаты бир нерсе т.а. жахилият заманындагы Ислам өчүрүү үчүн келген хулктарды аягына жеткирүү үчүн жиберилген деп айтыла баштады.

Ой жүгүрткөн адам ушуну көрөт, ахлакка болгон даъват жогору деңгээлде алып барылууда. Бул жолдо чоң күч жумшалып жатат, ал үчүн расмий жана менчик минбар эшиктери ачык. Ошондуктан, биз бул программага аң-сезимдүү түрдө сындуу көз карашта жандашуубуз керек. Себеби, биз Умматтын ахлагы өтө тез жана туруктуу төмөндөшүп кеткени жөнүндө денелерди титирете турган сөздөрдү угуп жатабыз.

Ошол эле учурда, биздин экономикалык проблемаларыбыз да көбөйдү, жакырлыгыбыз дагы да күчөдү, өлкөлөрүбүз басып алынды, ахлакий, идаравий, саясий жана үй-бүлөлүк жахилият жайылды. Көпчүлүк баалуулуктар кулады, Ислам өз өлкөсүндө жатка айланды жана рувайбизалар сөз сүйлөй турган болду. Ахлакка чакырып жаткандар жакшы ниет мененби же жаман ниеттеби, канчалык аракет кылышпасын, жогорудагы иштер жүз

берди. Бул демилгени талкуулоо жана анын пайда-зыяндарын баяндоо үчүн аны бир нече жактан үйрөнүшүбүз зарыл. Ошондо ал жөнүндөгү бүдөмүктүктү кетирип, түшүнүктөрдү оңдойбуз.

Феруз Абадий хулкту касиет, характер, эрдик жана дин деп түшүндүргөн. Лугаттаануучу аалымдар халк менен хулкту айырмалашкан. Аллама Рагиб Исфаканий айтат: «Түпкүлүгүндө, халк менен хулк бир, мисалы, шарб жана шурб, сарм жана сурм сыяктуу. Бирок, халк көз менен көрүлө турган, форма жана көрүнүшкө ээ. Хулк болсо жүрөк менен сезиле турган күч жана каситке ээ». Ал эми, хулктун шарый түшүндүрмөсүнө келсек, Куръан истилахы көбүнчө лугавий мааниден айырмаланбайт. Хулк лафзы Куръанда эки гана жайда келген. Биринчиси, Худ коумунун сөзү:

(إِنَّ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوْلِينَ)

«Албетте бул абалкылардан калган адат» [26:137]

Ибн Аббас аяттагы хулкту алардын дини, адаты, ахлагы жана мазхабы деп тафсир кылган. Экинчиси ушул:

(وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ)

«Албетте сен улуу хулк үстүндөсүң» [68:4]

Табарий ушул аяттын тафсиринде айтат: «Аллах Таала Өз Пайгамбарына: Эй Мухаммад, сен эң улуу адеп ээсисиң, деп жатат. Бул Аллах үйрөткөн Куръан адеби, ал Ислам жана анын шарияты». Башка муфассирлер да ушинтип тафсир кылышкан. Ибн Аббас, Мужахид, Ибн Зайд жана Заххак «улуу хулкту» улуу дин деп тафсир кылышканы жөнүндө риваят кылынган.

Суннатта болсо хулк истилахы бир нече жайларда келген, алардын баарын келтирип отуруунун учуру эмес. Аиша энебиз Расулуллах ﷺдын хулкун сыпаттап: «Ал кишинин хулку Куръан болгон» деген. (Ахмад). Имам Муслим риваят кылган хадисте Расулуллах ﷺ айтат:

«أَلْبِرُّ حَسَنُ الْخُلُقِ»

«Жакшылык – чырайлуу хулк».

Ал эми, истилахта Тахир ибн Ашур хулк жүрөктө орношкон, жакшы жана жаман амалдарга үндөй турган касиет деп түшүндүрмө берген. Ошондуктан, чырайлуу хулк жана жаман хулк деп айтылат. Шайх Такийюддин Набаханий хулкту шахстын негизги амилдеринин бири деген. Т.а. ал инсан өз нафси менен боло

турган алакаларын тартипке салган, жеп-ичүү жана кийинүүдөгү ахлактарды өз ичине алган хукмтар. Шарият көпчүлүк хукмдарды кеңири ачыктап, чоң этибар караткан болсо да, ахлак хукмдарын Аллахтын буйрук жана кайтаруулары деп эсептеген. Аларды бакша хукмдардын бөлбөгөн. Факихтер да өз китебдеринде ахлак үчүн бөлүм ажыратпаган. Алар ахлакты шарият жана буйруктардын бир бөлүгү, алар туйгуларды жана исламий түзүмдөрдү талап кылган коом вакиъсинде, амалда жүзөгө чыгарылышы لازым деп түшүнүшкөн.

Исламий коом фикирлер, туйгулар жана түзүмдөрдү өз ичине алган өзгөчө жашоо таризине ээ инсаний вужуд. Андагы рухий тарап исламий акыйда менен байланган. Ислам адам жана мусулман жамааты үчүн ислах боло турган өзүнчө чечим берген. Мисалы, жакырчылык коомдогу финансылык иштерди тартипке салган шарый хукмдарды колдонуу аркылуу чечилет. Зекет, вакф, байлыкты казына кылып жыйноодон кайтаруу, акчаны алтын жана күмүшкө байлоо механизми аркылуу адилеттүү бөлүштүрүү, мындан башка хукмдарды колдонуу аркылуу жакырлардан жана жакырчылыктан арылган коомго ээ болобуз. Кээде мында ахлактын ролу экинчи даражалуу болот. Зулумдун чечими болсо хукмду Исламдан ала турган жана проблемаларды чече турган шарый казыларды талап кылат. Расулунна ﷺ тилемчилик кылган кишини жакшы хулкка буйрубады, жакшы хулк важиб эсептелсе да. Ага: «Үйүңдө эмнең бар?» деди, ошондо ал: «Үйүмдө сокмо жана кумура бар» деди. Расулунна ﷺ: «Аларды алып кел» деди, ал алып келди. Расулунна ﷺ аларды алып: «Буларды ким сатып алат» деди. Бир сахаба: «Мен сатып алам» деди. Ошондо Расулунна ﷺ: «Канчага» дегенде, ал бир дирхамга деп жооб берди. Расулунна ﷺ: «Ким кошот» деди, башкасы эки дирхам деди.

Расулунна ﷺ аны сатты, кийин тилемчилик кылган кишиге карап: «Бул эки дирхамды ал жана бир дирхамына үй-бүлөң үчүн тамак, бир дирхамына балта сатып ал» деди. Ал киши Расулунна ﷺ буюргандай барып балта сатып алды жана колундагы балта менен Расулунна ﷺдин алдына келди. Расулунна ﷺ балтаны алып, аны саптап: «Барып ушул балта менен отун кыл жана биздин алдыбызга он беш күндөн кийин кел» деди. Ал барып отун кылды жана отунун сатты. Он беш күндөн кийин он дирхам иштеп кайтты.

Бир адам Пайгамбарыбызга арызданып келди, ал экөөсүн тең угуп, мазлумдун пайдасына хукм чыгарды. Яхудийлер кыянаттык кылып жана кол салышканда Пайгамбарыбыз мусулмандарды дуа кылууга буюрбады, тескерисинче, кошуунду аракеткет келтирди. Себеби, Ислам Аллахтын душмандарына эмес, ал затка моюн сунуу. Расулуллах ﷺ өлүмү жакындашканда Усаманы кошуун менен жөнөтүүнү осуят кылды. Көрүнүп тургандай, эң чырайлуу ахлак ээси болгон киши вахий менен иш жүргүзүп жатат жана ар бир ишти вахий талап кылган хукм менен чечип жатат. Жогорудагы демилге ээлери болсо проблема чырайлуу хулк ээси болуу менен чечилет дешүүдө. Жакырчылык, зулум жана баскынчылыкка чекит коюу үчүн адамдардан чырайлуу хулктуу болуу талап кылынбайт. Бул түшүнүктөр башаламан, Ислам жана анын шариятын түшүнбөстүктөн башка нерсе эмес. Бул, Исламды башка диндер агымына буруу үчүн кылынып жаткан аракет. Исламды мындай тайыз түшүнүү илманийликтин дин жана анын турмуштагы ролу жөнүндөгү түшүнүгүнө ылайык келет. Эгер, маселе андай болгондо Куръан ушул бир аятка чектелип, элчи жиберүүдөн максат адамдарды хулктуу кылуу болуп калмак. Бул болсо, Исламдын негизги максаты болгон пенделерди пенделерге ибадат кылуудан пенделердин Роббисине ибадат кылууга алып чыгуу максатына тескери.

Дагы да түшүнүктүүрөөк болушу үчүн бир мисал келтиребиз. Белгилүү болгондой, айрым өнүккөн Батыш мамлекеттеринде жаман ахлактар, гомосексуализм, жакын туугандардын зынасы, хамр ичүү жана текчилдик сыяктуу бузукулуктар тараган болсо да, бул мамлекеттерде дээрлик жакырчылык жок. Бирок, Судан жана Мавритания сыяктуу жакшы хулктуу адамдар жашаган өлкөлөрдө жакырчылык кеңири жайылган. Көрүнүп тургандай, ахлак коомду тикелөөдө жана анын өнүгүшүндө же төмөндөшүндө негизги ролду ойнобойт. Бул жердеги негизги таасир кылуучу нерсе коомдук урф. Ошондуктан, британиялык бир саякатчы Усманийлер доорунда Хижаз өлкөсүндөгү Жидда шаарына келип, мындай деген: «Бул өлкөдө бардык инсандар, алардын катарында аким жана жарандар кеп-сөздөрүндө жана дин иштеринде Исламды өкүмдар кылышат экен. Ошондуктан, адам бардык дин иштерин бир аптада үйрөнүп алышы мүмүн». Бирок, бүгүн бүтүндөй мунун тескерисин көрүп жатабыз. Себеби, бүгүнкү режимдер исламий да, илманий да

болбогон урфду пайда кылууга, түрдүү каражаттар аркылуу башаламан түшүнүктөрдү жаюуга аракет кылышууда.

Ахлакка чакырып жаткандар фикир жана жашоо таризи башаламан болуп кеткен адамдарга ваъз иршад услубунда хытаб кылышууда. Адамдарды ваъз иршад менен эмдөөсү адамдардын фикир жана жашоо таризине таасир кылбай жатат. Себеби, маселе ахлакты оңдоо жана Исламдын бир жагына чектелүүдөн чоңураак. Маселе Умматыбыздын рисалат ээси болуу максатына байланыштуу маселе. Бул максат бардык фикирлер, түзүмдөр жана туйгулар үчүн исламий акыйданы фикирий койда кылып ала турган коомду тикелөө менен жүзөгө чыгат.

Ошондуктан, вакиънин бардык көрүнүштөрүн, өзгөчө саясий жагын тунук түшүнүү لازым. Себеби, маддий жана маалымат каражаттары ушул демилгенин пайдасына иштөөдө. Бул демилге болсо батылга каршы күрөшпөй турган, тескерисинче, ага шарый түс бере турган даъват. Себеби, бул демилге өкүлдөрү адамдар күфрду колдонуу аркылуу түрдүү зулум жана бузукулук менен акаараттап жаткан режимдерге каршы чыгышканы үчүн аларды жамандашууда.

Адамдар турмуштун бардык тармактарында Исламга жана анын акыйдасына кайтууну талап кылуулары лазым. Мунун далили – мүмкүнчүлүк берүү жана халифа кылуу жөнүндө келген хадистер. Расуллалай ﷺ айтат:

«تَرَكَتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا: كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ»

«Силер үчүн эки нерсени калтырдым, экөөсүн бекем кармасаңар такыр адашпайсыңар: алар Аллахтын Китеби жана Пайгамбарынын суннаты».

«عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهَدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ»

«Менин суннатым жана туура жол тапкан рошид халифалардын жолун бекем кармангыла жана азуу тиштериңер менен тиштегиле». Айрым кишилердин айтымында, бүгүн вакиъде көрүнбөй жаткан бул хукмдар тарыхий мураска айланган. Т.а. коомдо Исламдын заман менен шайкеш болушуна күмөн пайда болуп, Ислам замандан артта калды жана ал башка альтернативага муктаж деп эсептелип калды. Ушундай доордо Исламды толук бойдон көрсөтбөй жаткан, аны тар чөйрөгө чектеп жаткан ахлакый программа ээлери бүгүн өнүктүрүлүп жаткан жат түшүнүктөрдүн кирип келишине ылайык чөйрө жаратышты.

Ислам душмандары жана илманий агымдар убакытты каниет билип, өз уусун чачууга урунушууда. Хак менен батыл ортосундагы күрөш кыяматка чейин токтобойт. Адамдарды чырайлуу хулкка чакыруу аларды дагы да адаштыруудан жана бузгунчулук канчалык чоңойбосун адамдарды ахлакка чектөөдөн башка нерсе эмес.

Шек-күмөнсүз, оңдоо үчүн амалий долбоорду кабыл алган жана адамдарды бир абалдан башкасына алып чыгууга аракет кылган ислахий фикир өз таасирине ээ болушу үчүн ошол фикирди кабыл алган жана адамдарды ага канааттандыруу үчүн амалда көтөргөн жамаат болушу керек. Себеби, бул жашоо мыйзамы. Уммат саясий вужуд деп сыпатталса, коомго саясий баа берилсе коомду өзгөртүү амалиятын да саясий ишке айлантат. Себеби, уюм саясий көз карашка ээ болсо гана башкалар көтөрүп чыга албаган долбоорду алып чыгат. О.э. бул уюм ошол долбоор аркылуу коомго байланыштуу мыйзам жана хукмдарды өз ичине алган белгилүү бир түзүм менен коомду калыптандырууга аракет кылат.

Баса белгилөө керек, мабдаий ислахий фикрат ээлери аким топ менен кагылышат. Себеби, максат мабда затынан болбогон фикирий жана мыйзамдуу түзүм өкүмдарлык кылып жаткан коомду өзгөртүү. Ошондуктан, ушул түзүмгө каршы жана ага альтернатива түрдө берилген сунуш кагылышууга себеп болот. Адамдар ыңкылаптык өзгөрүү багытындагы саясий амалды тууралыгын билишсе да жактырышпайт. Ошондуктан, саясий партиялар аким топ тарабынан көбүрөөк репрессияга учурайт. Себеби, саясий партиялар башкаруу жана жарандарга байланыштуу бардык нерселерди өз ичине ала турган альтернатива саясий долбоорду сунуш кылат. Бул болсо, режимдердин вужудуна коркунуч болот.

Маданий жана ахлакий коомдук уюмдар сыяктуу башка уюмдар болсо мунун тескериси. Исламий өлкөлөрдөгү режимдер ушул негизге ылайык ахлакий демилге менен чыгып жаткандарга урухсат берет, аларды колдоп-кубаттайт жана майданды ачып берет. Көпчүлүк Уммат перзенттери президенттер уламаларды жакшы кабыл алганы жана алар менен түрдүү жолугушууларда катышканы үчүн аларга ишеними күчөйт. Бирок, бул адаштыруудан башка нерсе эмес. Ислам бири-бирин толтуруучу жана бири-бирине байланган үзүктөр жыйындысы. Ошондуктан, Ислам толук таризде колдонулса гана өз мөмөсүн берет жана исламий коом жүзөгө келет. Бул коомдо адам аким колдоно турган түзүмдөр,

туйгулар жана фикирлер аркылуу жүзөгө келе турган коомдук урфка баш ийет.

Соңку сөзүбүз, исламий мабданын фикрат жана тарыйкатынан кымындай чыгуу алсыздык жана кордукту пайда кылат. Себеби, Аллахтын суннаты ушул, Аллах Таала мусулмандарга кафирлерге мүмкүнчүлүк берген жол менен мүмкүнчүлүк бербейт, мусулмандар туура жолдо болушса гана мүмкүнчүлүк берет. Ислам рухий жана саясий акыйда. Башкача айтканда, ал коомдогу бардык алакаларды т.а. башкаруу, экономика, таалим жана тышкы саясатты акыйда менен кармай турган фикирий түзүм. Ошондуктан, ал туура ойгонуу аркылуу жүзөгө чыга турган жашоо таризине алып барат.

□

Трампын Түркияны опузалоосу шайлоолордо евангелисттердин колдоосуна ээ болууга каратылган

Түркия соту тыңчылык жана террорчулукта айыпталган америкалык пастор Эндрю Брансонду үй камагына хукм кылган эле. Мунун артынан АКШ президенти Дональд Трамп жана анын орун басары Майк Пенс Анкараны опузалашкан. Америкалык эксперттерге ылайык, бул опузалоолор бир нече айдан кийин мамлекетте өткөрүлүшү күтүлүп жаткан шайлоолордо евангелисттердин колдоосуна ээ болууга багытталган. Жон Хопкинс университетинин тушундагы эл аралык изилдөөлөр институтунун изилдөө комитетинин мүчөсү, Жакынкы Чыгыш иштери боюнча эксперт профессор Дэниел Серуэрдин сөздөрүнө ылайык, Трампын коркутуулары Түркияга алакадар эмес, АКШнын ички саясатына алакадар. Ал кошумчалашынча, Трамп бул коркутуулар аркылуу өзүн Түркияда айыпталган евангелистти коргоочу кылып көрсөтүүгө урунууда. Т.а. ал келерки шайлоолордо евангелисттердин добушуна ээ болуу үчүн Брансонду колдоп жатканын көрсөтүүдө.

Кошмо Штаттарда ноябрь айында шайлоолор болуп өтөт. Бул шайлоолордо америкалыктар сенат жана конгресс мүчөлөрүн шайлашат. Эксперттердин айтымында, бул шайлоолордо евангелисттердин добуштары республикачылар үчүн абдан маанилүү.

Трамп твиттерде «Кошмо Штаттар Түркияга каршы үлкөн санкцияларды колдонот» деп жазды. Ал: «Санкциялар улуу масихий, ата жана айкөл инсан Эндрю Брансон узак мөөнөт камакта кармалып турганы үчүн колдонулат. Мындай ыймандуу киши тезинен азат кылынышы керек», - деп кошумчалады.

Ал-Ваъй: бул сахна тамашасы Трамп өз максадын ишке ашырганга чейин уланат. Бул – кулап бара жаткан капиталисттик мабданын жетекчиси болгон Америка. Ал өзүнүн тышкы саясатында жада калса малайларын да урматтабайт. Албетте, бул президенттик кризис эмес, бул мабда жана хазарат кризиси.

Помпео Вашингтон Түркия менен кызматташтыкты улантарын ырастады

АКШ мамлекет катчысы Майк Помпео Түштүк-Чыгыш Азия мамлекеттери ассоциациясынын (ASEAN) тышкы иштер

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
--	--	--

министрлеринин Сингапурдагы 51-жыйынында «Түркия НАТО боюнча АКШга шериктеш мамлекет» экенин жана Вашингтон жетекчилиги Түркия менен кызматташтыкты улантарын айтты. Майк Помпео билдиришинче, Түркияда үй камагына хукм кылынган пастор Брансон маселесиндеги кескиндикке карабастан, Вашингтон менен Анкара маанилүү шериктеш болуп эсептелет. Помпео Чавушуглу менен жолугушканда андан пасторду азат кылууну жана Кошмо Штаттарга кайтууга урухсат берүүнү талаб кылганын баса белгиледи. Ал Истамбулдагы АКШ консулдугунун айрым жергиликтүү кызматкерлерин да азат кылуу зарыл экенин айтты. Помпео: «Биз бул окуяларды жакынкы күндөрдө көрүүгө үмүт кылабыз», - деп кошумчалады. «Мурас» тышкы саясат борборунун башчысы эксперт Люк Коффинин айтымында, АКШ мамлекеттик департаменти жана мамкатчы Помпео америкалык пастор Брансон маселесинде алыс аралыкты басып өттү, бирок Трамп жана анын орун басары Пенстин твиттери бул маселеге зыян жеткирди жана маселенин кескиндешине алып келди. Трамп Анкараны опузалап жазган твиттери Ак үй менен мамлекеттик департамент ортосунда шайкештик жок экенин көрсөттү.

Ал-Ваъй: түпкүлүгүндө, Брансондун камакка алынышы Америка менен Түркия ортосундагы саясатка таасир кылбайт. Трамп жана республикачылар партиясынын пайдасы үчүн шайлоо алдында бул маселе көтөрүлдү. Ошондуктан, тышкы алакалар өзгөрүүсүз калат.

«Израиль» друздар мамлекетин тикелөөгө аракет кылып жатабы?

«Израилдин» «Едиот Ахронот» гезити 2018-жылы 7-августта жарыялаган хабарда айтылышынча, «Израиль» өкмөтү башчысы Биньямин Нетаньяхуга жакын Натан Эшель «Израиль» друздарын Сирияга көчүп кетүүгө жана ал жерде друз мамлекетин тикелөөгө чакырган. Гезитке ылайык, Кнессет кабыл алган улуттук мыйзамга друздар нааразылык билдиришкени үчүн жогорудагы чакырык айтылган.

«12-канал» журналисти Амнон Абрамович Эшелдин ушул сөзүн ачыктады: «Биз баштаганыбыздан кийин улуттук мыйзамдагы эч бир сөздү өзгөртпөшүбүз керек. Ким буга макул болбосо, ал үчүн Сирияда друздардын чоң жамааты бар жана аларга ал жерде друз мамлекетин тикелөө сунушталат». Нетаньяхунун идарасы билдирүү

берүүдөн баш тартып: «Бу түрдөгү билдирүү премьер-министрдин көз карашына жана анын друз тайфасы үчүн кылган ишине тескери, мындай сөздү ага шылтоо – күлкүлүү», - деди. Эшель болсо: «Мен премьер-министрдин расмий өкүлү эмесмин жана мен нерселерди өзүмдөн келип чыгып, өз өлчөөмө ылайык айтамын», - деди.

Ал-Ваъй: мындай бейрасмий билдирүү расмий билдирүүнүн башталыш бөлүгү болот жана бул Американын регионду текчилдикке жана тайфачылыкка негизделген формага келтирүү саясатына бүтүндөй ылайык келет. Яхудийлер үчүн «Израиль» мамлекетин коргой турган дубал вазыйфасын өтөгөн друздардын мамлекетчесинен жакшыраак мамлекет болобу?!

Асаддын Аба күчтөрү разведкасынын директору Сириянын келечеги жөнүндө үрөй учурган пландарды ачыктады

Оппозицияга караштуу сайтта айтылышынча, офицерлер жана аскерий разведка расмийлери катышкан жолугушуунун деталдуу маалыматтарын алган. Бул жолугушууда кийинки баскыч үчүн пландар белгиленген. Режим офицерлери Россия жана Ирандын жардамы менен «жеңишке жетүүгө кудуреттүүбүз» деп эсептешкенден кийин, өзгөчө Дамаск жанындагы Чыгыш Гута жана Даръа региону көзөмөлгө алынгандан кийин ушул жолугушуу болуп өткөн. («Арабий 21»). Булактын айтымында, жолугушууга 33 офицер катышкан. Бул жолугушууга улуттук коопсуздук кызматынын директору Али Мамлуктун ордуна Аба күчтөрү разведкасынын директору Жамил Хасан башчылык кылган. Жолугушуу 2018-жылы 27-июлда болуп өткөн.

Жолугушууда соңку ийгиликтер, келечек үчүн план белгилөө жана бул планды мамлекет жетекчилигинин талабына ылайык ишке ашыруу жолу талкууланды. Планды ишке ашырууга тоскоолдук деп эсептелген жана келечекте ага таасир өткөрө турган ар кандай адамга – анын кылмышы сөздө, же амалда, сүкүттө болушуна карабастан – «террорчу» деп каралат жана сот кылынат.

Аба күчтөрү разведкасынын директоруна ылайык, учурда изделип жаткан үч миллион сириялык бар, үлкөн сандагы бул издөөдөгүлөр планга тоскоол боло албайт. Жамил Хасан: «Ишениш мүмкүн болгон, жетекчиликке итаат кылган 10 миллион калкка ээ

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
--	--	--

Сирия 30 миллион террорчуга ээ Сириядан афзел», - деди. Анын сөзүнө караганда, коңшулаш мамлекеттердеги качкындардын кырдаалы чалгындоо хызматынын издөөсүндөгүлөрдүн кырдаалынан айырмаланбайт. Анын айтымында, кайтып келгендерге «малга» мамиле кылынгандай мамиле кылынат жана бузгунчу «малдар» жок кылынат, мамлекеттин издөөсүндө болгондорго «террорчу» айыбы коюлат.

Жамил Хасан мындай дейт: «Сирия сегиз жылдан кийин рак клеткаларынын болушун кабыл албайт жана алар бүтүндөй кесип алынат». Ал минтип кошумчалайт: «Террорчуларга жардам берген 150 миңден ашуун байлар жана бизнесмендер бар. Аларга басым өткөрүлөт жана активдери тоңдурулат. Бул активдер алар ойрон кылган жайларды кайра калыбына келтирүүгө иштетилет. Төлөм жараянын тездетүү үчүн алар үй камагына алынат».

Хасан айткан нерселердин аткарылышына келсек, бул иштер тымызын, маалымат каражаттарында ачыкталбастан ишке ашырылат. Эл аралык тараптын аралашпоосун кепилдөө үчүн Россия аралашпоону талап кылууда. Хасан бул баскыч эки жыл ичинде аткарылып бүтүшүн айтууда.

Ал-Ваъй: Сириядагы кырдаал Асад, Америка жана Россия пайдасына чечилет деп ойлогондор жаңылышат. Кырдаал Умматтын жеңиши жана убада кылынган Рошид Халифалык тикелениши менен чечилет.

«Израиль» коргоо министри Либерман: Асад Сирия түштүгүн кайтарып алышы «Израилге» пайдалуу

Либерман айтышынча, Асад режими турукташып Сирия түштүгүн толук көзөмөлгө алгандан кийин «Израиль» коопсуздугунда оң өзгөрүүлөр болгон. Анын сөздөрүнө ылайык, абалды Сириядагы жарандык согуштан мурунку абалга кайтаруу «Израиль» үчүн пайдалуу. «Маариф» сайты Либермандын «Абал жакшыланды, анткени азыр Сирия ичинде кырдаал турукташып, ал жерде биздин алдыбызда жообгер болгон борбордук өкмөт бар» деген сөзүн келтирди. Либерман баса белгилешинче, эгер 1974-жылдагы «күчтөрдү бөлүү» келишими урматталса, «Израиль» Сириянын ички иштерине таптакыр аралашпайт. Бул үчүн Сирия Ирандын фронту болбошу жана Хизбуллага курал жеткирип берген өтмөккө айланбашы керек». «Израиль» коргоо министри айтат: «Тынчтык

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Албетте момундар ага-инилер».</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>биз үчүн да, Асад режими үчүн да пайдалуу. Ошондуктан, абал 2011-жылдан мурунку абалга кайтпаса эмне жүз беришин Сирия режими жакшы түшүнөт. Мен ишеним менен айтамын, Асад менин айткандарыма чоң маани берет». Ал дагы минтип баса белгиледи: «Ушул шарттар аткарылса «Израиль» Сириядагы иштерге аралашпайт жана ага таптакыр чабуул кылбайт. Эгер, шарттар аткарылбаса биз өз кызыкчылыгыбызды ишке ашыруу үчүн толук эркин аракет кылабыз».</p> <p>Ал-Ваъй: мындай билдирүү Асад режими (т.а. «Израилге» каршы турган эл аралык фронттун башчысы Хафиз Асад жана «Израиль» баскынчылыгына каршы туруу огунун башчысы Башар Асад) «Израиль» үчүн кандай даражада зарыл экенин көрсөтөт. О.э. Иран жана анын Хизбинин «Израилди» жок кылабыз деген сөздөрү жалган экенин көрсөтөт.</p>		
<p>Россиянын Тель-Авивдеги элчиси: «Израиль» коопсуздугу – биздин артыкчылык</p>		
<p>Тель-Авивдеги Россия элчиси Анатолий Викторов «Израилдин» 10-каналына берген интервьюсунда: «Россия «Израиль» коопсуздугун кепилдөөгө жообгер», - деп билдирди. Ал айтат: «Биз 1974-жылдагы «күчтөрдү бөлүү» келишими толук аткарылышын каалайбыз. Бул келишимге ылайык, Сирия тарабы өз чегарасына Сирия армиясынын катардагы күчтөрүн жайгаштырышы керек. «Израиль» коопсуздугун кепилдөө – артыкчылык. Бул, Россия тышкы саясатындагы курулай сөз эмес. Россия «Израиль» коопсуздугуна байланыштуу бардык иштерде «Израиль» мамлекетин коргоо үчүн мыйзамдуу чараларды көрүүгө даяр. Президент Владимир Путин «Израиль» өкмөтүнүн премьер-министри Биньямин Нетаньяху менен өткөргөн акыркы жолугушууда ага жолдогон чакырыктын негизги мазмуну да ушул».</p> <p>Элчи Ирандын Сирия жерлеринде турганы жөнүндө мындай дейт: «Террорчуларды жок кылуу үчүн алып барылып жаткан кызматташ иштерде алар маанилүү ролду аткарышууда. Ошондуктан, биз ушул баскычта чет элдик күчтөрдү чыгаруу туурасындагы ар кандай талабды орунсуз деп эсептейбиз». Бул интервью өткөн аптада «Израиль» премьер-министри Россиянын жогору даражадагы делегациясы менен жолугушкандан кийин берилди. Бул делегацияга Россия тышкы иштер министри Сергей</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
--	--	--

Лавров жана Россия армиясынын штаб башчысы Валерий Герасимов жетекчилик кылды. Бул жолугушууда «Израиль» расмий мындай деди: «Максад Иран күчтөрүн бүткүл Сириядан чыгаруу. Орустар болсо азыркы баскычта аларды коопсуздук линиясынан 100 км. алыс чыгарууну көздөшүүдө. Бул жакшы, лекин акыры алар Сириядан чыгарылышы лазым».

Ал-Ваъй: региондогу мусулмандардын кырдаалын жана алардын колонизаторлуктан азат болуу аракеттерин күзөткөн киши мусулмандар бул региондо эч бир чечимге ыраазы болбойт деген жыйынтыкка келет. Т.а. региондо Америка да, Россия да, «Израиль» да чечими кабыл алынбайт. Ислам Умматы гана Рошид Халифалык иамлекетини тикелөө аркылуу бул регионго бекем орношот. Албетте, эртеңки күн аны күтүп жаткан киши үчүн жакын. □

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً
لِّأَزْوَاجِهِمْ مَّتَّعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ
مَّعْرُوفٍ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَالْمُطَلَّقَاتُ مَتَّعٌ
بِالْمَعْرُوفِ ۗ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ
اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾﴾

«240. Силердин араңардан көз жумган кишилер аялдарын (жесир) калтырган болсо (өлүмүнөн мурун), аялдарына бир жылга чейин (эринин үйүнөн) чыкпастан пайдалана турган өлчөмдөгү нерсени васият кылышсын. Эгер алар (аялдар) өздөрү чыгып кетишсе, силерде (эрдин туугандарында) ал аялдар өзүнө байланыштуу кылган иштери үчүн күнөө жок. Аллах Кудуреттүү, Даанышман Зат. 241. Талак берилген аялдарды жакишылык менен ыраазы кылуу таквадар эрлердин мойнундагы милдет. 242. Ошондой кылып, акыл жүргүзүүңөр үчүн Аллах силерге Өз аяттарын баян кылат» [2:240-242]

Хизб-ут-Тахрир амири Ато ибн Халил Абу Руштанын (Аллах ал кишини Өз коргоосуна алсын) «Тайсир фи Усулит Тафсир» аттуу китебинде төмөнкүдөй келет:

Бул аяттарда Аллах Таала ушуларды баян кылган:

1 – Эрлер көз жумуп жатканда аялдарына бир жылга жете тургандай нафака жана жай берип турулушун васият кылуулары лазым. Маййиттин ээлери аларды – аялдарды жайды таштап чыгып кетүүгө мажбурлоосу жана алардын нафакаларын бербей коюшу дурус эмес. Аялдардын өз ыктыярлары менен чыгып кетишсе гана боло берет. Анда аларга бериле турган нафака да токтойт. Ошондон кийин алардын өздөрүнө да, маййиттин ээлерине да күнөө болбойт. Т.а. аялдардын чырайлуу кийимдерди кийүүлөрү,

жасануулары жаизге айланат. Умумий жана жеке жашоолоруна тиешелүү шарый хукмдар алкагынан чыкпаган абалда албетте.

Аллах Таала аятты Өз ишинде Үстөмдүк кылуучу экенин, Ага каршы чыккан, буйругун аткарбаган адамды жазалашын, пенделерге жалаң пайдалуу болгон иштерди гана буйрушун баян кылуу менен аяктап жатат.

﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

«Аллах Кудуреттүү, Даанышман Зат».

«*وَصِيَّةٌ لِّأَزْوَاجِهِمْ*» аялдарына васият кылышсын». Т.а. васият

кылышсын. Аллах Таала өлүмгө жүз тутуп жаткандарга өздөрүнөн кийин калып жаткан аялдары үчүн васият кылууну буйруп жатат.

Бул талаб катый. Аллах Таала:

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ﴾

«*Силерден көз жумган кишилер*», деп жатат. Бул сөздөрдүн маңызында васияттын акыбети барлыгына ишара бар т.а. ушул ишти аткарбастан өлүп кетсе, бул нерсе алардын мойнунда калат. Анткени, Аллах Таала өлүм келгенде деген сөздү колдонбоду. Тескерисинче:

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ﴾

деди.

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ﴾

аятынын маңызынан максад өлүмгө жүз тутуп жаткандар болсо да, бирок, баары бир анын ушундай колдонушунда – жогоруда айтып өткөнүбүздөй – бул иштин акыбети бар экенин т.а. бул иш аны аткарбастан өлүп кеткен кишинин мойнунда калышын түшүндүргөн ишара, мафхум бар.

﴿مَتَّعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ﴾

«*Бир жылга чейин (эринин үйүнөн) чыкпастан пайдалана турган өлчөмдөгү нерсени*». Т.а. бир жылга чейин аларга нафака жана жай берүү. Исламдын башында киши аялына бир жылга чейин нафака жана жай берилишин васият кылышы важиб эле.

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذُرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾

«Силерден көз жумган кишилер аялдарын калтырган болушса, алар төрт ай, он күн өздөрүнө карап (идда сактап) турушат» [2:234]

деген аят түшкөнгө чейин ушундай болуп келди. Бул аятта Аллах Таала аялдарга эрлеринен кийин төрт ай, он күн идда кармоону важиб кылды. Ушул мөөнөт ичинде эр ага нафака жана жай бериши важиб. Себеби, бул мөөнөт идда мөөнөтү.

Аллах Таала бул ишти эрлердин васиятына таштап койбоду. Эми идда:

﴿وَصِيَّةٌ لِّأَزْوَاجِهِمْ مَّتَعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ﴾

«Аялдарына бир жылга чейин (эринин үйүнөн) чыкпастан пайдалана турган өлчөмдөгү нерсени васият кылышсын» аятында көрсөтүлгөндөй, эрлердин васиятына карап белгилене турган болбоду. Идданы Аллахтын Өзү белгиледи. Идда убагында аялга нафака жана жай берилишин важиб кылды. Нафака жана жайдан ашыгын эмес.

Ушундай болгон соң:

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرْتَبِنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾

«Силерден (мусулмандардан) көз жумган кишилер аялдарын калтырган болушса, алар төрт ай, он күн өздөрүнө карап (идда сактап) турушат) аяты:

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةٌ لِّأَزْوَاجِهِمْ مَّتَعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ﴾

«Силердин араңардан көз жумган кишилер аялдарын (жесир) калтырган болсо (өлүмүнөн мурун) аялдарына бир жылга чейин (эринин үйүнөн) чыкпастан пайдалана турган өлчөмдөгү нерсени васият кылышсын» аятын насх кылды. Аялга нафака жана жай берилиши важиб болгон идда мөөнөтү төрт ай, он күнгө айланды. Ушул мөөнөт өткөндөн кийин эри өлгөн аялга жай да, нафака да берилиши важиб болбойт. Ал мурастан өз насибин гана алат. Эгер баласы (небереси, чөбөрөсү, кыскасы, фарый мураскор) болбосо, ага эринен калган мурастын төрттөн бири тиет. Эгер баласы (небереси, чөбөрөсү, кыскасы, фарый мураскор) болсо, эринен калган мурастын сегизден бирин алат. Бул хукм ушул аятта баян кылынган:

﴿وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وِلْدٌ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وِلْدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ ذَيْنَ﴾

«Аларга силер калтырган мурастан — эгер силерден перзент калбаган болсо — төрттөн бири тиет. Эми, эгер силерден перзент калган болсо, аларга силердин мурасыңардын сегизден бири тиет. (Бул бөлүштүрүүлөр) силер калтырган васият жана карыздарыңар аткарылгандан кийин болот» [4:12]

Мурда тилават кылынган Бакара сурасындагы аятты кийин тилават кылынган аят кантип насх кылат делбейт. Себеби, Бакара сурасындагы аят тилават жагынан алдыда турса да, түзүү жагынан кийинкиде турат. Пайгамбар ﷺ аны тилаватта ушул жайга коюуну буйруган. Себеби, суралардагы аяттардын тартиби тавкифий (Аллахтын көрсөтмөсү менен болгон нерсе). Анын артындагы хикматты Аллах Өзү билет.

Бул кудум ушул аятка окшоп:

﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيْنَاهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا﴾

«Адамдардан акылсыздары: «Аларды мурун караган кыблаларынан кандай нерсе жүз бурдурду?» — дешет»

[2:142]

мына бул аяттан келген:

﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾

«Кээде жүзүң асманда кезгенин көрөбүз. Анан, албетте Биз сени өзүң раазы болгон киблага бурабыз. Жүзүңдү Масжидул Харом тарапка бургун! Каерде болсоңор, жүзүңөрдү ал тарапка бургула!» [2:144]

Негизи, кийинки аят мурдагы аяттан мурун түшкөн, бул нерсе анын маанисинен да көрүнүп турат.

Бул хадисти Ибн Жарир Ибн Аббастан чыгарган: «Мурда бул аят түшкөн эле:

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَّعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ﴾

«Силердин араңардан көз жумган кишилер аялдарын (жесир) калтырган болсо (өлүмүнөн мурун), аялдарына бир жылга чейин

(эринин үйүнөн) **чыкпастан пайдалана турган өлчөмдөгү нерсени васият кылышсын**». Киши көз жумса жана анын артынан аялы калган болсо, ал эринин үйүндө бир жыл иддада олтуруп, ушул бир жыл ичинде ал нафака жана жай менен камсыздалган. Кийин Аллах Таала:

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذُرُونَ أَزْوَاجًا لَا يَرْتَدَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾

«Силерден көз жумган кишилер аялдарын калтырган болушса, алар төрт ай, он күн өздөрүнө карап (идда сактап) турушат» аятын түшүрдү. Бул, эри каза болгон аялдын иддасы. Кош бойлуу аял гана мындан сырткары. Кош бойлуу аялдын иддасы – төрөт. Эри каза болгон аялдын мурасы туурасында Аллах Таала мындай дейт:

﴿وَلَهُنَّ الْرِئُوعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ﴾

«Аларга силер калтырган мурастан — эгер силерден перзент калбаган болсо — төрттөн бири тиет. Эми, эгер силерден перзент калган болсо, аларга силердин мурасыңардын сегизден бири тиет» [4:12]

Муну менен Аллах Таала аялдын мурас алышын, васият жана нафака ташталганын баян кылды».¹

Ошондуктан, биз бул аят Исламдын башында түшкөн, анда бул иштин акыбети бар экени айтылган т.а. эринин артынан калган аялдар толук бир жыл жай жана нафака менен камсыздалышы эрдин мойнунда болгон, мураскорлорго, эгерде, аялдар өздөрү үйдөн чыгып кетишпесе, аларды үйдөн кууп салуу же алардын нафакаларын бербей коюу харам болгон.

Эгер, алар өз ыхктыярлары менен чыгып кетишсе жана өздөрүнө дайындалган жайды ташташса, аларга нафака кылуу важибдиги аягына жетет. Мындай убакта валийлерге да, аялдардын өздөрүнө да эч кандай күнөө болбойт. Мисалы, аялдар шарият чегараларынан четтебей, жаңы кийимдер кийишсе же жасанышса, аларга күнөө жок.

﴿فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ﴾

«Эгер алар (аялдар) өздөрү чыгып кетишсе, силерде (эрдин туугандарында) ал аялдар өзүнө байланыштуу кылган иштери үчүн күнөө жок». Ушул абал:

⁽¹⁾ Дуррул Мансур: 2/691. Тафсири Табарий: 2/580. Байхакий: 7/427.

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾

«Силерден көз жумган кишилер аялдарын калтырган болушса, алар төрт ай, он күн өздөрүнө карап (идда сактап) турушат» аяты түшкөнгө чейин уланды. Бул аят мурдагы нафака жана жай жөнүндөгү аятты насх кылды. Идда мөөнөтү:

﴿أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾

«Төрт ай, он күн» болуп белгиленди. Ушул мөөнөт ичинде аялды нафака жана жай менен камсыздоо важиб болду.

Малик «Муватта»да келтиришинче, Малик ибн Синандын кызы, Абу Саид Худрийдин карындашы Курайъа Пайгамбар ﷺдын алдына барып, Бану Худрадагы өз үйүнө кетүүнү сурады. Себеби, анын эри качып кеткен кулдарын кууп, аларга Кудум тарабында жетип алган жана кулдары аны өлтүрүшкөн эле. Аял икая кылат: Пайгамбар ﷺдан Бану Худрадагы өз үйүмө кете берейин, себеби, эрим мага үй да, нафака да таштап кеткен жок, дедим. Пайгамбар ﷺ мейли, деди. (Үйүмө барып) бөлмөмдө отурсам, мени Пайгамбар ﷺ чакырды же чакыртырды жана эмне дедиң, деди. Мен ал кишиге эрим жөнүндөгү ошол сөздү кайталадым. Ошондо Пайгамбар ﷺ: Мөөнөт жеткиче үйүңдө отур деди. Ушуну менен төрт ай, он күн иддада отурдум. Усман ибн Аффан доору келгенде ал мага адам жиберип, ошол окуя жөнүндө сурады. Ага болгон окуяны айтып бердим. Ал ушул сөзүм менен хукм чыгарды.¹ Тирмизий бул хадисти хасан хадис деген.

Аллах Таала аятты:

﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

деп аяктап жатат. Т.а. Аллах Өз ишинде Үстөмдүк кылуучу, Ага каршы чыккандарды жазалайт жана пенделери үчүн пайда боло турган, жакшы боло турган хукмдарды чыгарат. Анан пенделер Ал Заттын буйругун аткарышса, кайтарганынан кайтышса, дүйнө-ахиретте ийгиликке жетишишет.

2 – Аллах Таала экинчи аятта талак кылынган, бирок, дале кошулбаган жана махр белгиленбеген аялдарды да камсыздоо важибдигин баса белгилеп жатат. Мурунку аятта:

(1) Муватта: 1971.

﴿وَمَتَّعُوهُمْ عَلَىٰ الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ، وَعَلَىٰ الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ، مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَىٰ الْحَسَنِينَ﴾

«Жана (бул абалда) аларды бай барынча, жок алынча жакшылык кылуу менен камсыздагыла! (Бул хукм) жакшылык кылуучулар мойнуна милдет болду» деп айтылган. Муслмандардын бири жакшылык кылмакчы болсом кылам, каалабасам кылбайм деген. Ошондо Аллах Таала ушул аятты түшүрүп, кандай болушуна карабастан, баары талак кылынган аялды камсыздоо фарздыгын айткан.

﴿حَقًّا عَلَىٰ الْمُتَّقِينَ﴾

«Таквадар эрлердин мойнундагы милдет». Муну ошол аяттын тафсириде айтып өткөн элек.

Бул аят менен мурдагы аят талак жөнүндөгү аяттар менен байланган. Мурдагы:

﴿وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِم﴾

аяты өзүнөн мурдагы:

﴿يَتَرْتَضْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾

аяты менен насх кылынган.

﴿وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَعٌ﴾

«Талак кылган аялдарды камсыздоо» аяты болсо:

«Метъуоһун камсыздагыла» аятындагы түшүнбөстүккө чекит коюп,

мындай камсыздоо важиб экендигин баян кылат.

3 – Аллах Таала акыркы аятта бул хукмдарды пенделер алар жөнүндө ой жүгүртүүсү, акыл жүргүзүүсү жана аларды аткаруусу үчүн түшүргөнүн, аларда пенделер үчүн бул дүйнөдө жана ахиретте да пайда бар экенин, адамдар аялдары жана балдары менен ынтымактуу жашоолоруна негиз болушун баян кылып жатат.

﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَاتِهِ ۗ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

«Ошондой кылып, акыл жүргүзүүңөр үчүн Аллах силерге Өз аяттарын баян кылат» [2:242] □

**ТУУГАНЧЫЛЫК АЛАКАЛАРЫН БАЙЛАГАНДАР
ЖАННАТКА КИРЕТ, АНЫ ҮЗГӨНДӨР МЫНДАЙ
НИЪМАТТАН КУРУ КАЛАТ**

Мустафа ﷺдын суннатында тууганчылык алакаларын (силаи рахм) байлоого чакырган, аны үзүүнүн харамдыгын баян кылган көптөгөн хадистер келген. Бул болсо, Исламда тууганчылык алакаларын байлоо абдан маанилүү экенине, үй-бүлөнү бекемдөөдө, туугандар ортосунда мухаббат жана ынтымак орнотууда зарыл экенине далалат кылат. Мустафа ﷺдын ушул маселе жөнүндөгү сахих хадистерин келтиребиз:

1 – Тууганчылык алакаларын байлоо жаннатка жол ачат:

Абу Айюб Ансорий رضي الله عنهдан риваят кылынышынча, бир киши Набий ﷺга: «Мени жаннатка киргизе турган амалды айтыңыз», дейт. Адамдар: «Ага эмне болду? Ага эмне болду?», - дешет. Набий ﷺ айтты:

«وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَرَبُّ مَا لَهُ، تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصِلُ الرَّحِمَ»

«Ал өзүнө керегин сурап жатат. Аллахка эч бир нерсени шерик кылбастан ибадат кыл, намазды аткар, закатты бер жана тууганчылык алакаларын байла».

Ушул хадистен көрүнүп тургандай, Расуллуллах ﷺ тууганчылык алакаларын байлоону итикадий тарапка байланыштуу ибадат о.э. ибадатты өзүндө камтыган намаз жана закат менен бирге келтирди. Мындан болсо, тууганчылык алакаларын байлоо Аллах үчүн канчалык даражада маанилүү экени ачык көрүнүп турат. Расуллуллах ﷺ жаннатка кирүүнүн Исламдагы эң маанилүү тараптарына ишара кылды, алар: Аллахка ширк келтирбестен ибадат кылуу, намазды аткаруу, закатты берүү жана тууганчылык алакаларын байлоо.

2 – Тууганчылык алакаларын байлоо – Аллахтын ыраазы кылуунун жолу.

Анас ибн Маликтен риваят кылынган хадисте Расулуллах

ﷺ айтат:

«إِنَّ الرَّحِمَ شَجْنَةٌ مُمْسِكَةٌ بِالْعَرْشِ، تَكَلَّمُ بِلِسَانِ ذُلْقِ: اللَّهُمَّ صَلِّ مَنْ وَصَلْتَنِي، وَأَقْطَعْ مَنْ قَطَعْتَنِي، فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ، وَإِنِّي شَقَقْتُ الرَّحِمَ مِنْ أَسْمِي، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ، وَمَنْ نَكَثَهَا نَكَثْتُهُ»

«Тууганчылык алакалары – Аршка жол. Ал сөзмөр тилде: «Эй Робби, ким тууганчылык алакасын байласа ага байлан, ким аны үзсө андан үзүл», дейт. Ошондо Аллах Таала айтат: «Мен мээримдүү жана ырайымдуумун, тууганчылык алакасы Менин ысымыма кошулган, ким аны байласа Мен ага байланамын жана ким аны үзсө андан үзүлөмүн».

Ким тууганчылык алакаларын байласа Аллах андан ыраазы болот жана ал инсан бул алаканы байлагандай Аллах ага байланат. Ким тууганчылык алакаларын үзсө жана туугандарына жаман мамиледе болсо ал Аллахтын каарына учурайт.

3 – Тууганчылык алакаларын байлоо – Набий ﷺ өз асхабдарына жолдогон васият.

Абу Зарр رضي الله عنه дан риваят кылынган хадисте ал мындай дейт: «Сүйүктүү досум (Расулуллах ﷺ) мага Аллахтын жолунда жаманатты кылуучунун жаманаттысынан коркпоону, туугандарым менден жүз үйрүсө да алар менен алака байлоону васият кылды».

4 – Тууганчылык алакалары (силаи рахм) Рахмандын ысымынан алынган, ким аны үзсө Аллах да аны менен алаканы үзөт. Аиша رضي الله عنها дан риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтат:

«الرَّحِمُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَقُولُ مَنْ وَصَلْتَنِي وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعْتَنِي قَطَعَهُ اللَّهُ»

«(Кыямат күнү) тууганчылык алакалары Аршты асыла кармап айтат: «Ким мени байласа Аллах аны менен байланат, ким мени үзсө Аллах аны менен алаканы үзөт»».

5 – Тууганчылык алакалары өмүрдү берекелүү кылып, ырызкыны көбөйтөт.

Анас ибн Маликтен риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтат:

«مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبَسِّطَ لَهُ رِزْقَهُ، وَأَنْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحْمَهُ»

«Ким ырызкысы көп жана өмүрү узун болууга кубанса тууганчылык алакасын байласын».

Аллах Субханаху ва Таала тууганчылык алакаларын байлаган кишинин өмүрүн берекелүү жана узун кылат. Анын иштери да дини жана дунясы үчүн пайдалуу болот. О.э. Аллах анын ырызкысын берекелүү жана кең кылат.

6 – Жаннатка кирүүнүн эң маанилүү себедеринин бири – тууганчылык алакаларын байлоо.

Абдуллах ибн Салам رضي الله عنه дан риваят кылынган хадисте ал айтат:

«لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ قَبْلَهُ، قَالُوا: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. فَجُنْتُ لِأَنْظَرُ فَلَمَّا رَأَيْتُهُ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ. فَكَانَ أَوَّلُ شَيْءٍ سَمِعْتُهُ مِنْهُ أَنْ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَطْعَمُوا الطَّعَامَ، وَأَفْشُوا السَّلَامَ، وَصَلُّوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسَ نِيَامًا، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ»

«Расулуллах ﷺ Мадинага келгенде адамдар: «Расулуллах ﷺ келди», деп анын алдына жүгүрүп барышты. Ошондо мен да аны көрүү үчүн бардым. Мен анын жүзүн көрөрүм менен эле ал казаб эмес экенин аңдадым. Мен андан уккан биринчи нерсе ушул болду: «Эй адамдар, башкаларды тамактандыргыла, саламды кеңири жайгыла, тууганчылык алакаларын байлагыла жана адамдар түндө уйкуда болгондо намаз окугула. Ошондо силер жаннатка амандык менен киресиңер».

7 – Тууганчылык алакаларын байлоо мусулмандын ыйманы күчтүүлүгүнө жана тууралыгына, жүрөгү Аллахка байланганына далил.

Абу Хурайра رضي الله عنه дан риваят кылынган хадисте ал мындай дейт: Расулуллах ﷺ айтты:

«مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ رَحْمَتَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقِلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمِتْ»

«Ким Аллахка жана Ахырет күнүнө ыйман келтирсе мейманын урматтасын. Ким Аллахка жана Ахырет күнүнө ыйман келтирсе тууганчылык алакаларын байласын. Ким Аллахка жана Ахырет күнүнө ыйман келтирсе жакшылыкты айтсын же унчукпай турсун».

Ким Аллахка чындан ыйман келтирсе анын жашоосунда ыйманы көрүнөт. Кимдин ыйманы туура болсо тууганчылык алакаларын байлайт. Абу Хурайра رضي الله عنهдан риваят кылынган хадисте ал айтат: Расулунда ﷺ айтты:

«إِنَّ أَعْمَالَ بَنِي آدَمَ تُعْرَضُ كُلَّ خَمِيسٍ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ فَلَا يُقْبَلُ عَمَلُ قَاطِعِ رَحِمٍ»

«Адам балдарынын амалдары ар бейшембиден жумага өткөн түнү (Аллахка) көрсөтүлөт. Ошондо тууганчылык алакаларын үзгөн кишинин амалы кабыл алынбайт».

8 – Тууганчылык алакаларын үзгөн киши жаннатка кирбейт.

Жубайр ибн Митьям رضي الله عنهдан риваят кылынган хадисте ал айтат: Расулунда ﷺ айтты:

«لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعِ رَحِمٍ»

«Тууганчылык алакаларын үзгөн киши жаннатка кирбейт». □

СОЛИХ АТА-БАБАЛАРДЫН УЛАМАЛАР МЕНЕН АКИМДЕР ОРТОСУНДАГЫ МАМИЛЕГЕ КАРАТА ПОЗИЦИЯСЫ (1)

Биз төмөндө пайгамбарлык мурасын туура түшүнгөн, Аллах уламалардан алган убада-шертти өз ордунда аткарган кишилердин бекем позицияларынан үлгүлөрдү көрсөтөбүз. Мындай позицияны карманган уламалар илимди коргошту жана аны акимдерге жакындашуу үчүн колдонушпады. Ошондуктан, Аллах аларды коргоду жана аларды чыныгы имамдарга айлантты. Алардын позициялары мусулмандар жолун жарытты. Көзү көр, жарыктык пайда бербеген кишилер гана бул нурдан куру калышты. Төмөндө Аллахка садык уламалардын позицияларын көрсөтөбүз, бүгүнкү уламалар мындай позициядан алыс. Биз ушул бекем позицияларга мухтаж болуп турган бүгүнкү күндө уламалар залым акимдердин батылды кооздоп көрсөткөн жана динди бурмалаган жардамчысына айланышты. Төмөндөгү үлгүлөр солих уламаларга эскертүү. О.э. мусулмандар солих уламалар тегерегинде биригип, бузгунчу уламалардан алыс болушу үчүн чакырык.

– Байхакий Али ибн Талиб дан «Султандын эшиктеринен корккула» деп айткан сөзүн риваят кылган.

– Ибн Саъд «Табакат»та Салама ибн Набиттин ушул сөзүн риваят кылат: «Менин атам Набий ды көргөн жана аны уккан киши эле. Мен атама: «Эй ата, эгер сиз тигил султанга барып, алардын бирине айлансаңыз бул үчүн коумуң сени айыптайт беле?» дедим. Ал мага: «Эй уулум, мен алар менен мени жаханнамга алып кире турган жайда олтуруудан коркомун, деди».

– Дарамий Ибн Масъуд дан ушуну риваят кылган: «Ким бул төрт нерсени: уламалардын алдында мактануу, ахмактар менен талашып тартышуу, же адамдарды өзүнө каратуу, же акимдерден бирер нерсе алуу үчүн илим алууну кааласа жаханнамга кирет».

– Ибн Мажа жана Байхакий Ибн Масъуддан ушуну риваят кылат: «Эгер, илим ээлери илимди тикелеп, аны татыктууларга калтырса, муну менен алар өз заманынын калкын коргогон болот. Лекин, алар бирер дуняга ээ болуу үчүн илимди дуняга кызыккандарга беришип алардын алдында кор болушту».

– Ибн Абу Шайба Хузайфа ибн Яман дан: «Силерден эч ким султан тарапка бир сөөм да баспасын», - деп айтканын риваят кылган.

– Ибн Абу Шайба жана Абу Нуайм «Хиля» китебинде Хузайфа дан ушуну риваят кылат: «Силер фитна орундарынан

сактангыла! Андан сурашты: Фитна орундары кандай? Ал айтты: Акимдердин эшиктери! Киши акимдин алдына кирип, жалганды тастыктайт жана анда болбогон нерсени айтат».

– Ибн Абу Шайба жана Байхакий Салама ибн Кайстан риваят кылат: «Мен Абу Зарга жолукканымда ал мындай деди: «Эй Салама ибн Кайс! Үч нерсени эсиңде сакта: аялдарды жамдаба, анткени канчалык каалабагын, таптакыр адилет кыла албайсың; садакага жашаба, анткени садака берүүчү көп берет же аз; бийлиги барга алданып калба, анткени сен алардын дунясынан эч бир нерсе албайсың, эгер алсаң алар сенин диниңден көбүрөөк нерсени тартып алат».

– Абу Нуайм «Хиля» китебинде Маймун ибн Махрандан риваят кылышынча, Абдуллах ибн Абдулмалик ибн Марван Мадинага келип ушуну айтып бар деп хызматкерин Саид ибн Мусайябдын алдына жөнөтөт: «Муминдер амирине жооб бер!» – дейт. Ал: «Ага эмне керек?» – деп сурайт. Хызматкер: «Аны менен сүйлөшүңүз», деп жооб берет. Ал: «Мен аны менен сүйлөшпөйм», деп айтат. Кийин хызматкер амирдин алдына кайтып барып, болгонун айтканда амир: «Аны жөн кой», дейт.

– Хатиб Хаммад ибн Саламадан риваят кылышыча, халифалардын бири ага чабарман жөнөтүп: «Сен бизге маселе жараттың, келсең сүйлөшөбүз» дейт. Ошондо Хаммад ибн Салама чабарманга минтип жооб кылат: «Биз ушундай адамдарды көргөнбүз, аларга сөз жетип барганда алар эч кимдин алдына барышпаган. Эгер, бирер проблемаң болсо аны бир кагазга жазып жөнөт, биз сага анын жообун жазабыз».

– Абу Хасан ибн Фахр «Маликтин фазилаттары» китебинде Абдуллах ибн Рафиъден жана башкалардан риваят кылат: «Харунар Рошид Мадинага келгенде Бармакийди Маликке жөнөтүп: «Сен түзгөн китебди өзүңдөн угушум үчүн аны мага алып кел», деди. Малик Бармакийге минтип жооб берди: «Ага саламымды жеткирип ушуну айт: «Илим барбайт, илим үчүн барышат». Бармакий Харунар Рошидге келип: Эй муминдер амири! Сиз Маликке кайрылып, ал сизге каршы чыкканы жөнүндөгү хабар Ирак элине жетет! Мен аны алдыңызга келүүгө мажбур кыламын, деди. Харунар Рошид адам жөнөткөндө Малик минтип жооб берет: «Ага айткын: Эй муминдер амири! Мен илимди кор кылган биринчи адам болбоймун, эгер андай кылсаң Аллах сени кор кылат».

– Ганжар өзүнүн «Тарых» китебинде Мунирден риваят кылышынча, Бухара султаны Мухаммад ибн Исмаил Бухарийге чабарман жөнөтүп: «Мен «Жамий» жана «Тарых» китебин сенин өзүңдөн угушум үчүн мага бул эки китебди алып кел», дейт. Бухарий чабарманга минтип жооб кылат: «Ага айткын: Мен илимди кор кылбаймын, султандардын эшигине басып барбаймын. Эгер, сага бирер нерсе керек болсо, мени масжидимден же үйүмдөн табасың».

– Нуайм өзүнүн белгилүү «Жуия» китебинде айтат: «Бизге Халф ибн Тамим Абу Хаммам Килайиден, ал Хасандан риваят кылышынча, Хасан султандардын эшиги алдында олтурган каарылардын алдынан өтүп бара жатып аларга мындай дейт: «Силер бешенеңерди жарып, бут кийимиңерди жарып, мойнуңарга алган илимди алардын эшигине алып келдиңерби?! Андан көрө өз үйүңөрдө олтурганыңар жакшы болмок. Кана тарагыла! Аллах силерди кыйратсын!». □

САУДИЯ ФАЛЕСТИНАНЫ ЯХУДИЙЛЕРГЕ ТАПШЫРУУГА КАРАП БАРА ЖАТАТ

Кошмо Штаттардын жаңы Жакынкы Чыгыш планына жана региондогу күрөш табиатын өзгөртүү аракетине ылайык «Израиль» көптөн бери күткөн тарыхый мүмкүнчүлүктү көрдү. «Израиль» моюнга алынган мамлекеттердин катарында болууну күтүп келген. «Израиль» Саудиядагы, өзгөчө, анын тышкы саясатындагы өзгөрүүлөргө таянып, өз максадын ишке ашыруу мүмкүнчүлүгү пайда болду деп билүүдө. Саудия Куддус үстүнөн васийликти (опекундукту) колго алууга аракет кылышы ушул өзгөрүүлөргө кирет. Ошондуктан, акыркы бир нече күндө бул жөнүндөгү кеп-сөздөргө жана Саудия менен Иорданиянын ортосуна шынаа кагуу аракеттерине күбө болдук.

– Ушул тармакта «Израиль» оппозициясынын башчысы Ицхак Герцог Саудиянын «Элаф» гезитине берген интервьюсунда мындай деди: «Саудия Исламдын эң ыйык жерлерин өз ичине алгандыктан, айрыкча ал Макка жана Мадинадагы ыйык жайларды идара кылуу тажрыйбасына ээ болгондуктан Куддустагы ыйык жайларда да Саудиянын ролу жана жообгердиги болушу керек».

– Фалестина иштери боюнча «израилдик» эксперт Йони Бен Менахем айтат: «Саудия Иордания жана Фалестина режими сыяктуу кызыкдар мамлекеттер ортосунда Куддус шаарындагы исламий вакфтарды көзөмөлдөө жана башкаруу үстүндө жүрүп жаткан кызуу күрөш линиясына кирди. Фалестиналык чөйрөлөр билдиришинче, Рияз Куддус шаарында өз таасирин орнотууга аракет кылышы Рамаллах жана Аммандын кыжырын келтирет». Ал коомчулук менен байланышуу Иерусалим институтунун сайтында жарыяланган макаласында минтип кошумчалайт: «Рияз Рамаллах жана Иордания буту астындагы килемди тартып алуу үчүн өз акчасынан жана финансылык жардамынан пайдаланат. Белгилүү болгондой, мусулмандардын назарында Акса масжиди Макка жана Мадина Мунавара шаарларынан кийинки үчүнчү ыйык жай болуп эсептелет».

– «Израилдин» «Бегин-Садат» стратегиялык изилдөө борбору жарыялаган изилдөөдө айтылышында, Саудия Куддустагы ыйык жайларды көзөмөлдөөнү колго алууга аракет кылышы Фалестина-Израиль жаңжалын чечүүнү камтыган «кылым келишими» деп аталган АКШ планын ишке ашырууга багытталган. Борбордун башкы хызматкери Жеймс Дорси Рияз өзүнүн союздашы Абу Даби менен бирге Иорданиядагы туруксуз кырдаалды курчутканына ишара кылат. Жеймс Дорси айтышында, эки мамлекеттин жетекчилиги Иорданияда туруксуз кырдаал канчалык күчөсө Амман режиминин «кылым келишимине» каршы чыгуу даражасы төмөндөйт деп билишет. Изилдөөдө баса белгиленишинче, Саудия ыйык жайлардын көзөмөлүн колго алууну «диний дипломатия» көрүнүштөрүнөн деп билет. Т.а. Саудия исламий сүнний дуняда өзүнүн вужудун бекемдөө үчүн 40 жыл ичинде 100 миллиард доллар сарфтагандан кийин ыйык жайлардын көзөмөлүн колго алуу анын регионалдык вужудун бекемдешти мүмкүн деп карап жатат.

Ал-Ваый: король Салман жана анын уулу мураскер канзада Мухаммад бийликке келгенден кийин Саудия ийри жолдо ашкере бара жатат. Бул үй-бүлөнүн чыныгы жүзү жана хыянаттары ачылды. Алар жана алардын америкалык кожоюндары – биз Умматты жеңдик жана Исламдын тыюуларын ачык эле буза алабыз деп ойлошу мүмкүн. Бирок, андай эмес, бул алардын куру кыялдары гана. Анткени, Уммат дале тирүү жана ал мурункуга караганда аң-сезимдүү. Уммат алар жана аларга окшогон башка акимдер менен эсептеше турган күндү күтүүдө. Аллахтын урухсаты менен алар ошол күндө качып кутулу алышпайт! □

РОБЕРТ ФИСК: УЯТСЫЗ «КЫЛЫМ КЕЛИШИМИ» – ТЫНЧТЫК АКЫСЫНА АКЧА ЖЕ БАШ ТАРТУУНУН АКЫСЫНА ЖАЗА КАТАРЫ ЖАКЫРЧЫЛЫК

Британиялык журналист Роберт Фиск «Индепендент» гезитинде жарыяланган макаласында мындай дейт: «Оболу, Дональд Трамп Куддусту «Израиль» борбору деп жарыялады. Ал фалестиналыктарды коркутуп, аларды шаар чыгышындагы борборлорунан куру калтырууда. Махмуд Аббас бүгүндөн кийин Кошмо Штаттар менен таптакыр сүйлөшпөймүн, деп айтты. Трамп болсо Твиттерде: «Биз фалестиналыктарга жылына жүз миллиондогон доллар төлөп жатабыз жана алардан урматтоону көрбөй жатабыз» деп жазды. Качкындарга берилген Америка жардамдары 300 миллион долларга кыскартылды жана куугунга учураган курчоодогу фалестиналыктарга болгону 60 миллион доллар бериле турган болду». Фиск минтип кошумчалайт: «Эл аралык жардамдарды жеткирүү аркылуу 5.3 миллион фалестиналык качкынга жардам көрсөткөн UNRWA (БУУга караштуу Жакынкы Чыгыштагы Фалестина качкындарына жардам берүү жана жумуш менен камсыздоо агенттиги) өз хызматкерлерин жумуштан бошото баштады. Өткөн аптада Газада 113 чакты хызматкер иштен бошотулду. Саны 30 миңге жеткен фалестиналык дарыгер, мугалим жана хызматкерлер жумушсуздукка дуушар болушту. Ошентип, Газадагы жакыр калкка ачкалык кооп-коркунуч туудурууда».

Фиск «Трамп эмне үчүн мындай кылды?» деп суроо салып, кийин ага минтип жооб берет: «Трамп гуманитардык жардамдарды токтотуп аларды үмүтсүздүккө салды. Кийин «жыйынтыктоочу келишимде» – эгер алар эгемен мамлекетти тикелөөнү жана яхудийлердин жаңы жерлерге жайгашуусуна чек коюуну талаб кылууну токтотушса аларды акчага көмүүнү сунуштады». Журналист масхаралап мындай дейт: «Көп акча UNRWAга мухтаждык калтырбайт, анткени, жакыр качкындар калбайт. (Газада жумушсуздук деңгээли 44%ды түзөт, эки миллионго жеткен Газа калкынын жарымынан көбү UNRWAдан көз каранды). Анткени качкындар жакшы жумуш менен камсыздалып, бай болушпаса да оокаттуу болуп калышат. «Израилдин» опузалоолору кош болгула! Башкача айтканда «Фалестина маселесин» «гуманитардык маселеге» алмаштыруу керек. Ошондо тынчтык саясий эмес, экономикалык болот». Фиск минтип кошумчалайт: «Саудия, Амирликтер жана Мисир бул амалиятта катышат. Абу Даби электростанциялар менен камсыздоону өз мойнуна алат, Каир Рафахта эркин базарларды ачат жана Саудия Фалестина компаниялары менен кызматташат. Бул курулай арзуу болушу мүмкүн, лекин, бул нерсе элге жагат».

Фиск мындай дейт: «Мен баса белгилегендей, бул «тынчтык акысына жер» эмес, тескерисинче «тынчтык акысына акча» – Куддустагы Фалестина борбору акысына, яхудийлердин колонизаторлугун токтотуунун акысына, «кайтуу укугунун» акысына доллар – бул Трамптын чыныгы чечими».

Ал-Ваъй: Фалестина маселеси – бардык мусулмандардын маселеси деп көп айтканбыз. Бул маселе Ислам менен гана, Батыштын өкүмдарлыгын, илманий башкаруу түзүмдөрүн жана малай залим акимдерин жок кылуу менен гана чечилет. Мусулмандардын маселеси бир, чечими да бир жана бул чечим – рошид Халифалыкты тикелөө. Умнат ушул багытта бара жатат. Расуллуллах ﷺ айтат:

«ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَىٰ مِنْهَا جِ النَّبِوَّةِ»

«Кийин пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык болот». □